SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

broj 84 cijena 40 d

Gordon Eklund:

RAŠOMON PRVOGA KONTAKTA

druge najljepše sf pripovijetke

4. MINI YU SIRIUS

SIRIUS broj 84

lipanj 1983

●SAVJET REDAKCIJE: Josip Adaković. dr. Vladimir Anić, Ljudevit Bauer, Nenad Brixy, dr. Adolf Dragičević (predsjedavajući), inž. Vesna Gazdag, Igor Golik, Marija Jurela, Borivoj Jurković, Želimir Koščević, Nada Šoljan, Ismet Voljevica, Ana Župan-Bender.

● GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Borivoj Jurković.

● SIRIUS – biblioteka znanstvene fantastike, izlazi svakog petog u mjesecu – Iz-davač: RO Novinsko-izda-vačka djelatnost SOUR-a »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR Informativno-revijalna izdanja n.sub.o. Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Av-enija bratstva i jedinstva 4 –Stručni savjet »Siriusa«: Klub prijatelja znanstvene fantasti-ke i fantastike Sfera Zavoda za kulturu i obrazovanje, Za-greb, Ivanićgradska 42a –Adresa uredništva: »Sirius«, Redakcija »Romani i stripo-vi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4, telefon: (041) 515-555 i 519-555 – Tisak: RO Štamparska djelatnost »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR-i Novinska rotacija n.sub.o. i TM n.sub. o., 410-00 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4. – Cijena pojedi-nom primjerku 40 dinara. Pretplata: za jednu godinu 480 dinara (s popustom 10% 432 dinara), za šest mjeseci 240 dinara (s popustom 216 dinara). Samo unaprijed pla-ćena pretplata osigurava po-pust od 10 posto. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-1216 SOUR-a »Vjes-nik«, Interna banka, s oznakom: za »Sirius«.

● UREDNIK: Borivoj Jurković. – Recenzent: Darije Đokić – Grafička

oprema: Ivica Bartolić (omotne stranice) i Ljudevit Gaj – Lektor: Đuro Snajder.

– Crtež na naslovnoj stranici: Posredstvom VPA

SCAN i OCR: Sekundica
Ispravka: Master Yoda
Prelom: Master Yoda
www.sftim.com

EPUB i MOBI : The CB

Riječ urednika

- *Iako se već prilično stišalo uzbu-đenje o kojem sam pisao prošli put — u vezi s navoddim plagijatom u priči »Dobrodošlica« — moram se vratiti na tu temu. Naime, primio sam prilično ogorčeno pismo autora sporne priče Horija Martinića u kojem on dosta uvjerljivo odbacuje svaku pomisao na to da je plagirao Šiničijevu priču »Misija dobre volje« objavljenu u Andromedi 3 (poslije ste me upozorili, dragi čitatelju, da je Siničijeva priča objavljena još dva puta: u Večernjim novostima 1979. te u Politikinom zabavniku 1980. no to u biti ne mijenja gotov ništa. Pismo je dugo i oduzelo bi previše prostora da ga objavim cijelo, no mislim da je pošteno da navedem bar nekoliko rečenica iz njega:*

- *Kao prvo, Siničijeva priču »Misija dobre volje« nisam pročitao ni prije pisanja ni do danas... Andromedu ne čitam i nisam nikada pročitao ni stranicu tog lista... Za ovo nemam dokaza — a kako bih i imao? — no da sam već naumio nešto plagirati, zar bih bio tako nemaštovit da to učinim s pričom iz Andromede, jedinog našeg magazina za sf osim SIRIUSA?... Ni Vi ni recenzent niste opazili sličnost između tih dviju priča (da moja niste prihvatili uz objašnjenje da je ideja već upotrijebljena ja bih to prihvatio, iako nerado) i time doveli sebe, a još više mene n neugodan položaj ... Ipak, mora li se svaka sličnost okarakterizirati kao plagijat?... Napisao sam dosad petnaestak priča, no nisam ih smatrao dovoljno dobrim i nisam Vam ih slao; poslao sam »Dobrodošlicu«, za koju su mi i moji sf prijatelji rekli da je dobra, originalna i vrijedna slanja... Na ideju za »Dobrodošlicu« došao sam gledajući na »Dnevniku« izraelske političare kako jedno misle a drago govore... Ako objavite nešto od ovoga, ne strahujte: ovo nisam ni od kuda prepisao (kao ni »Dobrodošlicu«)... U vjeri da mi koliko-toliko vjerujete. Beri (a ue Hari, kako je to pogrešno odštampano na više mjesta a u SIRIUSU) Martinić.*

- *Dakako, za grešku u imenu ispričavam se drugu Martiniću —*

mislim da nije potrebno naglašavati da nije namjerna. Nadalje prošli put sam. radi kratkoće, izostavio dvije činjenice koje su.ipak važne: drug Martinić je svoju priču poslao još u lipnju 1981. 1 drugo, tada mu je bilo 17 godina. I još nešto: unatoč doista velikoj sličnosti dviju priča, i dalje nisam uvjeren da je Martinićeva plagijat niti da bi se moglo lako dokazati da jest. A što se tiče bremena neugodnosti — njemu su izloženi svi koji se odluče (i čim se odluče) da javno istupe: i autori, i urednici. i recenzenti; to što im se to breme katkad natovari ni krivima ni dužnima samo ga čini još neugodnijim. ali ni najmanje ne mijenja njegovu bit »poslovnog rizika«.

- *Ova crna točka je, nadam se, i točka na »slučaj Dobrodošlica«, a uvjeren sam da se drug Martinić. unatoč trenutačnom i posve razumljivom ogorčenju, neće obeshrabriti i da će nastaviti surađivati u SIRIUSU — bila bi šteta da zanemari svoj očiti literarni talent*

- *U ovom broju: iz serije »malih sf« ovaj put je na redu njemačka sf s pričom »Na rubu drugoga života« N. Fangmeira (autor ie doktorirao farmaciju, a rođen je 1948).*

- *UNa kraju obično dolazi šećer, a ja Vam. dragi čitatelju, eto zagor-čavam kraj: od idućeg broja cijena SIRIUSU bit će 50 dinara. A da Vam ne pričam pojedinosti o razlozima za taj neugodan (ali i nedzbježan) potez, lijepo ću Vas, u rukavicama i u stilu s uobičajenim formulacijama, zamoliti da i dalje ostanete vjeran čitatelj SIRIUSA...*

Vaš sve skuplji

Borivoj Jurkovlć

Gordon Eklund:

Points of Contact

Preveo Božidar Stančić

Rašomon prvoga kontakta

● **Prve činjenice:**

Nedaleko od kalcinirane kugle neutronske zvijezde Vt 29 pojavila su se u isto vrijeme dva međuzvjezdana broda. Nemoguće je utvrditi je li taj događaj, dosad bez presedana, bio slučajan. Ipak, čini se da su oba broda stigla do te točke svemira u namjeri da se posluže Vt 29 kao gravitacijskom vezom za supersvemir.

Jedna od letjelica je konvencionalna: to je »Viridiana«, brod Savezne zemaljske linije, namijenjen za kraće stalne međuzvjezdane letove. Drugi je brod bio potpuno nepoznata modela. Nalikovao je na sklupčanu zmiju. Oplata je bila purpurnocrvena i činilo se bez šavova od zavarivanja.

Dva su se broda približila i gotovo prilijepila jedan uz drugog, čini se da je to bio prvi dodir između inteligentnih bića: Zemljana i izvanzemljana. Bilo je to po starom kalendaru 24. srpnja 2340.

● **Izjava kapetana Fritza Scheffera, Savezna zemaljska linija:**

Smatrao sam da je najrazumnije održati tu prokletu situaciju taj-nom između mene i kompjutera sve dok me izvanzemljani ne bi prisilili, a to su i učinili kad su doveli brod sasvim blizu i prilijepi se uz nas oplatom.

Strašna odgovornost za sve što se događa leži na mojim leđima. Pokušao sam da izbjegnem paniku među posadom i putnicima, ali

na kraju krajeva nije mi preostalo drugo nego da im točno objasnim što se zbiva. Zbog toga sam ih pozvao u prostoriju za igru i ondje ih promotrio ravnodušna lica kao da je riječ o posve normalnim problemima u svemiru. Tu je Forbes, koji je, prema mojim obavijestima, dovoljno bogat da kupi pedeset tisuća takvih brodova, pa Chapman, mladi učenjak, koji polazi na svoje radno mjesto nastavnika. Ta su dva putnika jedini platili vožnju, ali na brodu je i neki fanatik po imenu Bold ili Kold, kojemu je Forbes iz samilosti platio put. S nama se vozi i Megan, prostitutka, koja je isto toliko nekorisna izvan kreveta kao što je korisna u njemu. Ne stupim li ja u akciju, rekao sam sam sebi, onda neće nitko.

Ništa im nisam zatajio.

— Jedan izvanzemaljski brod prilijepio se uz naš i mislim da nas ne namjerava pustiti. Već gotovo trista godina čovječanstvo brazda svemir i ja znam iz iskustva da smo često nailazili na tragove tih vražjih izvanzemljana. Iz razloga koje ne bih mogao odgonetnuti odlučili su da prvi kontakt ostvare s nama. Mislim da bi nam mogli donijeti dvije stvari: mnogo gnjavaže ili još više nevolja. Zbog toga izlazim sam.

Forbes je zbog svojega silnog novca prvi zablejao.

— Mislite, kapetane, u prvom redu na svoje putnike i posadu.

— U prvom redu moram misliti na ljudski rod — odgovorio sam.

Forbes je kanio raspravljati, ali ga je prekinuo mladi učenjak Chapman:

— Ne biste li uspostavili vezu s najbližim nastanjenim sustavom prije nego što izađete? Zašto bismo se sami sučeljavali s tako važnim događajima?

Ošinuo sam ga pogledom da ga naučim da se ne pravi važan.

— Ima mnogo dobrih razloga — rekao sam — ali najvažniji je što izvanzemljani nisu idioti. Prekinuli su nam veze.

— Znači da su tehnološki razvijeniji!

— Točno, momče.

Uvijek ista stvar s fanaticima. Nikad im njihov bog ne dolazi u pomoć kad dođe kriza. Nisam imao izbora: udario sam ga u bradu i on se prostro po podu.

— Ima li još netko želju da raspravlja? — Stisnuo sam šake i negostoljubivo promatrao prisutne. Nitko se nije javio. — Dakle, idem.

— Fritz, nemoj zaboraviti. ovo! — Megan mi je pružila moj pištolj na energiju.

Pomilovao sam je po grudima. U komori za izlaz ustanovio sam da su mi dlanovi vlažni. Je li to možda zbog kombinezona? Sad jasno vidim vrata njihova broda. Čudan metal. Reklo bi se da svjetluca i podrhtava kao svjetlo svijeće. Dakako, očekivao sam da će izaći stvorenje neodređeno ljudskog oblika, ali kad su se vrata otvorila, našao sam se pred čudovištem. Približio se gegajući. Visok četiri metra, bez kombinezona, crvenkast, sa čupercima crvenoga krzna. Izbrojio sam tri oka na krajevima ticala od tridesetak centimetara, vidio kljun nalik na onaj papagaja i tijelo pokriveno ljepljivom želatinom. Uhvatio sam se za trbuh kako ne bih povratio večeru i hinio sam ravnodušnost.

Izvanzemljanin je u šapama držao neki električni aparat. Očiju uperenih u taj predmet mirno sam rekao:

— Ja sam kapetan Fritz Scheffer, pripadnik ljudske vrste i ovo je moj brod »Viridiana«.

I stvorenje je progovorilo jezikom Zemljana, ali sam ustanovio da je glas izlazio iz onoga aparata (neke vrste univerzalnog prevodioca), a ne iz kljuna:

— Mi smo se htjeli sresti s vama, pozdraviti vas i obavijestiti se o vašem svijetu.

Nisam se dao impresionirati.

— Zašto? — upitao sam. Njegov je glas bio blag.

— U toku naših putovanja sreli smo i druge inteligentne vrste s kojima održavamo odnose prijateljstva i suradnje.

Nije mi padalo na um da povedem pun brod čudovišta na Zemlju.

— Možda je to njima odgovaralo, ali ne nama.

Dogodilo se ono što sam odmah pretpostavljao, čudovište je pružilo aparat prema mojem licu. Zacijelo je to bio aparat s dvojakom namjenom: prevoditelj i oružje. Ali moj je pištolj bio spreman: hummm! I čudovište je palo ispržene utrobe. Zatim sam

mu glavu pretvorio u prašinu. Tko zna kako se ubija takvo stvorenje!?

Ušao sam u brod s uperenim pištoljem, prošao hodnicima. Imao sam dojam da se krećem trbuhom zmije. Umjesto uglova bili su zavoji. Pronašao sam sedam čudovišta i sve sam ih spalio.

Kad sam se vratio na »Viridianu«, doživio sam doček kakav junaku priređuju kukavice koji su bili na sigurnom. Ipak sam im ispričao:

— Izvanzemljani htjeli su se poslužiti nama da osvoje Zemlju i savezne države. Na sreću, prozreo sam njihovu igru i sve sam ih eliminirao. Uzimamo njihov brod i dat ćemo ga vlastima nadajući se da će specijalisti otkriti gdje im je boravište. Uvjeravam vas da bih htio biti član te ekspedicije.

Putnici su namjeravali raspravljati, ali ja sam se okrenuo i izmakao, dajući znak Megan. U svojoj kabini sam se pozabavio njezinim toplim bedrima i svime što je između njih...

● **Kold:**

Jadni kapetan broda, koji više nije mlad, drhtao je od straha pred nepoznatim.

— Pokušao sam im izmaknuti — rekao je pošto smo se okupili u prostoriji za igru. — Ali kako da pobjegnem? Oni bi nas progonili i sustigli. Ne znam više što da radim.

— Potrebno nam je oružje — rekao je Forbes, koji mi je u naletu samilosti platio putovanje. — Bude li gužve, ne bih to želio propustiti.

— Možda bismo mogli zabarikadirati vrata — predložio je zbunjeni učenjak Chapman.

— Zar nas kompjutori ne bi mogli zaštititi? — zajpitala je Megan, koja se bila posvetila prostituciji.

— Kapetane — rekao sam, nazivajući ga tako zato što sam znao da će to ganuti tog jadnika naduta od ponosa. — Ove mi se akcije čine nepotrebnim.

Lice mu se smračilo od straha.

— Ali oni bi nas mogli ubiti, momče — odvratio je.

— A zašto? — Okrenuo sam lice tako da su i ostali mogli vidjeti moj smireni izraz. — Možda nas mrze, ali nas isto tako mogu

voljeti. Zar im ne bismo morali dati priliku za ljubav prije nego što ih zamrzimo?

— Ja... ja... — Ostali su šutjeli, ali su ih dirnule moje riječi. Čekali su da nastavim.

— Sam ću poći na izlaz da dočekam svoje nove drugove — rekao sam. — Ako ljubav ne može pobijediti nepoznato, onda ne vrijedi živjeti — dodao sam kad sam zapazio da oklijevaju.

Javio se kapetan:

— Radi kako želiš, momče — napomenuo je. — Neka sreća bude s tobom.

— I bit će — odvratio sam.

Dok sam čekao pred vratima, manje sam razmišljao o razlikama svoje vrste i izvanzemaljske, a više o sličnostima. Razlike ne mogu biti pravilo. I izraz izvanzemaljski nije ispravan. Nema izvanzemljana... samo su braća.

Usredotočio sam se na istinitost tih riječi ne skidajući pogleda s vrata nasuprot meni. Metal je počeo jače sjajiti. Sagnuo sam glavu i pomolio se. Vrata su se otvorila i stvorenje se pojavilo. Prišao sam i pružio ruke.

— Zovem se Kold, učenik sam Univerzalnog reda. Dopustite mi da vam poželim dobrodošlicu u ovom trenutku beskonačnosti. — Gledao sam njegove bijele oči, koje su, čini se, vidjele sve u isto vrijeme. Njegovo savršeno tijelo kupalo se u srebrnastom svjetlu.

— Ja se zovem Norda — rekao je.

Raširio sam ruke, zagrlili smo se. Zatim sam kleknuo i čelom dodirnuo pod. Norda me podigao. Njegov je dodir prošao mojim tijelom kao munja.

— Kold, prijatelju — više je pjevao nego što je govorio — mi smo braća u svim kraljevstvima svemira i vremena. Nosim ti pozdrave braće milijuna svjetova. Tvoj i moj narod su jedno. Podijelit ćemo ljubav, dobrotu, milosrđe, odanost i radost.

— Jesmo li dostojni toga? — nisam mogao a da ne zapitam.

Njegov je smijeh zagrmio.

— Sine moj, svaka čestica svemirskog beskraja ima istu vrijednost. Zar nismo mi svi proizvod jedinstvenog svemira? On je u nama i mi smo u njemu.

Oblile su me suze. Povukao sam ga prema vratima.

— Dođi da vidiš moju sestru i moju braću. I oni treba da čuju ove riječi jer su prestrašeni i potrebna im je ljubav.

— Oni su moja braća i moja sestra — nasmiješio se.

Kad su ostali vidjeli moga novog brata, shvatili su važnost njegovih riječi. I njima su se oči zaiskrile od suza. Rekao sam sam sebi:

»Čovjek je napokon dočekao sudbinu koju je tako dugo želio. Sad možemo crpsti iz bogatstava svemira.«

U mojim očima suze.

● **Prostitutka Megan:**

U trenutku kad je stari Fritz Scheffer dao znak da se skupimo u prostoriji za igru, shvatila sam da se zbiva nešto čudno jer Scheffer je sasvim običan kapetan broda i jedine stvari koje ga zanimaju jesu alkohol, spavanje i razgovor s njegovim kompjutorima. Neobično je to što mene koristi više kao muškarca nego kao ženu (iako bi meni bilo milije da je suprotno), ali mislim da je to zato što je dugo služio u floti i godinama bio zatvoren u brodovima nemajući prilike da se zabavlja s drugima osim s osobama istog spola. Bilo je to prije nego što je moj posao bio obavezan na svim brodovima. Ne smeta me taj prekid monotonije. Financijski to nije neki uspjeh, osim što je ovdje mali Chapman, ne baš u cvijetu mladosti, ali to ne pokazuje. Brz je na onim stvarima i daje dobre napojnice, uvjeren da ću, što više pokazuje novac, više biti impresionirana njegovim pothvatima (što baš i nije daleko od istine). Ne bih mu htjela otkriti da je to kod svakog muškarca, pa i žene, gotovo isto. Nije to neka umjetnost, to je prirodna potreba, kao da ideš na WC, i više od toga ne pamtim.

Skupili smo se, dakle, u prostoriji za igru i Scheffer je objasnio da nas je neki izvanzemaljski brod slijedio, sustigao i ne kani nas pustiti. Udobno sam se smjestila u naslonjač i prekrižila noge (to je lako kad je netko žensko), a zatim sam zijevnula. Ostala su četvorica pošizila, prepirala se i blebetala svašta iz straha. Smatrali su da netko od nas mora izaći u susret izvanzemljanima, ali je bilo pitanje: tko. Scheffer je izjavio da on ne može ići jer nas nitko ne može spasiti ako on pogine. Forbes, koji je neki milijarder i vjerojatno impotentan jer se za vrijeme putovanja nije zanimao za mene, izjavio je da bi galaksija propala da on umre. Neki fratar Kold, koji je isprosjačio lovu za putovanje, samo je mumljao:

Aumm, što je moralo značiti: ja ne idem. Mali je Chapman strpljivo objašnjavao:

— Ja bih možda morao poći kao iskusan učenjak, ali ja sam, iskreno govoreći, posvetio svoj život fizici i vanjskom a ne unutrašnjem svijetu. Osim toga, u ovoj situaciji bolje je da to bude pravi čovjek, pravi predstavnik naše vrste.

Morala sam se nasmijati. Zabavno, zar ne? Svi su se okrenuli prema meni.

— Zaboga — planula sam — pa neću se obogatiti budem li žuljala stražnjicu na naslonjaču!

Scheffer, nestrpljiv kao štene na uzici, žurno mi je donio kombinezon i gurnuo me prema izlazu. Dok sam stajala pred vratima, rekla sam sama sebi da sam već toliko puta padala, a uvijek sam se dočekala na noge. Vrata preda mnom bila su od neobičnog metala, blistavog, i čovjek je osjećao trnce kad bi ih dotakao. Odjednom su se raširila kao zjenica oka i izašao je izvanzemljanin. Najprije sam ustanovila da je muško, jer je imao gotovo tri metra i bio je gol.

— Dobro došao u krilo ljudske vrste — rekla sam preko radija u svom kombinezonu.

— Ali tko se vi? — zapitao je na izvrsnom zemaljskom jeziku, tako da sam zaključila kako nas prate već duže vrijeme.

— Ja sam Megan, prostitutka.

Nasmiješio se. Zubi su mu plavi poput jezerske vode, ali to me ne smeta. Sjeli smo sučelice jedno drugome i tada sam ustanovila da ima i treće oko — zeleno poput zmajeva — usred čela.

— Zovem se... — zatim je zakrčalo. — Moj se narod zove... — opet je zakrčalo. — Već vas stoljećima promatramo izdaleka, ali ja... ja... — mucao je kao dječarac. — Ja vas volim — završio je na moje zaprepaštenje.

Htjela sam odgovoriti da su to zvizdarije koje sam bezbroj puta čula, ali me nešto u njegovu držanju i treptanju trećeg oka ponukalo da shvatim da je iskren.

— Zašto? — upitala sam.

— Zato što vi znate više o umjetnosti i poznavanju čula nego što bih ja mogao naučiti cijelog života.

Moram priznati da mi se svidio.

— Mogla bih vam davati poduke — predložila sam.

— Bilo bi ljubazno od vas.

Zgrabio me i moj je kombinezon pao u tren oka. Pala sam na leđa. Prvi put u životu zbilja sam uživala. On se nije zaustavljao, a ja sam samo uživala. Držao je ruku na mojim grudima i govorio:

— Megan, takvo stvorenje kao ti ne bi trebalo da ostane među ovim kržljivcima. Pođi sa mnom na... — opet krčanje — i nauči živjeti u skladu s osobom tvoga ranga.

Pristala sam na njegovu ponudu poslije vrlo kratkog razmišljanja. I dok smo ulazili u brod držeći se za ruke, nisam mogla a da ne pomislim: kako će sve ovo stari Scheffer objasnite istražnoj komisiji?

Ustanovila sam da moj prijatelj nije sam na brodu. S njim je pet drugova, koji su me svi htjeli imati. Pitala sam se nisam li napokon pronašla raj.

● **Roger Chapman, doktor nauka i filozofije:**

Zaprepašteno sam ustanovio koliko može čovjeka zaplašiti nepoznato. Dok je kapetan Scheffer izlagao situaciju, sjetio sam se kako sam prije nekoliko godina proučavao crnu rupu u području nove 49, a kapetan koji me vodio bi je tako ustrašen da sam osobno morao preuzeti komande broda da bih ga doveo dovoljno blizu radi proučavanja.

— Ne možemo upasti unutra — objasnio sam mu — jer je to nemoguće u beštežinskom području.

To nije pomoglo, jer je kapetan i dalje drhtao kao neki glupan. Ustanovio sam, uostalom, da su gotovo svi kapetani isti.

Na brodu »Viridiana«, u utjecajnoj zoni neutronske zvijezde Vt 29, postariji kapetan Fritz Scheffer obavijestio nas je da je neki neobični brod, vjerojatno izvanzemaljski, prišao sasvim do našeg. Pažljivo sam slušao, pokušavajući razlučiti objektivne činjenice od nekontroliranih emocija i žaleći što nemam pristupa k brodskim kompjutorima. Kad je kapetan završio izlaganje, suputnici su odmah počeli raspravljati. Puštao sam neka otvore svoje strahove, a zatim sam se javio:

— Gospodo, problem koji nas zaokuplja razmatra se i analizira već tri stoljeća. Ja osobno pažljivo sam čitao rasprave o mogućnostima prvoga kontakta još prije svemirske ere. Već odavna znamo

da čovjek nije sam na svijetu. I sad kad smo se sreli, kako da uspostavimo pogodnu komunikaciju? Mislim da sam ja jedini u stanju izaći na kraj u ovoj situaciji.

Ustanovio sam da im je odlanulo. Sad sam njihov neosporni šef i taj položaj nisam mogao odbiti. Zadrhtao sam pri pomisli što se moglo dogoditi da ja nisam bio na brodu iz bilo kojeg razloga: tu je fanatik obrijane glave, dvospolna prostitutka, škrti izrabljivač i glupi kapetan. Kakvu bi sliku steklo prvo izvanzemaljsko biće pri susretu s ljudima?

Dok su me promatrali, zatražio sam kombinezon.

Sam na izlazu pažljivo sam promatrao vrata broda i ustanovio da su uglavnom izrađena od materijala nepoznata čovjeku, vjerojatno neke sintetske legure. Na osnovi toga odmah sam zaključio da je ta vrsta starija i naprednija od naše.

Nisam imao mnogo vremena za takvo razmišljanje jer su se spiralna vrata otvorila i pojavilo se neko stvorenje. Izvanzemljanin je nosio hermetski kombinezon i kacigu nalik na moju. Ustanovio sam da je to dvonožac nezgrapno nalik na ljudsko biće, udubljenih nos-nica, bez brade i bez ušiju. Bilo je jasno da su i u evoluciji dalje, a ne samo u tehnologiji. Izvanzemljanin je izvadio blok iolovku s olovnom minom iz svoga kombinezona. Prihvatio sam te predmete i dao mu znak da sjednemo. Zatim sam na prvoj strani bloka načinio niz od deset točaka. Iznad svake točke napisao sam brojeve od jedan do deset. Izvanzemljanin je uzeo blok i brzo načinio znak iznad svakog mog broja. Komunikacija je tako bila brzo uspostavljena i ja sam ,se u sebi nasmiješio. Dosad su događaji tekli kako sam i predvidio.

Uz pomoć točaka i znakova napisao sam zatim broj 3,1415. Izvanzemljanin je pogledao što sam napisao i napućio usne. Ocijenio sam tu mimiku kao pozitivnu i napisao, opet uz pomoć točaka i znakova, kvadrate brojeva od jedan do deset. Opet je izvanzemaljsko biće napućilo usne. Matematika ima zbilja univerzalan jezik i ja sam pretpostavio da je tehnološki razvijena vrsta bila svjesna te činjenice.

Kad je bio uspostavljen temelj komunikacije, prešao sam na drugu etapu. Stavio sam ruku na srce pa na čelo i rekao: čovjek.

Izvanzemljanin je pokazao za sebe i rekao (ako sam dobro razumio): Nowak.

Pokazavši rukom na njega, ponovio sam: Nowak. On je pokazao prstom mene i ponovio: čovjek. Izvrsno!

Kad sam se rastao od izvanzemljanina, raspolagao sam s devet riječi zajedničkog rječnika. Kad sam se vratio u prostoriju za igru, gdje su me čekali, jedva su me pustili da skinem kombinezon. Kapelan Scheffer me zgrabio za ruku i pitao:

— Onda. kako je prošlo? Jeste li imali teškoća? Na što nalikuju? Jesu li to čudovišta?

— Ne više nego mi — odgovorio sam. — A što se tiče misije — nastavio sam ne baš pretjerano ponosno — mogu samo istaći potpun uspjeh. Odsad čovjek više nije sam u svemiru.

● **Andrew J. Forbes, predsjednik Galaktičkog poduzeća Forbes:**

Čim nam je kapetan ukratko izložio situaciju u kojoj smo pritiješnjeni jednim izvanzemaljskim brodom, moja je reakcija bila gotovo automatska:

— Pitam se što žele.

Žestina takve reakcije morala je izazvati pažnju. To su idealisti, luđaci i djeca. Mali ćelavi mladić me gnjavio na astroportu sve dok mu nisam obećao da ću platiti njegovo putovanje u neki daleki samostan. Veliki fizičar mi je cijelu jednu večer nabrajao svoje akademske titule, sve dok mu nisam iznio proces dobivanja teških metala iz nutrine patuljastih zvijezda. Taj tip o tome nije znao ništa. S onom prostitutkom htio sam nešto pokušati već prve večeri, ali je ona ležala kao hrpa blata. Što manje govorio o kapetanu, to bolje. Najjača mu je točka opijanje.

— Tko vam kaže da oni nešto hoće? — zapitao je fizičar dječačkom bezazlenošću. — Mi smo inteligentni i oni su inteligentni. Prema tome, ne vidim zašto ne bi pokušavali uspostaviti kontakt s nama.

— Zato što ste vi glupan — rekao sam. — Kad biste bili u toku stvari, znali biste da nas promatraju već stoljećima. Nije to slučajno da su se pokazali u ovom trenutku kad sam ja na brodu.

— Mislite li da se hoće sastati s vama, gospodine Forbes? — zapitala je prostitutka naivno raskolačivši oči.

— Nisam toliko egocentričan. Ne žele se oni sa mnom osobno sastati... oni žele nešto što ja znam.

— Što? — zapitao je kapetan.

— To i namjeravam otkriti.

Htio je da obučem hermetski kombinezon, ali sam odbio. Ako se izvanzemljani žele sastati sa mnom, onda oni treba da poštuju moje uvjete, treba da dođu k meni. Nisam ja od jučer. Ne dobiva se rat borbom na neprijateljskom terenu, a po meni su poslovi uvijek rat, vodili se s izvanzemljanima ili ne.

Stao sam pred vratima i čekao, sigurna pogleda. Kad se stvorenje pojavila, nisam obarao pogleda. Bio je zdepast, smiješan, ćelav, kržljavih udova, velike glave i očiju nalik na kiselo mlijeko.

Znao sam da moram prvi progovoriti da bih odnio pobjedu. Govorio sam zemaljskim jezikom.

— Zovem se Forbes. Ako me želite vidjeti, tu sam.

Lice tog stvorenja bilo je plosnato i bezizražajno kao torta. Shvatio sam da neće biti lako. Valjalo bi pogoditi što misli. I on je progovorio na zemaljskom:

— Forbes, znamo kakav položaj zauzimate među članovima svoje vrste i znamo da imate...

— Vi, dakle, znate da ne dajem besplatne informacije — prekinuo sam ga.

Na licu sam mu zapazio drhtaj, možda od emocija.

— Svjesni smo toga. Doznali smo nedavno da je vaše poduzeće pronašlo postupak kojim se mogu crpsti čak iz patuljastih zvijezda neki teški metali. Naš svemirski brod treba...

Ponovo sam ga prekinuo. Sto se tiče poslova pobjednik mora uvijek kontrolirati situaciju.

— Imam ja ono što biste vi htjeli. Pitanje je samo što dajete u zamjenu.

Ponovo sam zapazio laki drhtaj, možda zbog straha, od radosti ili zbog himbenosti.

— Naša vrsta poznaje mnoge tajne koje su vama nepoznate. U ovom stadiju pregovora ovlašten sam da vam predložim...

— Ne može! — odmahnuo sam glavom odlučno. Ovaj put sam zapazio strah... ili bar uznemirenost.

— Ali, Forbes, ne možete samo tako odbiti moju...

— Želim vaš brod. Vaš brod za naš i ja ću vam dati proces ekstrakcije.

Uspio sam. Njegove bijele oči tražile su pomoć. Bio je iznenađen i smeten, ali sad sam bio uvjeren da nisu toliko napredniji od nas da naši znanstvenici ne bi mogli u dvije godine osvojiti izradu opreme njihova broda. Pogodio sam da je i on to shvatio, a njegovo oklijevanje je to potvrdilo. Ostaje pitanje do koje je mjere njima potreban postupak ekstrakcije? Pokušao sam na sreću, ali što mogu izgubiti? Ako odgovori »ne«, ostajem bogat, odgovori li »da«, mnogo sam bogatiji.

Tada je rekao, uzdahnuvši:

— Razmijenimo brodove.

Pokušao sam da ne odam svoje zadovoljstvo.

— Čim se obavi razmjena, dajem vam dokumente o postupku ekstrakcije.

— Pogodba sklopljena — rekao je i pružio mi mlitavu ruku. Stisnuo sam je nastojeći da ne pokažem koliko mi se gadi. Ne moram ni spominjati da mu pri predaji dokumenata nisam dao najvažnije poglavlje procesa. To je bio veliki rizik, ali ne postaješ bogat ako propuštaš priliku. Izvanzemljanin nije ništa opazio.

Smijući se od srca, rekao sam kapetanu Schefferu neka brzo napusti galaksiju. Subspacijalni motor izvanzemaljskog broda različan je od našeg ali su komande broda gotovo iste.

Začas smo bili daleko.

Odveo sam prostitutku u svoju novu kabinu. Ona nije baš bogzna što, ali je, čini se, potiče izvanzemaljska atmosfera.

● **ČINJENICE:**

Dva su se broda bila dotakla oplatama kratko vrijeme. Nije došlo ni do kakva fizičkog kontakta između posada. U trenu je izvanzemaljski brod nestao.

Na »Viridiani« su se putnici i posada bavili svojim uobičajenim poslovima. Nitko nije obratio ni najmanju pažnju niti se sjećao okolnosti toga prvog kratkog kontakta između ljudske vrste i Izvanzemljana.

14. MINI YU - SIRIUS

Denis Ivković:
PAVILJON E

Lagano sam zadrijemao ne mogavši se oduprijeti strašnoj dosadi koja me je polako savladavala, kad me iz tog poludrijemeža trgnu hladan i bezličan, sintetiziran glas koji je dopirao iz zvučnika na desnoj strani moje ćelije.

— Zatvorenice Denise Ivkoviću! Prekršili ste osnovni i prvi član Pravilnika o sigurnosti zajednica i shodno tome osuđeni ste na psihotorturu u neodređenom trajanju u Paviljonu E. Kroz deset minuta vaš čuvar preuzet će punu odgovornost nad vama. Tekst će zbog sigurnosti biti ponovljen. Zatvoreniče Denise Ivkoviću! Prekršili ste osnovni i prvi član...

Paviljon E na neodređeno vrijeme. Još jednom sam ponovio tu činjenicu, ovaj put naglas trudeći se da mi dopre do svijesti u punom značenju. Peti, posljednji i najgori od svih paviljona, i to još na neodređeno vrijeme.

Sjedio sam na bijelom krevetu s bijelom posteljinom, u bijeloj ćeliji s bijelim zidovima; na sebi sam imao bijelu zatvoreničku odjeću i, moglo se reći, bio sam bijel čovjek sa crnom budućnošću.

Čekao sam svog Čuvara.

Mnogo sam slušao o stravičnoj neumitnosti svakog njegovog pokreta, polaganog i odmjerenog, o ledenom sjaju savršeno uglačanih metalnih ploha koje su predstavljale kućište za vrlo osjetljivi unutrašnji mehanizam. Ipak, nadao sam se da ću mu nekako izmaknuti i pobjeći odavde. Na kraju krajeva, on je ipak stroj, a ja sam čovjek.

Uto se začuše ritmički odjeci Čuvarevih koraka, polagani i

prijeteći. Sve više su se pojačavali odjekujući sve bolnije u meni. Tada odjednom utihnuše, točno ispred moje ćelije.

Stigao je.

Automatska vrata otvorila su se bešumno i tada sam prvi put ugledao Čuvara.

U trenu je splasnulo moje samopouzdanje, sve moje kakve-takve nade da ću se nekako izvući iz ovog bijelog pakla. Stajao je ispred mene i gledao me (ili sam ja imao takav osjećaj) i činilo mi se da me proučava, da svojim osjetljivim senzorima registrira svaki moj pokret i analizira predmet svoje nove dužnosti.

— Zatvorenik Denis Ivković, 18 godina, odbio uzeti dnevnu dozu sedativa, osuđen na psihotorturu u Paviljonu E na neodređeno vrijeme. Čuvar registriran pod brojem 1222745003 od sada registriran kao Čuvar Denisa Ivkovića i kao takav zaveden u datoteci Pretpaviljonskog odjela br. 3.

Nisam se mogao ni maknuti, niti viknuti. Bio sam jednostavno paraliziran.

— Dignite se — ponovo se začu iz zvučnika — i pružite Čuvaru desnu ruku.

Digao sam se i pružio ruku bez riječi, kao da se nešto slomilo u meni. Čuvar pruži svoju ruku, koja je nalikovala na kuku i tada nešto škljocnu u njoj. Kuka se omotala oko moje podlaktice i bio sam njegov zarobljenik.

Izišli smo iz ćelije i pošli dugačkim, naravno, bijelim prolazom do hodnika zelenkasto-blijede boje, uzduž koga se nalazilo bezbroj ureza za koje sam pretpostavljao da su automatska vrata.

Znači, tu smo, pomislio sam. Ovo je taj zloglasni Paviljon E, paviljon iz koga se nitko nije vratio onakav kakav je bio kad je pošao. Nešto me steglo u grlu.

Čuvar stade ispred jednog ureza tako naglo da sam skoro istegao ručni zglob vezan uz čuvara i automatska vrata se tada otvoriše. Ušli smo.

Unutrašnjost je bila pretrpana složenim sistemom aparature meni potpuno nepoznate namjene. Neki provodnici nastavljali su se i izvan prostorije, i vjerojatno su služili da ovaj složeni sistem spoje s još složenijim u centru Paviljona.

Čuvar mi je dao do znanja da se ispružim na pokretnom ležaju koji se nalazio u sredini sobe. Legao sam, a on mi je učvrstio spone za noge, ruke i glavu, stavio neki crni filter iznad očiju i pokrenuo ležaj prema nekakvim vratašcima napravljenim upravo tako da ležaj zajedno sa mnom može proći.

Našao sam se u crnoj i tamnoj unutrašnjosti aparata koji je bio centar svega u ovoj sobi. Hvatao me strah, stezao mi grlo, grčio mišiće na nogama i rukama koje nisam mogao pokrenuti, sušio mi usta.

Viknuo sam. Ništa se nije čulo. Viknuo sam još jednom.

Ništa. Tišina. Mrak.

Odjednom kratak bljesak, zvuk koji mi je proparao uši, miris kazne i sve je gotovo.

* * *

Čuvar je stajao i potpuno nepokretan čekao da ugleda signal koji će mu označiti da je separator obavio svoj posao i da može početi posao koji mu je još preostao. Stajao je i gledao (ako se tako može reći) u žaruljicu očekujući da zasvijetli i označi početak psihotorture još jednog njegova »štićenika«, početak još jedne drame pojedinca koju on svojom silikonskom sviješću nije mogao shvatiti, a nije ni stvoren da je shvati.

Žaruljica zasvijetli i on otvori vrata i izvuče ležaj sa zatvorenikom.

Nekoliko potpaviljonskih blokova dalje dvojica kontrolora rutinski su provjeravala Čuvarev posao gledajući ga preko ekrana i nemarno pri tom čavrljajući.

— Koji je ovo broj? — upita stariji, sjedeći za malim kontrolorskim kompjuterom, malko pognut.

— Sto četrdeset dva — odgovori drugi ne skidajući pogled s ekrana.

Mlađi je i dalje pratio Čuvara preko ekrana i tada u prvi plan izbije, lice zatvorenika.

— Pogledaj — obrati se starijemu — pogledaj ga. Tko zna gdje je sada njegova psiha, njegova prokleta svijest?

— Ne zamaraj se time, čovječe. Beskorisno je. Dobio je što je zaslužio.

— Znaš li ti što si sad rekao?! — reče mlađi, očigledno uznemiren — znaš li ti što su mu učinili?

— Naravno. Odvojili su mu psihički dio od fizičkog i spojili ga s drugim materijalnim oblikom kao na primjer: s tijelom neke životinje, s kamenom, drvenom stolicom ili bilo čim drugim.

Rekao je to tako ravnodušno kao da mu objašnjava da mora kupiti nove hlače, jer su mu se stare poderale.

— I? — nestrpljivo odvrati mlađi, očito iritiran tom ravnodušnošću.

— Ništa... Zapravo, tijelo će mu staviti u kapsulu s tekućim dušikom da se sačuva...

— Sve to znam i sam, ali je li moguće da se to tebi ne gadi, ili ti se bar ne sviđa? Čovječe, ti o tijelu tog nesretnika govoriš kao o komadu mesa koji stavljamo u frižider da se ne pokvari! Je li tebi jasno da je to čovjek kao i ti, da on više nikad neće biti kao prije, da je on. zapravo, mrtav?

— Još si mlad, momče — nastavi stariji istim tonom — treba proći malo vremena da se navikneš na sve to.

— I... da li on osjeća... recimo, kad je. stolica... da li osjeća kad netko sjedne na... na njega, da li ga to boli ili steže?

— Normalno. On osjeća sve, od lupkanja po stolici, pa do zabijanja čavala, što je, pretpostavljam, vrlo bolno i neugodno.

Na ekranu je Čuvar upravo pohranio tijelo u kapsulu i vratio kapsulu u komoru za hlađenje. Tu je sada strpljivo čekalo da psihički dio izdrži svoju psihotorturu i ponovo se spoji s njim reverzibilnim procesom koji će ponovo obaviti Čuvar.

— Evo, gotovo je — reče stariji.

Mlađije zamišljen zurio u jednu zamišljenu točku ispred sebe i grizao usne.

— Da, gotovo je — ponovi odsutno. Ali, tad se trgnu i upita starijeg: — Na koliko je ovaj osuđen?

— Na neodređeno, svi su oni osuđeni na neodređeno.

— Kako? Pa, netko mora znati kad će ga osloboditi.

— Varaš se. Nitko to ne zna. Jednom mjesečno svi oni imaju jednaku šansu da budu oslobođeni. Kompjuter potpuno slučajno

izabere jednoga i taj sretnik biva oslobođen.

— To znači da neki mogu biti oslobođeni već za mjesec dana, a drugi mogu psihotorturu vječno izdržavati.

— Točno tako.

Čuvar je, završivši posao, izišao iz prostorije 142 i slike na ekranu automatski nestade.

— Gotov je — reče stariji — do sljedećeg mjeseca. Tko zna, sreća je čudna stvar.

* * *

Ja se talasam... Neprestano se talasam... I noću... Ja nikad ne spavam... Negdje u daljini čujem brod... Trubi.., trubi sve jače... Približava se i csjećam kako me reže Ta me boli... Boli me!... Boli!... Jer ja sam more.

Neven Jovanović:
SAMOUBOJICA

Robot ne smije, ozlijediti ljudsko biće niti dopustiti da zbog njegove pasivnosti čovjeku bude nanesena ozljeda.

(Prvi zakon robotike)

Sigmund i Pergaud išli su stazom uz rub kanjona. Na Keu I bilo je kasno ljeto i bilo je vruće. Pergaudova košulja na leđima bila je ulijepljena od znoja. Sigmund se nije znojio, on je bio robot. Poljoprivredni robot.

»Jako je ulašten«, razmišljao je Pergaud. »Nadam se da i radi tako dobro k'o što svjetluca. Jer posla ove sezone ima mnogo — i s robotom ćemo se jedva izvući. Ke je težak svijet...«

Pergaud iznenada stane. Kraj nezgrapnog, uglatog robota njegovo je dugačko, mršavo tijelo djelovalo smiješno.

— Opa! — promrmlja. Usne su mu bile suhe i ispucane. — Sigmunde, stani! — naredi robotu koji se nastavljao kotrljati prašnom stazom. Robot se zaustavi.

— Fala ti ljepo što s' preuz'o robota mjesto mene. Dalje se ne

moraš mučit'. Sam ću ga odvest' na svoju farmu — reče umjesto pozdrava prilika u izlizanim hlačama, mršava poput Pergauda, ali nešto niža, čije je približavanje Pergaud popratio onim zabrinutim mrmljanjem.

— Čekaj, malo, Stojanove! — zlokobno tiho reče Pergaud.

— Šta je? — Stojanov se okrene od robota Pergđudu. Oči su mu bile stisnute, izblijedjela kosa raščupana. — Jes' ti pri sebi, čovjek? Ja sam ovog naručio.

— Obojica smo naručili po jednoga, ti znaš. Ali je teretni svemirski brod bio pretovaren sa strojevima za 83... nova kolonija, puno im treba... pa nam je mogao samo jednog robota dovesti.

— I to mog — otrovno doda Stojanov.

— Ne tvog. Tvoj dolazi za šest mjeseci idućim brodom — odsiječe Pergaud a obrazi mu se zarumene. Stojanov stisne pesnice:

— Macu šaru. Naručio sam ovog. OVOG -ti jasno?

— To ti djedu astronautu. Meni su ga predali. Meni treba više nego tebi. Sad ima toliko posla na poljima. Žetva će ubrzo! Makni se, uostalom.

— Da te ne bi mali medo! — zareži Stojanov i udari Pergauda šakom u prsa. Pergaud se sruči u prašinu ali se odmah diže i urliknuvši skoči na Stojanova. Nastade strašna tučnjava za vrijeme koje je prašina prštala na sve strane, a robot zbunjeno (bar se tako činilo) piskutao i zviždao. Nakon nekog vremena Pergaud baci Stojanova na tlo i klekne mu na trbuh. Na oči mu je pala crvena magla. Razjaren, pograbi iz prašine teški kamen i podiže ga nad Stojanovljevom glavom.

Robot čudno pijukne i baci se u ponor.

Tresak zaustavi Pergauda. Osvrne se prema mjestu na kojem je stajao robot i zapanji se. Lagano spusti kamen u prašinu i odbaulja do ruba kanjona. Za njim se dovuče Stojanov i glupo se zagleda u hrpu metala i žice što se dimila u dnu. Pergaud poče psovati. Stojanov obriše nadlanicom krv koja mu je kapala iz nosa i suho izusti:

— Glupost smo učinili. To je onaj Prvi zakon, znaš. Da robot ne smije dozvolit da čovjeka rane. Ti b’ me ubio onim kamenom. Robot je mor'o na brzaka nešto napravit'. Razdvojit' nas nije mog'o. Zato je makn'o uzrok svađe. A to je bio on sam...

Stjepan Lubina:
ZAGREB 57. GODINE
VREMENSKIH STROJEVA

Bok'! — Kako je?

Bok' stari, odlično! — Kako ti?...

Vraga odlično! — samo muljam sebe i druge.

Za navigatora vremenskih strojeva sa desetogodišnjim stazom i jednog od najmlađih kontrolora vremenskih zona trebalo bi .biti izvrsno.

— Plaća? — Koliko treba, to bar nije problem!

To prije što sada za zimskih polugodišnjih odmora sam sebi šefujem. Upravitelj sam cijelog vremenskog sistema »Azijskog bazena«, odgovoran za više od dvjesta vremenskih strojeva. Kako stignem? — Lako! Sve što je trebalo snimiti, snimljeno je u prošlih pola stoljeća. Sad je ovo više šminka. Trenutno samo bezbrojni, ranije poluzaposleni i prividno zauzeti, znanstvenici završavaju globalni posao preuređivanja niza znanstvenih disciplina. Možda bolje rečeno — razotkrivanja tisućugodišnjih zabluda i laži svih boja i dezena. Mnogi »velikani« nauke definitivno su pokopani i svrstani među bjelosvjetske špekulante jer djela njima pripisivana ostvarili su drugi.

Tko je nezadovoljan? — Zna se: tvorci raznoraznih totalitarnih ideologija, bivše velike sile sada samo ekonomski nešto jača područja, a najviše đaci i studenti. Ove treće treba razumjeti — uvršteno je dosta novih predmeta, škola je produžena za četiri godine, i što je najgore upotreba kojekakvih »pomagala« je prošlost. Odgovara se direktno ispitnom kompjuteru i to posebno na svako pitanje.

U tim pretumbacijama mnqgi su se više, a mnogi i manje snašli.

* * *

I tako... Nas četiri milijuna Zagrepčana sve to proživljavamo u promjenljivom raspoloženju.

Zagrepčana? — Bolje rečeno stanovnika anglomeracijske zone

Zagreb, koja se prostire otprilike 10 km uokrug oko Medvednice. Da.... — To je jedini grad na svijetu koji ima vlastitu planinu u samom središtu grada. Naravno, jadnica je sva izbušena kao švicarski sir poprečno-dijagonalnim Metro i cestovnim prometnicama. Jedino se na Sljeme ide pješice, automobilima je zabranjen pristup u uže središte grada.

Sve je počelo prije sedamdesetak godina.

Tada je jedan bivši znanstvenik NASE, kasnije uspješni poslovni čovjek (ujedno jedan od najbogatijih ljudi svijeta) obznanio da ima vremenski stroj, te da je pomoću njega i stekao u prošlom desetljeću svoje bogatstvo. Ili je možda bolje pogledati malo ranije kada je taj nakon završenog studija u Zagrebu krenuo u bijeli svijet na specijalizaciju — ne vrativši se.

Nakon te vijesti — prvo je zavladala nevjerica... Onda su uslijedili istovremeni demanti iz Moskve, Washingtona, Londona, Tokija i ostalih političkih središta velesila, sila i raznih polusila.

Idućeg dana u nekoliko svjetskih novina osvanuli su snimci najtajnijih od tajnih oružja i faksimil tajnih ugovora. Kada se to nastavilo objavljivanjem činjenica o nizu »historijskih enigmi« — nastalo je zaprepaštenje. Sve je kulminiralo u dvosatnom TV šou na Francuskoj televiziji snimke »historijskog« sastanka u Jalti »Velike trojice« ili bolje rečeno velikog historijskog cjenkanja oslobođenom Evropom.

Posljedice su bile brze: prvo propali pokušaji zabrane objavljivanja tih dokumenata, pa pad nekoliko vlada kako na Zapadu, tako i na istoku, s tim da je »između« bio niz velikih narodnih demonstracija, jer narod nije pokazao nimalo sluha za neke »više interese«.

Bila su to prava vremena, moj stari mi je pričao da je »atmosfera« bila neponovljivo uzbudljiva.

* * *

Ali, sve se brzo smirilo....

Nove vlade potpisale su niz sporazuma, čija je i posljedica egzistiranje nove svjetske uprave u Ženevi. Jedan od tih sporazuma je tzv. »Zagrebački komunike o upotrebi vremenskih strojeva i etici vremenskog uvida«. Zašto je potpisan u Zagrebu? — Jasno je. Dok su ONI sumnjali, raspravljali, dogovarali, sastančili, itd, taj

našijenac im je »servirao« — platformu i mjesto sastanka, »obrazloživši« da se tu najbolje osjeća i da se dosta potucao po svijetu.

I da... Dok su se ONI na tom sastanku svađali i svaki je vukao na svoju stranu, taj je našijenac dovukao sjedište temporalnog biroa i temporalnog instituta u Zagreb. Kompromis, reče im — mi smo mala zemlja, nemamo pretenzija gutati druge da bi postali veliki. I sve tako poče...

* * *

Bilo kako bilo — Zagreb je otad mjesto hodočašća nebrojenih znanstvenika, namjernika, probisvjeta, znatiželjnika, uglavnom svih kategorija ljudskog roda koje svrstavamo pod jednu opću — turisti.

Kad su u prvih desetak godina bili prikazani veliki trodimenzionalni snimci Aleksandrijske biblioteke, Semiramidinih visećih vrtova, jantarne sobe i ostalih čuda i čudesa bilo je teško izdržati. Jer tehnika trodimenzionalnog snimanja došla je na tu razinu — da se snimka ne raspoznaje od originala, osim po opipu — jer sliku čini samo svjetlo. Nešto je lakše u posljednjih trideset godina. Onda smo sve to disperzirali po našim turističkim mjestima na Jadranu. Tako sada jedno ima trodimenzionalnu snimku svjetionika na Farosu, drugo blaga Inka, treće piramide Maja i tako unedogled. Tako je konačno i naš turizam postao produktivna grana — jer radi cijelu godinu. Zimi zatvoreni hoteli samo su konobarske priče o »dobrim starim vremenima« zimskog sna.

Tako mi u Zagrebu, natrag pola stoljeća kao Babilonu ere vremenskih strojeva, imamo stalno prisutnih trista tisuća stranaca.

Sve je to rezultiralo otvaranjem brojnih filijala najpoznatijih modnih kreatora, izložbi od slika do tehnike itd. Da bi se te filijale pretvorile u centrale, jer su ti isti modni kreatori, slikari, filmađije, inženjeri, kazališnarci i sl. odabrali Zagreb za mjesto rada.

* * *

Taj našijenac svojski se odužio.

Njegovim novcem, a suradnjom najviđenijih svjetskih arhitekata napravljen je niz projekata: od sljemenskih »gorskih očiju«, Metroa, jezera na Savi, više tunela kroz Sljeme, sagrađeno je mnogo novih naselja, sportskih objekata itd. itd. Uglavnom — grijemo se na termalnu vodu, imamo među velegradovima najčistiji

zrak i najbrži i najudobniji javni promet, prvi vidimo sve što se isplati vidjeti na ovom planetu.

Mnogi nam svjetski gradovi, malo je reći — zavide. Ali opet ima i onih koji se sa sjetom sjećaju usidravanja na nekadašnjoj špici i okolnim kafićima te pratećih praznih razgovora o tome: Kak' je u Parizu ili Londonu?

Pariz? London? — Ha! Ha! Ha!

Svi oni dolaze k nama, dive se, trošeći svoje pare u našim trgovinama, restoranima, izletištima i sl. A možda je najtočnije reći: dosađuju nam.

Ovi nas turisti izludješe. Da nije uvedeno obavezno predbilježavanje godinu dana unaprijed — svega bi bilo. PREPLAVILI bi nas. Jer, skoro je nemoguće opskrbiti toliku masu novopridošlih, što se događalo naročito u početku.

* * *

Još prije davnih pedeset pet godina na Zagrebačkom sveučilištu se osnovao »Interfakultetski studij za vremenske navigatore«. To je jedini taltav studij u svijetu.

I ja sam ga pohađao — na žalost.

Otada datira ta zacijelo najmonotonije-zamarajuća profesija. Monotona?! Zamorna?! Mislite — odlazak u staru Heladu, Rim, itd.

Ha! Ha! Ha! — naivci. Nema toga.

Ti vremenski strojevi nisu ništa drugo do robotske sonde koje iz »međudimenzije« snimaju trodimenzionalno. Naravno, prisutne u tom vremenu, ali fizički u paralelnom međuprostoru — i sve se lijepo snima.

Odlazak u prošlost? Da je i moguć, uzmite u obzir: mnoštvo potencijalnih boleština kojih sada nema, mogućnost upliva na tijek povijesnih zbivanja, psiho-šok zbog promjene prostorno-vremenskog kontinuuma, itd. Svake je od tih razloga dovoljan, a ima ih još.

I tako sjedim u uredu. Promatram ekran, snimajući doseljenje Arijaca u Indiju.

Tamo je dan — vrućina, kod mene u sobi klimatizirana svježina...

Gordan Momčilović:
SVEMIRSKI TRGOVAC

Na pustoj ledini pokraj nekog sela spustila se blistava sjajna kugla iz koje je ubrzo izišao astronaut ljudskog oblika.

Okupljeni seljani bili su zabezeknuti i uplašeni kada ih je upitao:

— Do You speak English?

Seljaci su zurili u njega — bili su sigurni da je to bar sv. Ilija, čim ga nisu razumeli, a i kako bi boga oni smrtnici i mogli da razumeju. Najhrabriji od njih promuca:

— Dobrodoš'o...!

Došljak ga je pogledao i nasmešio se jer je shvatio da se spustio na pogrešnu teritoriju — automatski mu je prevodilac reči pokazao koji je to jezik.

— Zdravo, narode! Ja sam Syl Cronix, iz zvezdanog sistema Alpheratza. Došao sam ovamo jer se po svemiru priča — tačnije, po kafanama na Sodosu i Gomosu — da vi ovde imate mnogo ženskog sveta, pa sam došao da kupim nekoliko primeraka... jer, znate, u svemiru je sve manje dobre ženske robe.

Seljaci su ga gledali. Počeli su da se između sebe došaptavaju. Onaj najhrabriji opet je, u ime svih, odgovorio:

— Bože, tvoja je reč nama zapovest. Samo reci, koliko ti žena treba?

Cronix se počeša po temenu razmišljajući. Došao je da uzme bar desetak. Ali ovi tipovi očito mu nude više. Zadovoljno se nasmešio jer je osetio da će sklopiti' odličan posao.

— Pa... ne mnogo... tako — pedesetak.

— Samo toliko? — bili su ponovo začuđeni božjom skromnošću.

— Odmah ćemo ti ih dovesti. A za to vreme ti nešto prezalogaji.

Rastrčali su se po kućama i naredili ženama da zakolju jaganjce i prasiće i da se to sve što pre ispeče — bog je bog, jest da je snažan ali i glad je glad. A, opet, bog ne sme da čeka. Može da se naljuti, a

ako se naljuti...! Bolje na to i ne misliti!

U tren oka — u selu su nikli ražnji. Opojan miris prženog mesa lebdeo je u vazduhu. »Bog« je sve to zadovoljno posmatrao, a pogotovo mlade seljanke, misleći da nije čudo što zemaljske devojke koštaju toliko u slavnom baru »Orgiju« na planetu Caligulux. Mljackajući reš-pečenu kožicu, smeškao se i dovikivao:

— Ovu, ovu! Jes' tu! Uh, koja ženska..., — a u sebi ja razmišljao: »Za ovu ću dobiti pre probe bar 100.000 solard, a tek posle probe...! A još ako je uzme za stalno!«, ili: »Joj, vidi ovu. Brat-bratu 500.000 — ni manje ni više! U stvari, ne! Ovu ću za sebe! Al' ću da se zabavim, majku mu!«

Iz razmišljanja ga prekide jedan seljanin koji mu je prišao sa vrlo mladom ženom. Cronixu nije promakla ni njena mladost ni lepota.

— Evo ti — rekao je — poklon od nas dvoje.

I pružio mu je divno izvezen peškir. Cronix ga je mahinalno uzeo ne skidajući pogled sa seljanke.

— Hvala ti... a ova pored tebe, šta ti ona dođe? — pitao je dok je čačkao zlatan zub za koji je zapao komad mesa.

— Žena, bre, — ponosno odgovori seljak.

— Žena, kažeš? Fino. A koliko košta?

— Ko, bre, kol'ko košta? — ne razumejući upitao je seljak.

— Pa tvoja žena.

— Ona... ovaj, pa ona nije na prodaju — promuca zbunjeno seljak.

— Ma, daću ti šta hoćeš za nju — uporan je bio Cronix. Već ju je video u svome baru, kao i goste sa svemirskih teretnjaka kako zure u nju željnih žena posle šestomesečnih putovanja. Zaradio bi stvarno mnogo solara, mislio je. Bio bi glavni.

— Ne, ne, ne dolazi u obzir — već pomalo ljutito rekao je seljak i uzeo ženu za ruku i odvukao je kući. Ona mu je preko ramena bacila osmeh — ma ne sreće se svakog dana bog!

Cronix ih je gledao dok su zamicali u jednu od najbližih kuća i razmišljao šta da uradi. Odložiće odlazak do jutra — odnosno, dok ne dođe do nje. Magacin je pun devojaka, a nju će ugrabiti u toku noći, i ujutro — polazak do matičnog broda koji je u orbiti. Džabe

će doći do pedeset žena! Zarada — 100 odsto! To se može postići samo na primitivnim planetima. Da, gorivo je dosta koštalo, međutim to će mu prodaja samo jedne devojke — i to najružnije! — sigurno nadomestiti.

Iako je tek bilo prošlo podne odlučio je da legne da spava. Noćas to tako i tako neće moći... i sa zadovoljstvom, smeškajući se, zaspao je.

* * *

Probudio se kad je već pala noć. Polako je izišao iz broda i krenuo ka selu. Tačnije, ka kući u kojoj se nalazila njegova glavna »lovina«.

Samo što je prišao kući, video ju je kako sedi u bašti i napeto osluškuje. Kada ga je opazila, potrčala mu je u susret i pala pred njim na kolena. On ju je pridigao i privio uza se. Osetio je da grli bar dva miliona solara, a to je bio zaista strašno sladak osećaj...! Sa celom ovom gomilom žena mogao je razgranati posao. Otvoriti druge barove, Čak i na drugim svetovima. Uostalom, ako mu bude trebalo još žena, doći će opet ovamo i uzeti još devojaka. To je bar lako i...

— Ustani, barabo, i ostavljaj mi ženu da te ne bih prekl'o k'o svinjče! Čuješ me, bre!

Cronix se uplašeno odvojio od seljanke i ugledao pored sebe muža sa sekirom, a iza njega desetak namrgođenih seljaka sa kosama, vilama i drugim alatkama. Oblio ga je hladan znoj ali još nije gubio prisebnost.

— Zar na mene, vašeg boga — rekao je. — Sve ću vas...

— Ništa ti nećeš, lopužo! — prekide ga jedan od seljaka. — Mislio si da si nas prevario, a?

Cronix je shvatio da mu se loše piše. Pokušao je da se okrene na drugu stranu, ali mu seljaci preprečiše put. Jedini spas bio-je — teleport. Pogleda spravu na ruci i pritisnu dugme. Njegov lik se rasplinuo u vazduhu. Seljaci su zapanjeno gledali u mesto na kojem je do maločas stajao.

* * *

Sedeo je u svom matičnom brodu i vraćao se kući. Bio je ljut. Dole je ostala manja letelica puna dragocenog tovara. Propala mu je tolika zarada...! Ljutito je udario po fotelji.

— Kako? Kako su uspeli da shvate da nije bog? — pitao se.

* * *

— Milojko, uh, al' ne stade — ko da je bog.

— Eh, Stanojlo, nije bog, nije — đavo možda, al' bog siguno nije!

— Ma, kako si, bre, saznao da nije bog?

— Dragi moj Stanojlo — bogovi možda vole da čačkaju zube ali ne zlatne!

Dragan Nedeljković:
KOLIKO ME IMA DANAS

Prvi put je stvarno bilo ogavno. Bio sam glupo zatečen pred šatorom za vreme oluje. Cvokotao sam i bio sav u nekoj groznici. U zlo doba sam se setio da je šator na lošem mestu i da za pola sata mogu da očekujem potop. Izašao sam da iskopam kanal. One budale su odnele skoro sav alat, pa sam kopao krampom. Bilo je krajnje glupo, kramp po terenu koji se može orati kašikom, ali, šta se može, podigao sam ga visoko, zamahnuo i...

Kasnije kad sam razmislio, shvatio sam da je zaista bilo glupo. Kao prvo, šator je bio od plastike, drveća nije bilo, te je prvi grom našao baš moj kramp. I mene. Budale ne žive dugo.

Tako sam prvi put poginuo. Stvarno je nezgodno prvi put, jer dosta boli dok ne umrete. Sve je bilo kako pričaju: prvo mrak pa onda u daljini bleštavo svetio. Onda sam video tri svetla. Jedno jako u sredini i dva sa strane. Naše vozilo se vraćalo. Plastičnu lopatu kojom sam kopao jarak prislonio sam na drvo. Ove plastične stvari smo morali da koristimo baš zbog ovih iznenadnih oluja sa grmljavinom (tako su nalagali oni iz osiguranja). Šator je bio dobro uzemljen. Nešto se tu nije slagalo. Koliko me sećanje služi, naše vozilo ima dva a ne tri svetla, i malopre sam poginuo zbog metalnog krampa a sad imam plastičnu lopatu. Kiša je topla. Šator ima metalni kostur i uzemljen je.

Moji zoolozi su stigli. Mislio sam da su geolozi. Ne, to je bilo

pre. Kad to pre?

I onda mi je puklo pred očima. Oni štosevi sa paralelnim svetovima ipak imaju nekog osnova, samo što očigledno nema nazad, a i ne čudim se što se niko nije vratio. Ako je ulaznica za drugi svet otezanje papaka, radije bih odbio... uostalom, bolje i drugi svet nego ništa. Bolje da se osvrnem i vidim gde sam upao.

● KASNIJE

Nije loše. Razlike nisu velike. Sreća da posedujem oba pamćenja i obe ličnosti. Moj drugi lik se neznatno razlikuje. Malo sam pegav (najzad) i obožavam džez (oh ne) i nemam više tako dobro mišljenje o Betovenu. Šta li je bogu zgrešio ovde? Plagijat? A bog se zove Sain, Isus je Petar, Petar je Hesije, Odisej je Uliet, novac je novac, Marks je sve pisao sam jer je Engels žrtva atentata. Sat mi je još uvek tačan. Budalo, ovo ti je drugi sat. Tačno. Dugmad mi se zakopčava na pogrešnu stranu. Ne, to ovde levaci tako nose. Stvar stila.

Dobro, i šta sad? Ništa, idemo u bazu. Nevreme se završilo, uzorke smo pokupili. Niko ništa ne primećuje u vezi sa mnom i sa mnom. Dobro se i slažem sa sobom. Srodne duše. To je to: ja smo dve srodne duše. Idemo kući.

Grad se zove sasvim drugačije. Predgrađe je skoro isto, samo su parni brojevi sa leve strane. Ipak se vozi desnom stranom i saobraćajni propisi su isti...

Nisu bili isti. Drumska vozila imaju prednost u odnosu na šinska jer ova imaju bolju automatiku za kočenje, naime voz sračunava brzine za prvih deset vozila koja nailaze i prilagođava svoja i njihova vremena prolaska. Ne znajući za to, nagazio sam kočnicu (budalo, to ovde niko ne radi) i sasvim iznenadio one iza sebe. Jedini poginuli: ja (1) i ja (2). Svetlost izdaleka...

Ja (1), ja (2) i (3) ja se zaustavljam(o) na vreme. Kao što nalazu propisi na svetu (3) signaliziram onima iza sebe i čekad da voz prođe. Zdravo ja (3), vidiš (vidim?), situacija ti (mi?) je takva i takva. Aha, u redu, ovde (3) ovako stoje stvari: vraćam se iz filmske (!) ekspedicije i ovo nije terensko nego iznajmljeno vozilo. Suša još traje. Ovde sam se (1, 2) zabrinuo, a ja (3) začudio. Naime, prva dva puta bilo je kišno doba, a sad duga suša. Značajna razlika. Ovde (3) je klima mnogo drugačija. Dobro je da sam (3) sposoban da dobro podnosim žegu, čak mi prija. Zaustavljamo se kod restorana.

Unutra je dosta ugodno. Prilika da izmenjam(o) misli. Ko je ko. Roditelji: sve isto, samo ima babu crnkinju. Obrazovanje: 1 ponavljao više puta, ima kurs za videoinstalatera, 2 i 3 vozači, redovno završili, s tim što je 2 jednom morao da podmiti komisiju. Prvi razveden, drugi neženja treći oženjen, idemo do telefona da se (3) javim ženi. Dobra ti je žena. Nego, a kakvo to mišljenje imaš o sebi? Slabo pamtim brojeve. Brojevi su ti kod mene: 47-77-33-09. Tačno. Kakav ti je to metalni kvadrat? To je novac, ako nisi znao. Znači sve smo dalje. Od čega? Ne glupiraj se nego telefoniraj i pazi da ništa ne primeti. Šta ima da prime ti, glas je moj (3). I šta ima da se krijem. Dobro onda objasni nekom da nisi sam, jer imaš goste u glavi. Kakvi gosti, sva trojica smo ja sa malini izmenama. Svejedno, probaj da objasniš nekom. U pravu si ili sam ili smo, idemo. Halo. draga. Da, dolazim za pola hata, najveše za 85 centi. Zdravo. Kakvi centi? Pa svaki hat ima sto centi. Jel to za vreme? Da, sad je 7.72. Opa, decimalni dan. Koji je danas? 1986,624. Kako se to čita? Šest, dvadesetčetvrti. Godina, mesec, dan. Baš ste me podsetili da odem na TB. Šta? A, ve ce.

U tabeu neka gužva. Neki belci se svađaju oko para. Pravim se da ne primećujem, ali stiže me prvi zalutali metak i opet sam mrtav. Ovo postaje dosadno kao biranje kanala na teveu. šta je taj teve? O, šerta mu, ne smem nikome da kažem da sam čuo glasove. Posao se gubi i za manje stvari. Ne boj se, nije halucinacija, objasnićemo ti posle. Zakopčaj se i idemo napolje. Tako. Sedi, naruči nešto i pravi se da si zamišljen. Tako. Elem, ti si četvrti ja.

I to ti je cela priča. Sad da vidimo gdje smo. Sve je decimalno? Nedostajaće mi novac sa dvanaest govora od po šezdeset perca. E da, kako to da nema televizije? Nikom nije trebala. Pa šta radite ceo dan? Imamo tekst na tečnim kristalima. Kakav je ovo svet (4)? Šta je tu je. Dobro da se bar gužva u veceu mirno završila. Da nije neko od prisutnih homoseksualac? Nisam (1, 2, 3, 4). Dakle, da vidim kakva me dobra maca očekuje večeras. Ej, četvrti, izbegavaj opasnosti, već nas ima previše.

● JOŠ KASNIJE

Daj smirim se malo. Da se prebrojim. Koliko me ima danas? Sedamnaesti, ne razmišljaj naglas. Ko je domaćin? Ja, 61. Prepuštam prvom rukovođenje. Hvala. Ovo shvatam i kao snošenje posledica i odgovornosti jer sam ja jedan ona budala koja je započela ove seobe. Po šezdeseti put kažem šta je tu je i daj da

razmotrim situaciju. Kako sam utvrdio, to jest kako kaže 49, ja smo medijum i neko od nas mene je morao da bude prvi. Bar smo tu zakonitost uočili. Začepi 32, šta me briga kako govorim. Terminološka zbrka ostaje dok neko ne izmisli dovoljan broj različitih oblika prvog lica jednomnožine. Gde smo stao? Da. Druga zakonitost koju sam uočio je da se krećem prema svetovima gde imam sve veće obrazovanje a relativno sve niži položaj. Dalje, politička situacija je sve gora, što se slaže sa teoremom o srazmernoj prohodnosti nestabilnog sistema. Koliko me je istoričara? Šta kažem? Jeste, sve gore i gore. Poslednjih dvadesetak puta sam ginuo u ratovima sve glupljim i glupljim, sve dalje od rodnog kraja... ćuti malo, ionako sastanak ide dovoljno brzo. Komuniciramo direktno preko sinapsi, pa ako ti ni ovo nije dovoljno brzo... gde smo stao... bez brige, imaćeš vremena za zezanje, samo da prvo vidim kako bi moglo da se izvede da se svi napregnem i osvojim vlast. Glasaču za tebe stari. Ne lupaj, 26! Znaš da ne mogu glasati za sebe, a i šta je jedan glas. Uostalom, nije stvar u vlasti, nego o tome da ovako bogat, iskustvima mislim (dakle postojim i to višestruko) (ćuti bre) da ako budem imao dovoljno moći, mogu da utičem da jedan svet od nestabilnog pretvorim u stabilan i tako prekinem ovu seriju, Je li mi dosta umiranja? E onda ovako: kako je to sračunao 51, imam mesta za još jedva dvesta smrti i useljavanja, ali da ne bismo poludeo od grupašenja među srodnom dušom, moram se zaustaviti na vreme. Znači, odabiramo zgodan svet, stabilizujemo ga, da, principi, nenasilne metode, jasno koliko se bude moglo, ne želim ubicu u glavi, dakle dogovori.. PAZI, METAK!

Zdravo, šezdeset drugi, mi smo isto ti a ti si mi tojest svi sam mi ja i ti si ja a tvoje telo mi je domaćin. Danas me sa tobom ima šezdeset dvojica, sve jedna ista ličnost u lokalno-vremenskoj raznolikosti. Pre svega svi smo dosad već više puta ginuli i zato te upozoravamo da odsad malo LEZI nee, zar opet?

Zdravo, šezdeset treći, mi smo svi od prvog do šezdeset drugog isto ja tojest prvo beži u zaklon pa da se popričam. Znao sam da sam i 63 pametan momak i da se ne dam zbuniti. Jesi li oficir, 63? Fino, kakvo je raspoloženje? E onda pazi ovako: od sutra okupljam mlade oficire, jeste, puč pa pregovori na primirje pa pregovori i onda novi zakon... moraćeš, 63, nema tu izbora, tako, i onda mir, ugovor o nenapadanju, zakon o oporezivanju vojnoindustrijskog kompleksa, dosta sam već ginuo za njihove pare, ma briga njih,

glavno da se trguje, uglavnom onda dolazi mir izgradnja i neprekinut život za duže vreme. Dosta umiranja, ovolika mi bre glava! Šta sam sad? Doktor psihomanipulacije? Taj mi je nedostajao! Ko je onoj tamo? Mladi obentaj? Je li to neki čin? Aha, kao kapetan. Je li pouzdan? Znaš šta treba da mu kažeš. Ajd sa srećom... i drži se plana.

Branko Pihač:
DARIVANJE

Dvije borbene svemirske flote zaustavile su se udaljene manje od 100.000 kilometara. Razorni tahionski topovi moćnih razarača Ujedinjene zemaljske syemirske flote ostali su izazivački i prijeteći upereni u ratnički raspored brodova Nezemljana. Istodobno super-osjetljivi skaneri s isturenih promatračkih punktova najmodernijih zemaljskih krstarica grozničavo su pretraživali pojedinosti brodova Nezemljana, te slali gomile prikupljenih informacija centralnim kompujerskim jedinicama koje su ih užurbano analizirale, kako bi došle do kakvih-takvih podataka o vrsti i snazi oružja Nezemljana.

— Sada smo im na nišanu! — prozbori suho oficir s promatračnice.

— Nezgodno je biti na nišanu nepoznata oružja — bezbojno prokomentira kapetan flote generai Horgeborg.

— Mislite li da postoji način na koji bismo ih se mogli na brzinu otarasiti? — zapita prvi časnik.

— Sumnjam. Ne znamo brzinu njihove reakcije. Može nas jedino utješiti to što su i oni u istoj situaciji... bar zasad.

Mrtav razgovor između najviših oficira ratnog broda prekinuo je uzbuđen glas s promatračnice, obavještavajući posadu o primitku poruke nepoznata sadržaja, odaslane s jednog od brodova Nezemljana. Čim je to čuo, kapetan naredi da se poruka smjesta proslijedi kompjuterskim agregatima za univerzalno simbolično prevođenje. Nakon nekoliko minuta intenzivne analize, na glavnom vizualnom terminalu Centralnog kompjutera pojavio se prijevod poruke Nezemljana.

— Žele da izmijenimo darove — reče prvi časnik, čitajući poruku čiji je sadržaj posadi bar privremeno donio veliko olakšanje.

— Očigledno — izjavi kapetan poslije kraće šutnje. — Oni žele da se igramo divljaka. Ili su tako naivni da misle da će nam na taj način uspjeti proturiti čičke na brod! Ali, neka! U pitanju je čast našeg planeta! Darivat ćemo ih, a zatim ih po potrebi uništiti, a ja ću se osobno pobrinuti da dar dostojno predstavlja Zemaljsku Uniju. Javite im da pristajemo na izmjenu darova i obavite sve potrebne formalnosti! — zapovjedi i naloži najopsežnije mjere opreznosti i pripravnosti prilikom prihvaćanja eventualnog dara na brod.

Nakon nekoliko sati iščekivanja, posadi je objavljeno da je dar Zemljana Nezemljanima pripremljen, da im bude predan, a nekako u isto vrijeme s jednog broda Nezemljana bilo je javljeno da slično stoji i s darom koji je bio namijenjen Zemljanima.

Prije nego što će biti odaslan Nezemljanima, dar je bio predstavljen posadi i tom je prilikom kapetan održao prigodan govor. Riječi govora potpuno su odgovarale karakteru dara koji je trebalo da veliča ponos, bogatstvo, snagu i moć Zemlje s time da Nezemljani ipak ne saznaju gdje se ona nalazi. A dar... uistinu, bilo je to nešto još neviđeno. Bila je to briIjantima optočena platinska maketa poznatog svemira prikazanog u Kartezijevu koordinatnom sistemu, a mjesto slučajnog susreta dviju flota bilo je izvezeno najfinijim zlatnim nitima koje su se s njega zrakasto širile prema ostalim dijelovima makete. Bio je to simbol mira, dok je simbol susreta dviju flota bio shvaćen i kao simbol susreta dviju civilizacija i stoga kompjuterski isprogramiran i načinjen najmodernijom i najskupljom tehnologijom od živog kristala.

Pošto je predstavljen posadi, dar je bio pažljivo upakiran u odgovarajući spremnik od superčelika i pomoću dematerijalizacijskog lasera emitiran na mjesto koje je bilo dogovoreno s Nezemljanima.

Istodobno, na rubu rasporeda zemaljske flote i na unaprijed određenoj točki, stala se polako materijalizirati kugla koje je predstavljala dar Nezemljana. Pošto je provjerena svim metodama koje su Zemljanima stajale na raspolaganju, kugla je uz maksimalne mjere sigurnosti dematerijalizirajućim prijenosom uvedena u brod, gdje je napokon dospjela pred mjerodavni i za tu priliku posebno sastavljen skup najviših oficira sa svih brodova u sastavu flote.

U svečanoj tišini kapetan je održao kratak govor u kojem je istakao značenje izmjene poklona sa stranom civilizacijom, kako za misiju flote, tako i za razvoj općeg kozmičkog mira, a zatim, vođen uputama Centralnog prevodilačkog kompjutera, počeo otvarati kuglu.

Ozračena, kugla se stala polako rasplinjavati i nakon kratkog vremena je sasvim nestala, otkrivajući iznenađenim i zatečenim Zemljanima svoj sadržaj.

— Sto mu gromova! — promrsi kapetan povrativši se nakon nekoliko trenutaka od neugodna iznenađenja. — Što sve ovo ima da znači?

Oficiri flote izmjenjivali su neodređene poglede, da bi im se oni zatim zaustavili na ukrućenu kapetanovu licu. No, kapetan je stajao bez riječi, uzalud pokušavajući da pronikne u smisao dobivenog dara.

A evo od čega se sastojao dar:

1. Od izgužvane limenke (rezultati analize: oksidirano željezo) s postoljem na kojem je pisalo: SIMBOL ZAKRIVLJENIH PROSTORA;

2. Od limenog zaklopca (predmet je po svemu nalikovao na zaklopac) s rupom u sredini uz koju je pisalo: SIMBOL I KOZMIČKE RAVNINE S CRNOM RUPOM;

3. Od bezvezno presavijene metalne trake (rezultat analize: oksidirano željezo) uz koje je pisalo: SIMBOL DVODIMEN-ZIONALNIH PROSTORA SA SAMO JEDNOM POVRŠINOM.

4. Pri otvaranju četvrte kutijice na kapetanovo se novo svečano odijelo prosuo pregršt prašine — i to je bila kap koja je prelila čašu.

— Do đavola — proderao se kapetan — ovo je zaista prevršilo svaku mjeru! Budemo li o ovome pričali onima na Zemlji, ismijat će nas! Tako mu svega, preko ovoga se ne može tako lako prijeći! Dužnost obrane časti Unije nalaže nam samo jedan mogući odgovor na ovu drsku provokaciju! — zaurlao je, a prašina čak nije bila ni dijamantska nego najobičnija prašina kakve ima u izoiblju svugdje na Zemlji. A da stvar bude gora, na kutijici je pisalo: KOZMIČKA PRAŠINA.

Jedan po jedan, oficiri flote prihvaćali su kapetanovo mišljenje.

— Možda je to prašina s njihova rodnog planeta. A možda su je

zaista pokupili na međuzvjezdanim putovanjima... — pokušao je primijetiti prvi časnik, ali više nije imao ni načina ni vremena, jer je sve' uskoro zamuklo u gromoglasnoj kapetanovoj zapovijedi da se zauzmu borbeni položaji.

Gotovo istog trenutka u svim brodovima ratne zemaljske flotile prolomio se alarm I stupnja, a brodskim audio-komunikatorima stale su odjekivati naredbe o borbenoj pripravnosti.

* * *

Istodobno, u glavnom brodu druge ratne flote, izdužena i poluprozirna zelenkasta prilika sumnjičavo je, među nekoliko od svojih dvanaest prstiju na svakoj od četiri ruke, vrtjela blještavu maketu — dar Zemljana — i nakon nekoliko časaka napetog iščekivanja donijela nepobitnu odluku:

— Tako mu svega, ovo je primitivizam kakav nisam očekivao. A htio sam im pružiti priliku. Sad se pitam ima li to smisla i koliko. Ugljik! Dali su nam krmeljivu masu najobičnijeg ugljika! I platine! Najobičnije platine! A o zlatu da i ne govorim. Sve je to puno težine, težine i samo težine! Zar je moguće da su tako glupi, tako zli i naivni u svojoj podlosti, da su nam namislili otežati brod kako bi smanjili vjerojatnost da se vratimo našem rodnom planetu? I što ima da znači ovaj grozni simbol eksplozije na točki našeg susreta? Nema sumnje, bili bismo naivni kad bismo to tumačili drukčije nego kaa prijetnju da će nas raznijeti na komadiće, ako samo nešto pokušamo. A i živi kristal na nas djeluje pogibeljno! Poslali smo im najsvetije simbole Kozmičkog ustrojstva, a oni nama...

— Kompjuteri upravo obavještavaju da se analizom njihovih karakteristika može zaključiti da su oni u svojoj davnoj prošlosti potkupljivali manje razvijene civilizacije kojekakvim bezvrijednim sitnicama i tako iznuđivali od njih stvari i ustupke basnoslovnih vrijednosti. Dali su i nama takve darove, da bi od nas napravili budale! Nakon svega, ovo se može tumačiti na samo jedan način: kao groznu uvredu! Ovo naša čast ne može dopustiti i postoji samo jedan način da se iskupi nanesena uvreda!

Promatrač s krme javljao je o pokretanju brodova neprijateljske formacije.

— Naš plemeniti pokušaj da s njima uspostavimo kontakt bio je mala pogreška koju neizostavno moramo ispraviti! — završi vođa, a njegovo poluprozirno tijelo stade energično pulsirati crvenkasto

ljubičastim bljeskovima. Brodovima flote zaori poziv na borbeni obred.

* * *

Udaljenost između dvije flote počela se smanjivati. Još je nekoliko časaka bio mir, a onda su s moćnih svemirskih ratnih strojeva sijevnule prve zrake sverazorne, uništavajuće energije...

Dobrivoje Šešlija:
IGRA

Napunio sam lulu, ubrao grančicu mimoze, zviznuo Biliju, inače rasnom kokeru, i tako opremljen zaputio se dobro poznatom stazom. Ona je vodila tik uz rub obale, ondje gdje prestaje crvenkasta zemlja, a počinje ponor ispunjen neprekidnim gunđanjem mora. Bilo je ne-čeg veličanstvenog u purpurnom zagrljaju neba i nepregledne mrke vode, nečeg što je čovjeka ispunjavalo spokojem i samosviješću.

Otprilike ovako završavao se svaki moj radni dan.

Dopustite da se predstavim: Kuzman Popović, profesionalni književnik, trenutno u završnoj fazi rada na romanu, trećem po redu, s tematikom iz suvremenog urbanog života. Ove večernje šetnje bile su veoma inspirativne, a da ne govorim o obnavljanju energije utrošene u toku dnevne sjedeljke za pisaćim strojem.

I dok je voda podrhtavala pod nesmiljenim naletima juga, mozak je, po tko zna koji put, slagao i preslagivao mozaik ljudskih sudbina koji sam, bar mi se tako čini, vješto i nadahnuto razradio u svom novom rukopisu. Pade mi na pamet koliko je zapravo faktor igre prisutan u tom poslu. Netko je jednom rekao da su pisci nalik na bogove. I to je tačno! Igraju se životima svojih junaka kao da su figure u običnoj šahovskoj partiji, kalkulišu i taktiziraju, a često je kraj jedne zapravo početak druge partije! Da li će Davoru poći za rukom da se otrgne od letargije i konačno postane samostalna ličnost, ili će i dalje ostati pod paskom roditelja? Da li će Sonja, opterećena fakultetom i društvenim radom, prebroditi tu njegovu intimnu krizu ili će se prikloniti Saši — »momku koji obećava«?

Možda bi bilo dobro uvesti još jednu ličnost koja bi pomogla raspletu ovog ljubavnog trokuta. Vrag bi ga znao! Ne znam to ni ja. Ili, da budem precizniji, šetnja je trebala dati odgovor na ova i slična pitanja, neobično važna za dalju sudbinu knjige čiji su se obrisi već pomaljali. Kažem i ponavljam: igra i ništa drugo!

Slijedeći tu misao, krajičkom oka spazio sam daleko na horizontu odbljesak narančaste svjetlosti — nešto slično kao kad pulsira svjetionik. I nehotice, osmijeh mi se iskrao na lice, a iz sjećanja su izronili oni divni inserti iz »Bliskih susreta treće vrste« i »Ratova zvijezda«. Pomislio sam kako bi se, kinestetički gledano, obična prirodna pojava, kao što je u ovom slučaju prelamanje svjetlosti pri određenoj konfiguraciji oblaka, mogla uspješno iskoristiti. Em prirodno, em jeftino!

No dobro, za Spielberga i Lukasa ćemo lako, a šta da ja radim? Kako da riješim kraj? I što više razmišljam sve mi se čini kako će biti najbolje da Davor svemu okrene leđa i...

Šetnja se polako privodila kraju. Zatvarao se krug i tjelesne i duhovne regeneracije. Tjelesne zato što se odmah iza zavijutka staza spuštala prema mojoj usamljenoj vikendici, a duhovni stoga što je ideja o završetku romana već bila oblikovana, tako da je preostao samo onaj lakši, tehnički dio posla. Naravno da sam bio raspoložen i zadovoljan, a to kao da se prenijelo i na Bilija koji se motao oko zakržljala bilja ili je trčao ispred kojih pet-šest metara. Neposredno prije zavijutka pas se najednom ukočio i počeo potmule režati.

A onda se pojavio on... ili ona... ili ono...

Uglavnom bilo je to nešto niže od mene, nešto bijelo, hladetinasto, providno, ljigavo...

— Ti čov-jek, ja Nak-kan. Mi se i-gra-ti! — otkrkljalo je oporim glasom, razlažući riječi na slogove.

Istog časa Bili je jurnuo. Poznato je da su kokeri neustrašivi borci. Lajući, navalio je na čudovište iz čijeg je pravca iznenada sijevnula plavičasta munja i od mog omiljenog psa ostala je samo hrpa pepela koji se pušio.

Uhvatio me neopisiv strah. Boreći se protiv nesvjestice naslonio sam se na obližnju maslinu. Prasnulo je još jednom, a ja sam se svom težinom svalio na tlo. Ondje gdje je maločas stajala maslina pušila se skoro identična hrpica pepela.

— I-gra-ti Ha... ha... ha.

Hladetinasta masa tresla se od smijeha, ako se to uopće može nazvati smijehom, a zatim je klateći se krenula prema meni. I tek tada je proradio uspavani nagon za samoodržanjem. Skočio sam na noge i započeo bježati. Pa iako se već bilo dobrano smračilo, trčao sam sigurno poznajući stazu do najsitnijeg kamička. Osvrnuvši se u trku nisam opazio da me itko goni. Svejedno nastavio sam suludu jurnjavu, instinktivno tražeći kakav pogodan zaklon. A onda mi je nešto zviznulo iznad glave, začula se grmljavina i veliki narančasti disk spustio se na stazu prepriječivši mi put. Isijavao je svjetlost u pravilnim intervalima baš kao.... kao... svjetionik!

Iz pulsirajućeg diska izišla je još jedna hladetinasta masa. A možda je to bila ona otprije? Nisam to mogao znati kad su obje bile tako ogavne!

— Ha... ha... ha! Čov-jek i-gra-ti!

Desno se nije moglo jer je more svojom prijetećom tutnjavom označavalo početak ponora, natrag nisam smio zbog Nak-kana, a sprijeda me je čekao drugi ljigavac. Ostalo je jedino da se uzverem uz kamenu liticu sa svoje lijeve strane. Počeo sam se penjati, bez oklijevanja.

Drač i nekakva sitna igličasta paprat drale su mi kožu s jagodica prstiju, a oštro kamenje paralo koljena i butine. Odmora nije bilo, jer kad god bih se zaustavio na kakvoj većoj kamenoj izbočini iz podnožja bi suknula plavičasta munja. Izbočina bi jednostavno isparila u zrak, a ja se strmoglavljlvao nekoliko metara unatrag.

Tijelo mi je bilo izubijano i krvavo. Počeli su me već hvatati grčevi, ali je zato nagon bio udvostručen. Pentrao sam se kao divokoza, neosjetljiv na udarce i bol, želeći samo da se što više udaljim od onog prokletog smijeha.

Već su se nazirale siluete maslina, a to je značilo da je vrh vrlo blizu. Ubrzo sam pod rukom osjetio njihovu čvorastu koru i posljednjim atomima snage prebacio se preko ruba, padajući na proplanak obrastao travom.

— Ha... ha... ha! Nak-kon če-ka-ti čov-jek!

Lagano, sasvim lagano podigao sam glavu, i otirući krv sa čela, spazio ljigavu masu. A onda me je spopao neizreciv bijes.

Slobodnom sam rukom napipao tvrd i nazubljen kamen, zgrabio ga, a zatim skočivši na noge, zamahnuo —

Sijevnula je munja i od moje ruke ostao je samo patrljak pri ramenu. Od siline udarca bio sam ponovo bačen na tlo. Rana me je stravično pekla. A sva ona snaga i sav onaj bijes kao da su istekli konačno i definitivno. Ležao sam na leđima ravnodušno promatrao crno neba. Zvijezde su mirno žmirkale, uzvišene u svojoj nedodirljivosti i samoći. Osjetio sam, više instinktivno no što sam mogao vidjeti, kako se Nak-kan približava. Dotaknuo me je i odjednom su sva ona bol i slabost nestali. Pipnuo sam čelo. Nije više bilo posjekotina, a umjesto patrljka izrasla je ruka kakva je bila i ranije.

Nak-kan se ogavno cereći prignuo. Zgrčio sam se očekujući neku novu gadost. Taknuo me je ponovo.

— Ti lo-viš! Ha... ha... ha!

Robert Štimac:
KLIZAVOST

Na veliku radost svojih susjeda, osobito Mice sa trećega kata koja ga je svakog dana podarila novim, ne baš laskavim nadimkom, Andrija Horvat, dugogodišnji zaslužni radnik tvrtke te i te, sad u mirovini, doživio je živčani slom. Nije ni čudo. Toga je jutra našao svog »fiću« rastavljena do posljednjeg vijka, oguljene boje i rasparanih šavova na sjedalima i presvlakama. Hrpa lima, željeza, stakla i tkanine u lokvi ulja, benzina i vode. Neviđeni prizor. Prestao je urlati tek kad je počeo djelovati apaurin.

Slučaj je okarakteriziran kao »drsko djelo bande maloljetnih huligana«.

— Svaka im čast! — prokomentirala je događaj Mica sa trećega kata.

* * *

Još jedan umirovljenik zadugo će pamtiti taj dan, a s njim ijedna studentica pravnog fakulteta, nećemo joj spominjati ime zbog

diskrecije.

Deset je sati ujutro, naš umirovljenik sjedi u hladovini ispred hotela »Dubrovnik« i čita osmrtnice u »Večernjem listu«. Ta, za te godine karakteristična aktivnost nimalo ga ne ometa da precizno registrira lelujava poprsja i bljeskove golih nogu, koje prolaze »špicom«.

No, evo i naše studentice. Upravo je položila Rimsko pravo i razmišlja da li da sama sebe časti jednim konjakom. Cap! Popustila je kopča na grudnjaku. Sledivši se na trenutak, pomisli: »Nema veze, imam široku košulju neće se vidjeti«. U taj čas joj otpadne s ramena torba puna koječega, što već žene nose u torbama, i tresne na pločnik. Nekoliko se glava okreće prema njoj i predstava počinje. Ona se saginje da pokupi torbu, ali na novim »levisicama« u isti čas popuste tri šava. Slučaj bez presedana! Brzo se uspravlja i pokušava zadržati do maloprije pripijene hlače da joj ne skliznu niz očito duge i dobre noge. Ali, izdaje ju košulja. Raspada se po svim šavovima na sastavne dijelove, nemoguće ju je zadržati. Ta ima samo dvije ruke! Raspada se i kopča na glavi, i dotad uredno složena kosa rasula se po već golim ramenima.

Publika nijemo stoji i gleda taj fascinantni, očito nedobrovoljni striptiz. Naposljetku jedan vitez dolazi k sebi, skida sako i trči do nesretnice da joj pomogne. Neodlučno zastaje na metar-dva, ali čini se da se više ništa ne događa. Ono malo krpica žalosno visi stisnuto rukama izbezumljene buduće pravnice. Spasonosni sako dovršava predstavu, publika uzdiše, foto-amateri škljocaju, milicija, novinari — a hitna pomoć vozi našeg umirovljenog prijatelja u bolnicu, kod kolege Horvata, na kardiologiju.

* * *

Ako vam je između osamnaest i dvadeset dvije godine, i imate dobar tatin auto i pun rezervoar benzina, onda je glavni životni cilj pokazati svim vozačima Zagreba i okolice da ste apsolutno nenadmašni u trošenju benzina, guma i ostalih pokretnih i nepokretnih dijelova automobila, neobuzdanom jurnjavom i naglim startovima na semaforu. Te su semaforske trke u doba jeftinijeg benzina bile popularne kao lokalni sport broj jedan. Ako je to još i semafor između »Kavkaza« i »Zvečke«, to bolje. Svuda unaokolo je gomila zahvalne publike.

Dakle, lijevo je narančasti BMW 316, desno sivi audi 80 L,

svjetlo na semaforu je još crveno, pješaci gmižu preko zebre a agregati su na blago povišenom režimu. Pali se crveno za pješake, turaža raste, puls skače, dlanovi se znoje, i u taj čas dokliže između njih dvojice honda 1000 sa svojim karakterističnim japanskim »soundom«. Bitka je odlučena, ali ostaje borba za drugo i treće mjesto. Motori urlaju, pali se žuto. Prvo poskoči honda, zatim audi i BMW i nakon dva metra svi se troje raspadnu na sastavne dijelove. Lete na sve strane vijci, matice, ventili, opruge, kotrljaju se gume iz kojih kroz otvorene ventile šišti zrak. Semaforska trka godine!

* * *

— Ama slušajte me, čovjeke! — derao se profesor Mudrić. — Nisam ja uzaludno fizičar već trideset godina. Taj je čovjek u ova dva tjedna rastavio jedan tramvaj, sedam automobila, tri motocikla, tko zna koliko semafora, prometnih znakova, antena i što ti ja znam čega, skinuo dvadeset žena, tri milicionara i još nekoliko građana. Očito je da ima spravu za poništavanje trenja. Što ako počne loviti automobile u punoj vožnja? Ili, još gore, tramvaje? Morate ga uhvatiti što prije! Ta sprava, koju je vjerojatno sam izumio, ključ je za atomsku fuziju, energetiku plazme i tko zna što sve drugo. On i ne zna čime se igra. Rastavlja semafore!

— Ma kako da ga nađem? — derao se inspektor Krimić — Da potražim u telefonskom imeniku pod »trenje«?

— Što ja znam, vi ste pajkan, a ne ja!

— Ma nemojte vi meni...

* * *

»Money, money, money...«, pjevušio je veselo Nenad pripremajući novu akciju. Sad ćemo samo malo pojačati napajanje i udvostručiti izlazni stupanj... pa tempirani uređaj za vatromet... he, he... i noćas idemo ubrati osobni dohodak za posljednje tri godine naporna rada. Taa-ko! Još samo moram naći nekakvo crno odijelo i rukavice... ma i ne treba. Ako me opaze, mogu ih razoružati na sto metara. I skinuti do gola... he, he, he...«

* * *

— Da, moglo je završiti i gore, ali i bolje — gunđao je profesor Mudrić više sebi nego svome asistentu s druge strane stola. — Momak je očito pronašao spravu za neutralizaciju površinskih molekularnih sila. Zato se sve klizalo i odvrtalo, a konac nije držao

šavove. Bez trenja vijci više nisu vijci, a šavovi nisu šavovi... Ali, sef je sef. U njemu nema mnogo vijaka. Uglavnom klinovi s osiguračima i zakovice. Nije se raspao otprve, i kreten je pojačao snagu naprave i prešao kritičnu granicu. Pola sefa se pretvorilo u prah kad su popustile međumolekularne veze. Pola tone prašine i nekoliko megavata čiste energije. Vjerojatno se dio pretvorio i u plazmu. Idiot! Raznio je sef, i lovu, i banku, i sebe i, što je najgore, taj dragocjeni stroj...

— Energija se ne mjeri u megavatima — bunio se asistent.

— Ma nemoj ti mene učiti, zvekne praznoglavi! Možda bi gospodinu odgovaralo da mu izračunam rezultat na šest decimala u elektron-voltima?

— Nije problem u elektron-voltima...

— Nego u bananama??

— Teoretski, takav se stroj ne može konstruirati i...

* * *

KLM-ov 747 iz Amsterdama za New York. Salon prvog razreda i u njemu putnik, zamišljen: »Dok nabavim dijelove, sklopim napravu, odaberem i sredim banku... pa, za mjesec dana mogu na godišnji, ili višegodišnji, odmor. Na primjer... u Rio de Janeiro!«

Safet Turalić:
BIJEG IZ CENTRA
ZA SEKSUALNA IŽIVLJAVANJA

Gledala sam: oštro, visoko šiblje i trave nemilice su šibale i sjeckale njegovo golo tijelo, ostavljajući duge crvene tragove na divno preplanuloj koži...

Nije osjećao bol, ni krv što je tekla niz lice, leđa, niz ruke, noge...

U očima sam mu vidjela samo veliku želju da pobjegne, bilo kuda. Njemu je bilo važno samo umaći.

Negdje u daljini čula se prijeteća vriska, nekakvo čudno

pištanje, nerazumljivi zvuci, nesvakidašnji...

Skakala sam od uzbuđenja i bilo mi je malo krivo: otkrili su njegov bijeg. Sada ga traže. Ovi zvuci, ova vriska, to je zacijelo potjera.

Zaboga, ako ga uhvate?

Sama pomisao da bi ga mogli uhvatiti i vratiti ga tamo odakle je uspio pobjeći, davala je tom golom tijelu divlju, praiskonsku snagu, želju da uspije...

Nije se osvrtao. Nije imao vremena za to. Sekunda je sada važna možda za njegov život, koji mu i nije važan, ali želi da uspije, da ostvari svoj naum.

Zvižduk vjetra donosio mu je s vremena na vrijeme prijeteće glasove, i oni mu nisu davali mira, ni da pomisli da stane. To bi bio kraj, ne njega, njemu život nije važan, ali bi bio kraj njegove želje za osvetom...

Krv, masnice, bolovi, sve to sada nije uopće važno...

Pobjeći, pobjeći, pobjeći... bila je jedina misao u njegovu mozgu, misao koja je prožela cijelo njegovo biće, u želju, u nadu...

Trčalo je to golo tijelo, trčalo kroz oštre i nemilosrdne trave, kroz šiblje koje mu je kožu sjeckalo, ni jednog trena to tijelo nije osjećalo ni slankasti okus krvi koja mu je ispunila usta, oči, tekla niz tijelo...

Tijelo, golo, mišićavo, izranjavano bilo je u grču, u pokretu.

Trčati! Pobjeći, pobjeći, pobjeći...

Kuda?

Nije o tome razmišljao. Nije imao vremena da o tome razmišlja. Važno je bilo samo da umakne, da bude daleko od Centra, važno je bilo samo pobjeći na nekoliko minuta, sekundi...

Ako ga i uhvate, nije ni važno što će biti s njim. Život sada za njega nema vrijednosti. Jedino vrijedno jest da otkrije tajnu o onome odakle je pobjegao.

Pa onda neka ga i vrate u bazu ili Centar Aler.

Razumljiv je bio strah ovog golog tijela što trči. Bar je meni taj strah shvatljiv. Ja sam s Altacana.

I ja sam znala svu težinu tajne koje je sa sobom u ovom bijegu

nosilo ovo golo, krvavo tijelo...

Ali, ono neće uspjeti. NECE!

Pobjeći iz Alera, iz Centra za seksualno iživljavanje Altacanaca, u solarnom sistemu SB, nije mala stvar. Mnogi su do sada slično pokušali. Mnogi. Po narudžbi, ili doista zato što su to htjeli.

Ali nitko nije uspio ostati izvan Centra duže od 38 sati. Nitko. I svi su oni bili neprestano pod kontrolom.

Međutim, ovo grčevito, iskrvavljeno i znojavo tijelo Zemljanina u bijegu je već osmi dan, dakle puna 304 altakanska sata, a to je izvan kontrole Centra. Prvi put.

Osmi dan!

U Centru za seksualna iživljavanja izgleda nešto ne funkcionira kako treba, nešto nije u redu.

Sva sreća što je Kontaktna baza za Altacan Konfederacije II udaljena od Centra više od 11 dana hoda.

Pomislih: ako bi se ovaj čovjek, ovo tijelo što tako bjesomučno bježi ni samom njemu poznatim pravcem, dočepao te Kontaktne baze Konfederacije II za Altacan, to bi bio kraj Centra, do bi bio kraj samostalnosti Altacana i njegovo neizbježno utapanje u Konfederaciju II, kao 306. člana.

A mi Altacanci to ne bismo željeli, bez obzira na to što smo Konfederaciji II dopustili gradnju Kontaktne baze na našem planetu.

Ovo golo tijelo nije Altacanac... Ovo tijelo koje se pretvorilo u grč koji trči, Zemljanin je, a Zemljani su zapravo i osnivači te Konfederacije II.

Ako ovaj Zemljanin uspije pobjeći, ako uspije otkriti svoju tajnu i znanje o Centru za seksualno iživljavanje, to će biti kraj ovog slobodnog planeta. Jer, svi koji sudjeluju u gradu Centra, naravno osim nas koji se koristimo tim uslugama, sa mnogih su drugih palneta koji su u članstvu Konfederacije. Zaratiti s nekom od njih, značio bi rat s Konfederacijom. I tu bi bio kraj ovog planeta, kraj slobodnog Altacana.

Očekivala sam da će Zemljanin doći večeras, da će uspjeti izdržati sve ove muke i prepreke da ga potjera neće uhvatiti..

Osjećala sam to cijelim svojim bićem. Pretvorila sam se sva u veliko i rijetko doživljeno uzbuđenje.

I što je tjeralo ovo izmučeno tijelo u ovakav rijedak pothvat, pjtala sam se gledajući na ekranu tog Zemljanina kako trči kroz močvaru, obraslu oštrim šibljem.

I sjetih se podataka koje sam dobila u Centru za seksualna iživljavanja o ovom Zemljanima. Zove se Mit. Smiješna li imena! U Centru za njega tvrde da je najmotiviraniji i jedini koji bi mogao da me zadovolji. Pristala sam i platila za uslugu nevjerojatnih sedam bela. Njegova motivacija je bila osveta. Mit je u jednom pornografskom filmu prepoznao svoju sestru Mir i svoju suprugu Almu. Mir i Alma bile su nestale na dosad neobjašnjiv način iz Kontaktne baze na Altacanu, i od tada nikad ih više nije vidio niti je itko išta znao o njima. I onda ih je sasyim slučajno, u stanu nekog Altacanca, vidio u tom pornografskom filmu, najvjerojatnije snimljenom u Centru za seksualno iživljavanje u Aleru. Vidio i prepoznao.

Sam je isplanirao svoj zadatak, svoj nestanak i sve detalje bijega iz Centra.

Imao je samo jednu želju: osvetu i uništenje Centra. I sad shvaćam: ovo tijelo je sve ovo izdržalo nošeno željom za osvetom.

Evo ga, stiže... Za koji tren je tu, pred mojim vratima. Ovi iz Centra su zaista pedantnu

* * *

Zvono. Tup udarac.

Skočila sam iz naslonjača, nasmijana, prepuna zadovoljstva...

Dok sam prilazila vratima da ih otvorim tom izmučenom Zemljaninu, bila sam zahvalna Centru za seksualna iživljavanja, što su mi evo ipak nakon tolikih i tolikih pokušaja uspjeli pribaviti ovo zadovoljstvo, koje. sam ja jedina dosad izmislila, poželjela...

Otvorila sam vrata.

Ugledala sam na pragu to divno mišićavo tijelo, izranjavano, puno krvavih brazgotina, puno modrica, sasušenih i sa znojem pomiješanih krivudavih tragova krvi. Ljudske krvi.

Uh... Kakav užitak! Vrijedilo je platiti tih sedam bela. Ovo snažno tijelo je sada samo moje, ja ću ga voljeti sljedeća tri dana koliko sam i platila za korištenje ovog Zemljanina.

Kako se samo ono zove. Mit? Da, Mit je sada moj.

Moj, moj, moj...

Skočih i stadoh da milujem brazgotine i sasušenu krv punu znoja, da vidam njegove rane.... Zemljanin je sada moj...

Dragomir Tuševljak:
CENTUN

Danas je zaista rijetko lijep dan. Aleja platana pružila se unedogled. Setam. Sjećanja mi naviru.

Već je prošlo šesnaest godina otkako sam počeo raditi u eksploatacijskom centru Centuna, a čini mi se kao da sam jučer diplomirao. Bio sam tada mlad, ambiciozan inženjer elektronike kome se činilo da može apsolutno sve. Kako sam samo želio dobiti posao u C-centru. Imao sam tada dosta sreće. Jedne večeri stigao je videogram kojim su me pozvali na razgovor i stvar je krenula.

Vremenom se posao uhodao i nije bilo većih problema. Istina, uvijek se dešavalo ponešto, ali su to uglavnom bili »predviđeni slučajevi«. Pokatkad bi otkazala neka dionica instalacija ili neki elektronički sklop, ali s tim nije bilo glavobolje jer se automatski uključivala rezervna dionica. Poslije popravka, ponovo bi uključivali dio koji je »ispao« i u tome je bila sva težina tog mog posla.

Preostali dio radnog vremena bilo je ono zbog čega smo, cijela naša ekipa, voljeli ovaj posao. To su bili dispečerski poslovi sa C-brodovima. Znate, neopisiv je to osjećaj kada vidite jednu tako golemu letjelicu kako se diže put zvijezda, a znate da ste u to polijetanje i vi ugradili dio svoga truda. To je kao da svaki od tih divova ponese dijelič nas među zvijezde.

Poslije napornog dana obično smo odlazili u restoran na vrhu kontrolnog tornja, a odatle se imalo što vidjeti. Od svoga početka, na suprotnom kraju ovog planeta, pa prolazeći kroz još i sad vrelu njegovu jezgru i završavajući se u ovoj, nekoć pitomoj dolini, zinuo je, kao kakva zvijer iz starih filmova, tunel-kolos širok više od deset lila.

Zvali smo ga Centralni tunel ili jednostavno Gentrun. Imao je

devet »vodica«, što znači da je kroz Centun moglo usporedo da polijeće devet C-brodova. Kada bi polijetali, oni bi se prektično po svojoj »vodici« sunovratili u Centrun koristeći se gravitacijom koja ih je ubrzavala. Negdje oko centra planeta oni bi palili svoje jonske motore i izlijetali kroz drugi kraj Centuna mnogo brže nego što je to uspijevalo i najlakšim brodovima koji su polijetali s površine planeta. Tako se postizala velika početna brzina neophodna za međuzvjezdana putovanja C-brodova. To je bila i svrha gradnje Centralnog tunela.

Sve bi to bilo lijepo, da nije došlo do tog prokletog rata sa Sfirima. U početku je dolazilo do sporadičnih okršaja na granicama naših dvaju sistema, a onda se to pretvorilo u pravi iscrpljujući rat.

Prve godine rata u C-centru praktično se ništa nije promijenilo. O ratu smo slušali samo od pilota-presretača ili smo gledali na ekranima-informatorima. Nas kao da se rat nije ticao.

Onda su Sfiri iznenada otkrili kako da prodru dublje u naš teritorij i munjevito napadaju važne planete našeg sistema. Tako je Centun postao objekt od izuzetnog strategijskog značenja.

Tu smo promjenu osjetili tako što nam više nije šef bio sjedokosi, dobroćudni Jan, već nekakva generalčina asketske discipline, s gomilom ordena na grudima.

Kako je rat trajao, tako su Sfiri bivali bezobzirniji u svojim napadima. Međutim ,naša obrana je još dobro funkcionirala i imali smo u nju mnogo povjerenja. Na planetu je bilo jedanaest eskadrila najsuvremenijih lovaca presretača. Osim toga, cijeli planet bio je načičkan laserskim topovima. Svi smo smatrali da takvu obranu ništa ne može razbiti. Pogotovu nas je ohrabrivalo to što su u prve dvije godine rata naši presretači uvijek uspijevali uništiti agresora prije nego što bi on bio u stanju da ugrozi ovaj planet i Centun kao njegov sigurni cilj. Kao što rekoh, našu obranu ništa nije moglo razbiti. Sfiri je nisu razbili. Oni su samo pronašli način da se probiju. Kako? Sam đavo zna.

Uglavnom, jedne noći usamljeni lovac-bombarder Sfira uspio je da se strmoglavi u Centun. Letjelica je bila puna nuklearnih bombi.

Eksplozija je bila strahovita!

Zahvaljujući specijalno otpornim materijalima od kojih je građen centar, a ponajviše okolnosti da pilot Sfira nije aktivirao samouništenje na početku, nego gotovo na sredini Centuna, mi smo

preživjeli tu strahotu. Poslije ovog događaja, naše vojne vođe su aktivirale sve što je moglo nanijeti štetu neprijatelju. Uspjeli smo i mi njima nanijeti velike gubitke.

Tako smo primorali jedni druge na potpis mirovnog ugovora, shvaćajući po tko zna koji put iznova sav besmisao rata.

Sada, već otprilike dvije godine traje faza obnove porušenih objekata. Rukovodioci svakog porušenog ili oštećenog objekta moraju napraviti program obnove te ocijeniti vrijednost posla potrebnog da bi se sve dovelo u red, a onda takav izvještaj proslijediti vrhovnom znanstveno-političkom vijeću, koje bi trebalo da razmotri svaki od prispjelih programa i da za svaki kaže da ili ne.

Prošle je mijene nama, na adresu C-centra, stiglo jedno veliko NE. U obrazloženju piše da nije ekonomski opravdano.

Donekle ih i shvaćam. Vjerojatno ne mogu ni zamisliti koliko bi stajalo osposobljavanje Centuna i koliko bi vremena za to bilo potrebno.

Poslije one diverzije Sfira sada Centunom osciliraju golemi komadi zemlje i oplate, kao kakvi meteori gonjeni motorom gravitacije, krećući se gotovo bez trenja. Gromade, koja su uslijed eksplozije dobile ubrzanje u pravcu osi Centuna, izlijeću i po cio lil u vis da bi u jednom trenutku zastale, kao da su izgubile dah, a zatim se opet sunovratile u Centun nastavljajući oscilirati.

Ti veliki, vreli komadi ne bi se mogli ukloniti postojećim strojevima, a gradnja specijalnih odviše je skupa.

Osim toga, postali smo turistička atrakcija. Na tisuće turista, svih vrsta, iz cijele galaksije dolaze da vide taj najveći umjetni oscilator u galaksiji. To je postao galaktički znak prestiža. Priča se da je kompletna vrsta Tipusa, poznatih kao prezrivih, posjetila Centun.

A ja? Ja znam da će se te proklete gromade jednog dana, kada ih trenje ipak dovoljno umori, smiriti u srcu Centuna. Tada će ih se morati ukloniti, jer više nitko neće dolaziti da razgleda Centun. Tada će to biti obična rupa bez dna.

Kroz Centun će opet, jednog lijepog dana, početi da bruje snažni jonski strojevi. Veliki C-brodovi pojurit će u susret zvijezdama. Svaki od njih ponijet će i dio nas.

Samo treba pričekati taj dan.
Ova je aleja stvarno preduga...

Damon Knight:

Man in the Jar

Preveo Žarko Vodinelić

Zatočenik

Hotelska soba na planetu Meng bila je malena i pretrpana. Plavkasta sunčana svjetlost padala je kroz prozor na prljavi sivi sag, golemu tintarnicu punu opušaka i boca. Jedan kut sobe bio je krcat prtljagom i rijetkim sitnicama. Gost, neki R. C. Vane sa Zemlje, sjedio je blizu vrata — čovjek pedesetih godina, izbrijan, čekinjaste željeznosive kose. Bio je miran, prilično pijan.

Začuje se kucanje na vratima i u sobu tiho uđe hotelski sluga — mladić s Menga, visok i smeđ, zeleno-crne kose, straga prenisko odrezane. Činilo se da mu je oko devetnaest godina. Jedno mu je oko bilo zeleno, a drugo plavo.

— Stavi to onamo — reče Vane. Sluga odloži poslužavnik.

— Da — promrmlja, zatim uzme s poslužavnika neotvorenu bocu Deset zvijezda, pa zdjelicu s ledom i bocu sode i spusti ih pažljivo među predmete na stolu. Prazne boce i zdjelicu za led poslaže na poslužavnik. Ruke su mu bile velike i pune čvornatih zglobova. Činilo se da je previsok i da su mu ramena preširoka za usku zelenu uniformu.

— Dakle ovo je grad Meng — progovori Vane promatrajući slugu. Vane je sjedio uspravno, odjeven u prugasti kaput, a nosio je i kravatu. Činilo se da je potpuno trijezan i jedino ga je odavalo crvenilo u očima i usporen govor.

— Jest — odgovori sluga uspravljajući se s poslužavnikom u rukama. — Prvi put ste ovdje?

— Došao sam prije tri tjedna — nastavi Vane. — Onda mi se nije sviđalo, a ne sviđa mi se ni sad. Ne sviđa mi se ni ova soba.

— Upravi je žao ako vam se ne sviđa soba. Vrlo je lijep pogled iz nje.

— Prljava je i malena — odvrati Vane — ali nije važno. Odlazim danas poslijepodnevnom raketom. Protraćio sam dva tjedna u provinciji istražujući priče o Marackima. Ničega u njima nema, samo naklapanja domorodaca. Bijedni maleni planet. — Zašmrca promatrajući slugu. — Kako ti je ime-dječače?

— Jimmy Rocksha.

— E pa, Jimmy, pogledaj onu hrpu ondje. — Suveniri, šalovi i tapiserije, prostirke, gunjevi i svakojaki drugi predmeti bili su nabacani na nekoliko kovčega. Kao da je netko bacio bombu u trgovinu rariteta. — Za oko dvadeset kilograma nemam dovoljno prostora, ako ne računam onaj rasklopIjeni ćup. Imaš li kakav prijedlog?

Sluga se duboko zamisli.

— Ako smijem predložiti, mogli biste staviti šalove i ostale predmete u ćup.

Vane progovori s oklijevanjem:

— Možda bi to išlo. Znaš li kako bi se to moglo izvesti?

— Ne znam.

— No, pokušaj, da vidimo kako se snalaziš. Hajde nemoj samo stajati.

Sluga ponovo odloži poslužavnik na stol i krene na drugu stranu sobe. Golemi zavežljaj sive lončarije, povezane uzicom, ležao je na Vaneovu velikom kovčegu, malo iznad dječakove glave. Rocksha pažljivo skine cipele i uspne se na stolicu. Njegova smeđa stopala bila su gola i čista. Bez napora podigne zavežljaj, siđe spusti zavežljaj na pod i ponovo obuje cipele.

Vane dugim gutljajem ispije svoj mlaki brendi. Zatvorio je oči dok je pio, a nakon toga je za trenutak zaklimao glavom nad čašom, kao da nešto osluškuje u svojoj nutrini.

— U redu — progovori ustajući — da vidimo.

Sluga olabavi konopac, koji je držao na okupu šest dugih, debelih, zakrivljenih komada u obliku golemih žlica za cipele. Tu su

još bila dva okrugla komada, jedan veći — dno — a drugi je imao ručku — to je bio poklopac. Sluga poče pažljivo odvajati komade slažući ih na sag.

— Pazi kako ih sklapaš — progunđa Vane prilazeći mu s leđa. — Ja ga ne bih znao ponovo rastaviti.

— Dobro.

— Taj stari ćup pronašao sam u provinciji. Nekad su u takvima čuvali žito i ulje. Domoroci tvrde da su samo Maracki znali tako čvrsto slagati te ćupove. Jesi li ikad čuo za to?

— Dječaci iz provincije znaju mnogo lijepih priča — odvrati sluga. Odvojio je i poslagao šest dugih komada oko velikog plosnatog poklopca u obliku latica cvijeta. Zauzeli su najveći dio slobodnog prostora u sobi; ćup čovjeku seže do prsa kad se sklopi.

Ustajući, sluga uze dva duga savijena komada i pažljivo im približi rubove. Činilo se da su posljednji centimetar skočili, poput magneta, i spojili se u jedan komad. Pažljivo gledajući Vane je jedva nazirao rub.

Sluga na isti način doda još jedan komad. Sad je imao pola ćupa. Oprezno spusti polovicu ćupa na rub velikog plosnatog komada. Komadi se spojiše sa zveketom. Sluga se sagne prema slijedećem komadu.

— Pričekaj malo — reče Vane iznenada. — Nešto mi je palo na. pamet. Umjesto da najprije sastaviš cijeli ćup i da onda utrpavaš sve predmete, napregni malo mozak. Stavi sve unutra, a onda sklopi ostatak ćupa.

— Dobro — odvrati sluga. Ponovo spusti komad ćupa na pod. Zatim uze jedan od laganih gunjeva i spusti ga na dno ćupa.

— Ne tako, glupane — obrecne se Vane nestrpljivo. — Uđi u ćup i sve dobro složi.

Sluga je oklijevao.

— Dobro. — Zatim pažljivo zakorači preko preostalih komada ćupa i klekne na dno presavijajući gunjeve i pritiskujući ih čvrsto.

Vane se iza njega približi na prstima kao plesač i sastavi tiho dva duga komada — klik! — zatim treći — klik! — i onda dok ih je podizao — klik-klak! — stranice prionuše uz dno i poklopac. Čup je bio složen.

Sluga je ostao unutra.

* * *

Vane je teško disao kroz raširene nosnice. Izvadi cigaru iz zelene tabakere, odreže joj vrh džepnim nožićem i zapali je. Izdišući dim, nagne se i pogleda u ćup.

Osim jauka iznenađenja kad se čup zatvorio, sluga se nije oglasio. Vane ugleda njegovo smeđe lice kako ga promatra.

— Pustite me da izađem iz ćupa, molim vas — progovori.

— Ne mogu to učiniti — odgovori Vane. — Nisu mi rekli u provinciji kako se to radi.

Sluga ovlaži usne.

— U provinciji se služe nekakvom masnoćom od drveta — reče sluga: — Masnoća uđe među bridove i ćup se raspadne.

— Nisu mi dali ništa takvo — odvrati Vane ravnodušno.

— Onda vas molim da razbijete ćup i da me pustite van.

Vane izvadi komadić duhana iz usta, pogleda ga znatiželjno, a onda ga baci. .

— Opazio sam te u predvorju — reče — prvoga jutra kad sam stigao. Visok i mršav, presnažan za domoroca, jedno zeleno, a drugo plavo oko. Dva sam tjedna tragao u provinciji, a ti si bio u predvorju. — Ti si Marack.

Sluga je za trenutak ostao bez riječi.

— Ali — progovori nepovjerljivo — Maracki su legenda. Nitko u njih više ne vjeruje. Nema Maracka.

— Podigao si taj ćup kao od šale — govorio je Vane. — Dva su ga momka ondje stavila. Imaš uleknute sljepoočice, dugu vilicu i pogrbljena ramena. — Mršteći se, iz džepa izvadi snop papira iz kojega izdvoji požutjelu fotografiju. — Pogledaj ovo.

Bila je to izblijedjela slika kostura u staklenom kovčegu. Bilo je nečega neprijatnog u tom kosturu. Bio je predugačak i pretanak, ramena kao da su bila pogrbljena, a lubanja je bila uska i udubljenih sljepoočica. Ispod kovčega je pisalo: DOMORODAC IZ NOVOGA CLEVELANDA NA MENGU i manjim slovima: Antropološki muzej, Ten Eyck, Queensland, N. Z.

— Pronašao sam je među listovima knjige stare dvije stotine godina — reče Vane spremajući pažljivo sliku. — Bila je to razglednica poslana nekom mom pretku. Zatim sam se, godinu dana kasnije, našao na Novoj Zemlji. Sad slušaj ovo! Muzej je još ondje, ali kostura nema. Tvrde da nikad nije bio ondje. Činilo se da kustos misli kako je to krivotvorina. Nijedna od domorodačkih vrsta na Mengu nema takve kosture, kaže on.

— Mora da je krivotvorina — složi se sluga.

— Reći ću ti što sam onda učinio — nastavi Vane. — Pročitao sam sve izvještaje iz toga vremena na Mengu. Prije dva stoljeća nitko na Mengu nije mislio da su Maracki legenda. Bili su dovoljno slični domorocima da razlike ne upadaju u oči, ali su bili, obdareni posebnim moćima. Mogli su pretvarati jedan predmet u drugi. Mogli su ti na misli utjecati telepatijom ako nisi pazio na to. To me je zainteresiralo. Zatim sam pročitao sve izvještaje unatrag dvije stotine godina, kao i geološke karte u Planetarnom pregledu. Nešto sam otkrio. Nigdje na Mengu ne postoji, koliko se zna, nalazište prirodnih dijamanata.

— Ne postoji? — upita sluga nervozno.

— Nijedna. Nema dijamanata niti postoji ijedno mjesto gdje bi ih se moglo iskopavati. Međutim, još prije dvije stotine godina Meng je svake godine izvozio dijamante bez greške za više od milijardu stelora. Pitam te, otkuda su dolazili ti dijamanti? I zašto su nestali?

— Ne znam.

— Maracki su ih pravili — reče Vane — za trgovca po imenu Soong i njegovu obitelj. Oni su umrli i nakon toga nije više bilo dijamanata s Menga. — Otvori kovčeg, trenutak je nešto tražio u njemu, a zatim izvadi uzak ovalan svežanj umotan u kruta žuta biljna vlakna, te sjajni sivo-crni grumen velik kao polovica šake.

— Znaš li što je ovo? — upita Vane podižući ovalni omot.

— Ne znam.

— Zračni korov, tako to zovu u provinciji. Jedan od staraca zakopao je to pod svojom kolibom, zajedno sa ćupom. I ovo. — Podigne crni grumen. — Nista posebno, je li? Samo komad grafita, vjerojatno iz staroga rudnika u Badlongu. No grafit je čist ugljik, kao i dijamant

Odloži oba predmeta pažljivo na stol u blizini i obriše ruke jer ih je zacrnio grafitom.

— Razmisli o tome — nastavi. — Imaš točno jedan sat, do tri sata. — Nježno otrese cigaru o rub ćupa. Nekoliko pahuljica prašinastog pepela zalepršа prema sluginu licu okrenutom prema gore.

Vane se vrati svojoj stolici. Kretao se polagano i pomalo ukočeno, ali nije teturao. Zguli etiketu s boce Deset zvijezda. Natoči priličnu količinu u čašu, doda led i malo sode, pa potegne dug, spor gutljaj.

— Znate da ne mogu crni kamen pretvoriti u dijamant — reče sluga naposljetku. — Što će se dogoditi kad budu tri sata, a taj kamen ostane nepromijenjen?

— Mislim — odvrati Vane — da ću jednostavno skinuti omot sa zračnog korova i spustiti ga u ćup na tebe. Zračni korov, tako su mi rekli, proširit će svoj obujam stotinu puta ako se izloži zraku. Kad napuni ćup do vrha, stavit ću poklopac. A kad budem odlazio na raketodrom, mislim da bi ti se moglo dogoditi da završiš u zaljevu. Kažu mi da je na dnu zaljeva dubok mulj. — Potegne još jedan dugi, polagani gutljaj. — Razmisli o tome — progunđa promatrajući ćup zacrvenjelim očima.

* * *

U ćupu je bilo svježe i mračno. Sluga je imao dovoljno prostora da sjedi prilično udobno s prekriženim nogama, ili je mogao klečati, ali onda bi mu lice dopiralo točno do ruba ćupa. Otvor je bio preuzak za njegovu glavu. Nije se mogao ispraviti niti ispružiti noge van. Znojio se u svojoj tijesnoj uniformi. Obuzeo ga je strah. Bilo mu je samo devetnaest godina i ništa slično nije mu se nikad dotad dogodilo.

Čuo je zveckanje leda u sobi. Zatim pozove Vanea.

Opruge u stolici zacvilješe i za trenutak se Zemljaninovo lice pojavi nad otvorom ćupa. Na bradi mu je bila rupica. Iz nosnica su mu virile sijede dlake, a nekoliko sivih i crnih čekinja u naborima olabavljele kože oko usta. Sitne oči bile su mu natkrivene obrvama. Zagleda se u slugino lice bez rijecX

— Znate li koliko me plaćaju za posao u hotelu? — upita sluga gorljivo. .

— Ne znam.

— Dvanaest stelora na tjedan, i daju mi hranu. Da mogu praviti dijamante, zar bih radio ovdje?

Vaneov se izraz lica ne promijeni.

— Objasnit ću ti to — progovori. — Soong mora da vas ju izrabljivao kad je zarađivao milijardu stelora na godinu. Nekad je samo na ovom kontinentu bilo tisuće Maracka, ali sad vas ima toliko malo da se možete prikriti među domorocima. Čini mi se da su vas dijamanti previše iscrpli. Sad ste gotovo izumrli. Osim toga ste uplašeni. Zavukli ste se u podzemlje. Još imate svoje moći, ali se ne usudite njima služiti — osim ako na drugi način ne možete sačuvati svoju tajnu. Nekad ste bili gospodari ovoga pfaneta, a sada se borite za goli opstanak. Dakako, sve su to samo nagađanja.

— Tako je — odvrati sluga s očajem u glasu.

U sobi se oglasi telefon. Vane prijeđe preko sobe i pritisne dugme promatrajući slugu ispod oka.

— Molim?

— Gospodine Vane — začuje se glas recepcionara — ako smijem upitati, je li vam stiglo osvježenje što ste ga naručili?

— Boca je stigla — odgovori Vane. — Zašto?

Sluga je slušao, obgrlivši rukama koljena. Znoj mu se cijedio sa smeđega čela.

— Ah, zapravo ništa, gospodine Vane — odgovori službenik. — Sluga se nije vratio. Obično je vrlo pouzdan. Oprostite što sam vas uznemirio.

— Ništa, ništa — odvrati Vane ukočeno i isključi telefon. Zatim se ponovo približi ćupu. Malo je teturao, njišući se s peta na prste. U jednoj je ruci držao čašu s pićem, a drugom se poigravao s malim osmirdijskim nožem što mu je lančićem bio privezan za rever. Nakon nekog vremena progovori: — Zašto nisi zvao u pomoć?

Sluga ništa ne odgovori. Vane nastavi vrlo tiho:

— Ti hotelski telefoni prenesu zvuk s drugog kraja sobe, znam to dobro. Zašto si šutio?

Sluga žalosno odgovori:

— Da sam vikao, pronašli bi me u ovom ćupu.

— Što onda? Sluga se iskrevelji.

— Neki ljudi još vjeruju u Maracke. Moram paziti, zbog svojih očiju. Znali bi da prema meni postupate ovako samo iz jednog razloga.

Vane ga je za trenutak proučavao pažljivo.

— Ti bi prihvatio opasnost da te zaguši taj zračni korov, da se utopiš u zaljevu, samo da to nitko ne otkrije?

— Odavno nismo na planetu išli u lov na Maracke.

Vane se tiho zacerekao, a zatim baci pogled na zidni sat.

— Još četrdeset minuta — reče i sjedne u stolicu uz vrata.

Sluga na to ništa ne odvrati. Soba je utonula u tišinu. Čulo se jedino tiho kucanje sata. Nakon nekog vremena Vane priđe pisaćem stolu. Stavi tiskanu carinsku deklaraciju u stroj i poče vrlo polako udarati po tipkama mrmljajući zamršene interstelarne oznake.

— Znate da ne možete ubiti dvonožno biće samo tako. — oglasi se tiho sluga. — Sada više nisu grozna stara vremena.

Vane progunda udarajući po tipkama:

— Misliš da ne mogu? — Zatim gucne malo iz čaše i ponovo je spusti na stol. Led zazvecka u čaši.'

— Ako još otkriju da ste prevarili poglavicu u provinciji, vrlo oštro će vas kazniti.

— Neće to otkriti — odvrati Vane. — Bar im on to neće reći.

— Čak i kad bih mogao napraviti dijamant, vrijedio bi samo nekoliko tisuća stelora. To nije ništa za čovjeka poput vas.

Vane se zamisli i napola okrene.

— Bez greške, toliko težak, vrijedio bi stotinu tisuća. Ali neću ga prodati. — Ponovo se nagne nad pisaći stroj, završi red i počne novi.

— Ne biste ga prodali?

— Nikako. Sačuvat ću ga. — Vaneove se oči napola zatvore. Prsti mu se zaustaviše na tipkama, zatim se naglo trgne, udari još jednu tipku i izvadi papir iz stroja. Zatim uzme omotnicu i ustane čitajući papir u rukama.

— Sačuvali biste ga samo da ga povremeno gledate? — upita

tiho sluga. Znoj mu je curio preko očiju, ali su mu dlanovi mirovali na koljenima.

— Tako je — odgovori Vane s onim istim odsutnim pogledom. Polako savije papir i stavi ga u omotnicu, a zatim priđe poštanskom kanalu do vrata. U posljednjem trenutku zastane, ponovo rastvori papir i zagleda se u nj. Jedva primjetno se zarumeni. Gužvajući polako papir u rukama, progovori: — Gotovo bi uspjelo. — Polagano podere papir nadvoje, a onda još jednom i još jednom, pa odbaci komadiće.

— Samo jedan simbol na pogrešnom mjestu — nastavi — no bio je to ispravan pogrešan simbol. Reći ću ti, međutim, gdje si pogriješio, momče. — Približi se.

— Ne shvaćam — reče sluga.

— Mislio si da me možeš navesti na razmišljanje o tom dijamantu i da će mi tako um odlutati. I jest odlutao, no znao sam što se događa. Evo gdje si pogriješio: uopće me nije briga za taj dijamant.

Sluzi se ote uzdah zaprepaštenja.

— Stelor tebi znači nove hlače, a stelor ili tisuću stelora meni znači običan ulog u pokeru. Igra je važna, uzbuđenje.

— Ne znam što hoćete reći. Vane se zacereka.

— Znaš ti, znaš. Sad već postaješ pomalo opasan, je li? Pritiješnjen si uza zid i vrijeme ti istječe. Malo si riskirao. — Zašuti, uzme jedan zgužvani komadić papira, razmota ga i izgladi. — Točno ovdje gdje treba napisati znak odanosti Archonu napisao sam »svinja«. Da sam to pismo poslao, policija za misli bila bi ovdje za petnaest minuta. — Ponovo zgužva papir u još manju kuglicu i baci ga na sag. — Misliš li da me možeš prisiliti da zaboravim pokupiti taj papir i spaliti ga prije nego što odem? — upita prijateljski. — Pokušaj.

Sluga proguta slinu.

— Vi ste to sami učinili. Pogriješili ste u pisanju.

Vane se prvi put nasmiješi prema njemu i udalji se.

Sluga se nasloni leđima na unutrašnjost ćupa i svom snagom poče se odgurivati od druge strane. Gurao je dok mu se mišići u— leđima nisu pretvorili u čvornate niti. Ćup je bio čvrst poput stijene.

Znojio se više nego ikad. Prestane gurati. Teško je disao. Nasloni glavu na koljena i pokuša misliti. Čuo je i prije za zle Zemljane, ali nikad još nije vidio ovakvoga.

Uspravi se.

— Jeste li još ovdje?— upita.

Stolica zaškripi i Vane priđe sa čašom u ruci.

— Ako vam dokažem da uistinu nisam Marack — poče sluga gorljivo — Hoćete li me pustiti? Hoću reći, morat ćete me onda pustiti, je li?

— Ama, svakako — odvrati Vane prijazno. — Hajde dokaži mi to.

— Zar niste čuli i neke druge priče o Marackima, neke druge načine provjere?

Van je izgledao zamišljen. Brada mu se spustila na prsa, a oči su mu poprimile staklast Izgled.

— O tome što oni mogu ili ne mogu učiniti? — pomagao mu je sluga. — Ako vam ja to kažem, mislit ćete da sam sve izmislio.

— Čekaj malo — reče Vane. Lagano se njihao naprijed-natrag, a oči su mu bile napol zatvorene. Kravata mu je još bila čvrsto svezana, a prugasti kaput bez nabora. — Sjećam se nečega. Lovci na Maracke služili su se mnogo tim trikom, koliko znam. Maracki ne podnose alkohol. Mučno im je od toga.

— Jeste li sigurni u to? — željno upita sluga.

— Dakako da sam siguran. Za Maracka je alkohol otrov.

— Dakle?

Vane kimne glavom i ode do stola da uzme bocu Deset zvijezda. Još je bila dvije trećine puna. Vrati se do ćupa i naredi:

— Otvori usta.

Sluga široko zine i zatvori oči. Nije mu se sviđao alkohol sa Zemlje, osobito brendi, ali je mislio da ga može popiti ako će ga to osloboditi zatočeništva u ćupu.

Tekućina ga udari po zubima i rubu nepca. Slijevala mu se niz obraze, a nekoliko kapi mu uđe u nos. Sluga je kašljao i gušio se. Alkohol ga je pržio po grlu i dušniku. Suze su ga zaslijepile. Nije mogao disati. Kad je prošlo najgore, prodahta:

— Čujte... nije to bio pravedan test. Niste to smjeli tako sliti u mene. Dajte mi malo u čaši.

— Dobro, sad ću biti pravedan — reče Vane. — Ponovo ćemo pokušati. — Pronađe praznu čašu, ulije u nju dva prsta brendija i vrati se ćupu. — Polako — promrmlja i spusti nekoliko kapi u mladićeva usta.

Sluga je gutao dok mu je glava plivala u alkoholnim parama.

— Još malo. — reče Vane i ponovo natoči. Sluga proguta. Alkohol se pretvarao u užarenu kuglu u njegovoj nutrini. — Još — naredi Vane. Sluga proguta.

Vane se uspravi. Sluga otvori oči i trijumfalno se zagleda u njega.

— Vidite? Popio sam i nije mi pozlilo!

— Hm — progunđa Vane sa zainteresiranim izrazom lica. — Dakle, tko bi to mislio! Maracki mogu piti alkohol.

Slugin pobjednički osmijeh polako izblijedi. Gledao ga je s nevjericom.

— Ne šalite se sa mnom — reče.

Vane šmrkne.

— Ako misliš da je to šala... — progovori cinično.

— Obećali ste.

— Aa, ne, nikako — odvrati Vane. — Rekao sam da ću te pustiti ako mi dokažeš da nisi Marack. Hajde dokaži to. Usput, evo ti još jedan mali test. Anatom kojega poznajem pogledao je onaj kostur i rekao da je stegnut u ramenima. Marack ne može podići ruku iznad glave. Zato mi najprije reci zašto si stao na stolicu kad si spuštao onaj zavežljaj ili, još bolje, pruži ruku kroz otvor ćupa.

Mladić je šutio. Vane izvadi još jednu cigaru iz svoje zelene tabakere, odreže vrh malim osmiridijskim nožem i upali je ne skidajući očiju s mladića. — Sad opet postaješ opasan — reče. — Razmišljaš u tom ćupu. Postaje zanimljivo. Pokušavaš smisliti kako bi me ubio iz ćupa, a da se ne poslužiš svojim rnaračkim moćima. Samo naprijed, razmišljaj.

Ispuhne dim i nagne se nad otvor ćupa.

— Imaš još petnaest minuta.

Vane bez žurbe smota sve gunjeve i ostale suvenire i podijeli ih u pojedinačne zavežljaje. Izvadi nekoliko sitnica iz toaletnog ormarića i stavi ih u putnu torbu. Zatim se posljednji put ogleda po sobi, opazi komadiće papira na podu i podigne sićušnu kuglicu koju je bio načinio. Pokaže je slugi s osmijehom, a zatim je spusti u pepeljaru i zapali. Zavali se u udobnu stolicu pokraj vrata.

— Pet minuta... Četiri minute — odbrojavao je. — Tri minute. Dvije minute.

— U redu — javi se sluga.

— Tako? — upitno će Vane i nagne se nad ćup.

— Učinit ću to — napravit ću dijamant

— Ahh? — promrmlja Vane gotovo ne vjerujući. Uzme grumen grafita i ispruži ga.

— Ne moram ga dotaknuti — odvrati sluga nehajno. — Samo ga stavite na stol. Potrajat će minutu-dvije.

— Mhm — promrmlja Vane promatrajući ga napeto. Mladiće je bio skutren u ćupu. Oči su mu bile zatvorene. Vane je samo nazirao sjajan zeleno-crni vrh njegove glave.

Glas mu je bio prigušen.

— Da samo niste imali taj zračni korov — reče potišteno.

Vane se zacereka.

— Nije mi trebao zračni korov. Mogao sam te srediti na još mnogo načina. Ovaj nož — podigne ga — ima čeličnu oštricu i prolazi kroz tijelo kao kroz sir. Mogao sam te sasjeći na komade i baciti u kanalizaciju.

Sluga podigne glavu, blijed, široko otvorenih očiju.

— Sad više za to nema vremena — reče Vane. — Moram se poslužiti zračnim korovom.

— Hoćete li me tako poslije osloboditi iz ćupa? — upita sluga. — Razrezati ćup tim nožem?

— Ha? Da, svakako — odgovori Vane promatrajući grafitni grumen. Je li se promijenio? Pomalo sam razočaran — nastavi. — Mislio sam da ćeš se. boriti. Vi Maracki ste, valjda, precijenjeni.

— Gotovo je — javi se sluga. — Uzmite ga, molim vas, i pustite me van.

Vaneove se oči suziše.

— Čini mi se da nije gotovo — reče.

— Samo je crn na površini. Obrišite ga. Vane se ne pomakne.

— Molim vas — navaljivao je sluga. — Uzmite ga i uvjerite se.

— Previše ti se žuri — progunđa Vane. Izvadi nalivpero iz džepa i pažljivo njime poče šarati po grafitu. Ništa se nije dogodilo. Grumen se micao pod pritiskom naliv-pera. Vane ga nakratko dodirne prstom, a zatim ga uze u ruku. — Nema trikova? — upita podrugljivo. Pipao je grumen, procjenjivao mu težinu, a zatim ga ponovo spusti na stol. Na prstima su mu ostale crne grafitne mrlje.

Vane otvori svoj nožić i zareže u grafitni grumen po sredini Grumen se raspolovi u dva sjajna crna komada.

— Grafit — prosikta Vane i ljuti to zabije nož u stol. Zatim se okrene prema sluzi brišući ruke.

— Ne shvaćam te — reče gurkajući pažljivo ovalan svežanj zračnog korova. Zatim ga uze u ruku. — Samo si odugovlačio. Ne boriš se kao Marack, ne predaješ se kao Marack. Umrijet ćeš kao momčić s Menga, je li tako? — Odmahne glavom. — Razočarao si me. — Suhi se listovi razdvojiše u njegovim rukama. Između vlakana nazirao se prljavo-bijeli grumen.

Vane podigne smotuljak da ga spusti u ćup i ugleda mladićevo prestrašeno lice u otvoru. Dok je za trenutak oklijevao, sivo-bijele svilenkaste niti zračnog korova polagano su mu bujale preko nadlanice. Vane osjeti kako ga stežu i instinktivno pokuša odbaciti smotuljak, ali nije mogao. Svežanj što je rastao u valovima bio je ljepljiv i prianjao mu je uz ruku. Zatim prijeđe na rukav. Rastao je polako, ali jezivo ustrajno.

Blijed poput krpe, Vane je mahao rukom, pokušavajući otresti korov. Kao gusta pjena, niti su se spuštale prema podu, ali se nisu odvajale. Jedan kraj dodirnu mu nogavicu i zalijepi se. Drugi krak, bujajući, dopre do saga. Cijela desna strana tijela i desna ruka bili su mu prekriveni bijelim ljepljivim slojem. Činilo se da niti više ne rastu nego da sad postaju sve čvršće.

Sluga se poče ljuljati u ćupu. Čup se zanjiše, a onda se umiri. Mladić se jače zaljulja. Čup se polako pomicao po sagu.

Nakon nekoliko trenutaka sluga zastane i izviri kroz otvor da vidi dokle je stigao. Vane se, prikovan korovom, naginjao prema

stolu, naprežući se svim silama da slobodnom rukom dosegne nož što je ležao na stolu. Sag se napuhivao za njim poput niskog brežuljka, ali ga je teški ormar zaustavljao.

Sluga spusti glavu i ponovo poče sve jače njihati ćup. Kad je ponovo pogledao kroz otvor, Vaneove su oči bile čvrsto zatvorene, a lice mu se zajapurilo od napora. Protegnuo se koliko je mogao preko stola, ali prsti su mu se još grčili uprazno koji centimetar od noža. Sluga snažno zaljulja ćup. Čup se pomakne naprijed i čvrsto se nasloni na stol pritiskujući Vaneovu ruku.

Mladić odahne i pogleda kroz otvor. Osjećajući da je uhvaćen u zamku, Zemljanin se prestao naprezati i gledao je u pod. Povuče ruku, ali nije mogao osloboditi rukav.

Za trenutak nijedan nije progovorio ni riječi.

— Pat — proštenje napokon Vane. Osmjehne se prema mladiću. — Nema nagrada. Ja se tebe ne mogu dočepati, ali ni ti meni ne možeš nauditi.

Sluga spusti pogled kao da se slaže s tom ocjenom. Nakon trenutka oklijevanja njegova se duga ruka poput zmije izvuče iz ćupa. Prsti mu obuhvatiše ubojiti nožić.

— Marak može podići ruku iznad glave — progovori tiho.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Jakob Z. Holbik:

Pametno dijete

Priču posvećujem sestri koja mi je, nesvjesno, dala ideju za stvaranje male Lize

Vjerujem da nitko od vas nije čuo za malu Lizu, bistru, tajanstvenu, malo čudna vladanja, ali, nevjerojatno znatiželjnu djevojčicu iz predgrađa, što i nije baš naročito bitno. Tada niste poznavali ni Simu ni njegovu suprugu Mariju, dvoje mladih ljudi, sretnih što imaju tako prekrasnu, bistru djevojčicu koja...

No, priča ne počinje ovdje i mislim da nikoga ne zanima to što je Simo bio običan službenik, a Marija kućanica. Od mnoštva pojedinosti iz njihova osobnog života najbitnije ja to da je Marija bila štedljiva, a Simo dobar muž, otac i vrlo radin — što je možda najbitnije u ovoj priči, jer je sve više rada donosilo sve više novca. Mora se priznati da ni Marija nije sjedila skrštenih ruku uz prozor i gledala prolaznike, ionako rijetke u toj četvrti: brižna majka male Lize svoje ne baš izražene žuljeve izložila je potrebama susjeda, a najčešće je vještim prstima izrađivala goblene koji — ako ih se prodaje — mogu biti vrlo unosni.

Liza je, kao beba, nalikovala na sve ostale bebe; krupne oči — koje u toku svih godina njezinog kratkog života ostale za sve širom otvorene — prćasti nosić, slatke ručice i... U svemu je sličila ostalim bebama, možda se samo izdvajala brzom zasitnošću. Za tili bi čas, držeći prstićimanovu igračku, bacila i tražila novu koju bi — kao i prethodnu pažljivo, vrlo pažljivo proučila — što njezini roditelji nisu ni opažali.

Vrlo rano je progovorila, učeći riječi pogleda uprtog u majčina ili očeva usta, a oni su često po susjedstvu hvalili njezinu bistrinu i brzi napredak.

— Bit će to pametno, vrlo pametno dijete!

Maloj Lizi to nije ni smetalo, a nije joj ni godilo. Glavica joj je postala velik vrt u kojem su nicala najraznovrsnija pitanja.

— Mama, zašto naš stereovizor nema usta kada govori? — Tata, kada pada kiša, plače li to oblak jer vidi nešto što ljudi ne vide?... Mama, ako je Zemlja okrugla, imaju li oni na drugoj strani magnetne cipele? Pa onda žive u gradu od željeza?

Često premoreni dubokim mudrovanjem prije nego što bi odgovorili kćerkici, rano bi navečer lijegali u postelju ipak ponosno gugućući:

— Da, da, u naše je Lize pametna glavica!

Rekli smo da mnogo posla donosi mnogo ploda; novac se gomilao, pokloni Lizi su se redali, dok jednoga dana Simo ne odluči da napokon usreći i svoju suprugu Mariju.

Kao i uvijek, s posla se vratio kasno popodne, ali ovaj put nije bio sam.

Svoga pratioca, pravog pravcatog androida, ostavio je u predsoblju, a sam provirio u dnevnu sobu gdje je trogodišnja Liza u debelom sagu na podu uporno tražila najdužu dlaku. Simo s vrata vikne:

— Ku-ku, pogodite što sam donio! Liza preko ramena dobaci:

— Opet neku novu dranguliju. Sita sam tih glupih meda koji mumljaju i lutaka koje ne znaju ništa drugo osim »mamaaaa«.

Marija odvoji oči od goblena i ustane sa stolice pokraj prozora. Dan je bio oblačan, te je tek sada uključila golemi luster nad masivnim plastičnim stolom prekrivenim golemim stolnjakom koji samo što nije dopirao do poda. Razumije se — njezinih ruku djelo.

— Možda knjigu? Za Lizu? — upitala je, znajući da je Liza već odavno zaželjela knjigu jer je znala sva slova, istina samo štampana i velika.

— Ne, nećete pogoditi. — Simo se odmakne ponosno s vrata i vikne u predsoblje: — Dođi ovamo, Fixe.

Android uđe u sobu.

— Dobar dani — Marija uljudno pozdravi pružajući mu ruku. Android je osjećajno prihvati i predstavi se:

— Ja sam android, broj 00713 iz serije FX-VII.

Simo se još dugo smijao gledajući zbunjenu suprugu koja je, dok je Fix (»F« i »X«) nijemo stajao, obilazila oko njega i pipajući kosu, kožu, zagledajući u oči, jedva mogla vjerovati da pred njom ne stoji čovjek od krvi i mesa već gomila precizno obrađenog i složenog metala, elektronskih sklopova i plastike. Konačno, još zbunjena, upita muža:

— Ja... Zapravo, ti, znaš li čemu će on služiti?

— Ne čemu — ponosno odvrati Simo — pravilno je pitanje: kome, a odgovor glasi: nama! U prvom redu: tebi!

Marija se snebivala.

— Ali zašto meni?

— Da ti pomogne...

— Možda bosti iglom? — Isturivši bradu Marija se podboči rukama o kukove. — Ili kuhati i spremati? Umjesto mene radit će susjedima? Što on uopće može?

— Sve!

— Da postavim pitanje drugačije, što on zna?

— Pa sve, mila!

— I kuhati, prati i spremati?

— I sve ostale poslove. Znanje u njemu akumulirano toliko je da djeca čiji roditelji posjeduju androida Fixove serije nisu obavezni slati djecu na predškolsku izobrazbu, a Fix bi našu Lizu mogao podučavati i dalje, ali... zakon! — Simo slegne ramenima, ali se zato Marija kojoj su Lizina pitanja već dobro oglodala živce, sjetila spasonosne ideje.

— Znači li to da bi taj tvoj Fix mogao, umjesto nas, odgovarati na Lizina pitanja?

— Savršeno točno, precizno i trenutno!

Nakon pet minuta supružnici su sagledali sve blagodati koje im se nude dolaskom Fixa u njihov dom. Za to vrijeme Liza se izvukla ispod stola i držeći se njegova ruba pažljivo motrila androida. Simo joj priđe i, želeći vidjeti njezinu reakciju, reče:

— Lizo, upitaj nešto Fixa!

Liza je i dalje pažljivo motrila androida, procjenjujući (i pitajući se dokad će ovaj izdržati da stoji tako mirno) što joj se

dopada, a što ne na ovom članu obitelji. Tada nakrivi glavu.

— A što vas zanima, striček? — upita, na što roditelji prasnuše u smijeh. Fix je šutio. — Zar vas ništa ne zanima?

— Ne govori mu vi, a osim toga uvijek moraš spomenuti njegovo ime da bi znao da njega pitaš — poučio ju je otac.

— Fixe, što vas zanima?

— Sve! Tako sam konstruiran da apsorbiram i neprestano popunjavam kapacitet memorije.

— Tako ste konstrrr... — Lizi se spetlja jezik. — No, zašto ste vi to tako... kako ste kazali?

— Pitanje je neprecizno — odvrati android.

— Ih, vi... ti si tako čudan! — nasmije se Liza. — Kao pravi robot!

— Ja to i jesam. Robot iz nove serije koji zna sve!

Liza se grleno nasmije.

— E, ne znate sve. Fixe, recite mi... reci mi zašto su moji roditelji samo moji?

— Ti, djevojčice, moraš prvo naučiti što su to nasljednje informacije koje sadrže kromosomi u...

Marija šapne mužu na uho, dok je android odgovarao vrlo pažljivo Lizi:

— Nije li to prekomplicirano za našu Lizu?

— Možda, a to će je, vjerojatno, bar donekle ušutkati. Osim toga, bude li ovako nastavila, može u Fixa izazvati totalnu blokadu postavljanjem kontradiktornih pitanja, ili možda, tko zna kada i kako, čak i narediti, da uči nešto što je u suprotnosti s njegovim programom. Bitno je da ga ne upita nešto što bi ga dovelo u nedoumicu.

— ... i ti, dakle, imaš sve te informacije u svojim genima — dovršavao je android.

— A ti ih nemaš?

— Ja nisam čovjek!

— Onda me ti ne bi držao u naručju kao mama i tata?

— To je pitanje ili naređenje?

Liza odmahne rukom.

— Ti, čini se, nemaš srca!

— Ne! Imam atomski reaktor.

— Da? A što je to? Android počne tumačiti ali se Liza sjeti prethodnog pitanja te ga prekine.

— Vidiš da mogu, ja bih tebe nunala, ali si težak, Fixe.

— Da, težak sam.

* * *

Bio je to lijep početak, suviše lijep da bi Marija i Simo bili u stanju sagledati posljedice budućih verbalnih duela između androida i kćerkice.

U kući kao da se nije ništa promijenilo. Roditelji su držali potpuno normalnim što je Liza sve češće ostajala s androidom u svojoj sobi, a pitanja koja je prije tako rafalno nizala, stizala su sve rjeđe na njihovu adresu, što je, mora se priznati, jadnim roditeljima bilo drago. Gledajući realno — svatko bi bio zadovoljan kad bi mu u kuću došao netko tko bi mu se brinuo o djeci.

* * *

U svojoj sobi, usred gomile iscrtanih i ispisanih papira (Fixovom rukom), Liza je sjedila oslonjena o nogu stola. Za godinu i pol, koliko je android već bio u njihovu domu, ona i Fix postali su nerazdvojni, tandem koji je predstavljao nadopunu sebe samog: Liza je postavljala uvijek nova, sve sažetija, jasnija, ali i dublja, za nju i njezinu budućnost značajnija pitanja, dok je android spremno odgovarao, ali je Liza, vrlo često, nalazila u tim odgovorima »rupe« koje je popunjavala potpitanjima.

Jedno dopodne, dok je Marija bila zauzeta kućnim poslovima (koje ipak nije prepustila androidu), sjetivši se oca, Liza upita androida koji je strpljivo stajao uz prozor.

— Ti ipak imaš svoje roditelje, Fixe. To su tvoji tvorci i nemoj mi reći da griješim! No, ja imam samo dva tvorca, mamu i tatu. Da si mi ti otac bi li me volio?

— Što je to voljeti? — upita bezbojnim i jednoličnim glasom android ne okrećući glavu prema djevojčici.

— Ne znaš? — začudi se Liza, dok joj još pri prvom susretu stečeno uvjerenje o androidu ponovo iskrsne na površinu. — Ti ni

to ne znaš? "

— Ne, što je to?

— Ma — Liza Ijutito lupi nogom po podu. — Tko ovdje pita, ti ili ja? — Zatim se smiri, shvativši da Fixov neutronski mozak ipak nije mogao biti »nakljukan« baš svim podacima koje čovjek upotrebljava u svakidašnjici. Njezin prkos i osjećaj superiornosti nad androidom, pa čak i nad roditeljima koji joj nisu znali odgovoriti na sva pitanja, polako je splasnuo, ustupivši mjesto dječjoj tuzi. — Mene tata voli, a ti ne, jer ne znaš što znači voljeti. Ne znaš, eto...! Tata voli mamu i mene, a ti? Čak ni sebe! Nikoga ne voliš, Fixe, ni-ko-ga! To je tvoje zlo. Zaista, vole li mene moji kad su me prepustili tebi?

Android na to nije imao što reći.

Dani, tjedni i mjeseci prolazili su u — kako se činilo — najboljem redu. Ni majka ni otac nisu znali da se Liza, iz dosade, ponekad koristi očevim alatom kako bi zavirila u skrivenu unutrašnjost androidova tijela, najčešće glave. Već je odavno shvatila princip pokretljivosti šake, na kojem se temelji Fixov osjećaj za silu koju mora upotrijebiti pri hvatanju predmeta. Android je strpljivo stajao, ne ometajući Lizu, jer nije dodirivala ključne sklopove, a za to je vrijeme rezonirao na svoj, robotski način, što je bila sama nadopuna Lizina stava o njegovu nepoznavanju ljubsvi.

Liza mu nije znala rastumačiti što je ljubav; samo je tvrdila da otac voli mamu Mariju i — Fixov um je tu našao logičnu vezu — zbog toga voli i Lizu. Postojao je samo jedan način da i on zavoli Lizu.

Ako je u srcima Lizinih roditelja ponekad i iskrsla iskrica nepovjerenja prema Fixovu tutorstvu nad Lizom, bio je to samo bljesak, odmah zatomljen prepuštenošću osjećaju slobode, bijegu od rafala pitanja kćerkice koja je ovako, uz Fixov nadzor i poduku, napredovala triput brže i — njima se činilo — jednostavnije nego da su je oni odgajali. Osim toga, tu je i taj prokleti posao zbog kojeg su morali nešto žrtvovati (ni pet ni šest nego baš vlastitu kćer). Liza je bila mnogo svjesnija onoga što je za godinu dana očekuje nego što su to roditelji naslućivali: početak nove etape u izobrazbi, upis u prvi razred. Sa šest godina Liza je u znaju prerasla svu djecu svoje dobi. I ne samo djecu!

— Neka mama i tata shvate da i bez njihove pomoći mogu steći golemo znanje — povjerljivo je govorila androidu. — Fixe, od mene moraš načiniti čudo od djeteta, znaš? U sve me moraš uputiti! Sve što misliš da će mi zatrebati u životu želim da već sada znam.

— To nije tako jednostavno, djevojčice. Morala bi se već sada opredijeliti za zvanje koje će ti biti osnova djelatnosti cijelog života...

— Pripremi me za svako zvanje! — Bila je tvrdoglava kao i pri dolasku Fixa prije tri godine kad je po sagu tražila najdužu dlaku.

Fixu, iako je bio zaokupljen Lizom, nije bilo teško da isplanira sve ono što je naumio učiniti.

Simo i Marija te su nedjelje bili sami u šetnji, što i nije bilo prvi put da je Liza ostala s androidom. Čuvši vrata, Fix odmah krene u predsoblje da svome vlasniku skine kaput. Bila je već kasna jesen. Marijin kaput, s debelim krznenim ovratnikom, bio je poprskan kapljicama kiše. Fix prihvati i njezin kaput, ali nije odmah otišao u kuhinju da ga raširi i ostavi da se suši već je zastao kao ukopan, uz Mariju.

— Juuuh! — vrisnula je Marija, odskočivši što je dalje mogla od androida. — Simo, zaboga, ovo me je tvoje mehaničko čudovište htjelo ugristi.

Simo je zbunjen stajao ne znajući što da kaže.

— Ne vjeruješ? No, pogledaj! — supruga mu pokaže vrat na kojem Simo ne opazi ništa.

— Možda... možda te je htio poljubiti? — pokuša se našaliti, a tada ozbiljna lica strogo pogleda androida, no ovaj ostade potpuno hladan. — Zašto si to učinio, Fixe?

— Vaša pretpostavka potpuno je ispravna što se tiče moje namjere.

— Ali... — Simo zine od iznenađenja. — Zaboga, Fixe, zašto?

— Želim voljeti gospodaricu.

* * *

Bio je to samo početak, smiješna scena u monotonom životu supružnika potpuno obuzetih sve većom jagmom za novcem, koji će im uskoro omogućiti da kupe novi stan i presele se u »bolju« četvrt. Za vrijeme ručka Simo je kratkim komentarom okončao događaj

toga dopodneva.

— Nastavi li Fix ovako — reče između zalogaja — još ću postati ljubomoran.

Ni Simo ni Marija nisu vidjeli Lizin preziran pogled koji je bio rezultat neke vrsti alergije na riječ ljubav. Njezinu spoznaja.— da je voli metalni stvor a ne roditelji — više se nije mogla suzbiti.

* * *

Sjedeći u svojoj uobičajenoj pozi uz prozor, s goblenom u rukama, Marija nije marila za Fixa, koji, ako ga nije trebala Liza, nije ostavljao svoju gospodaricu samu. Ona se već odavno navikla da androida smatra dijelom pokućstva, običnom stvari, slugom.

U sobi je bilo toplo. Smatrajući androida vlasništvom kćeri, odnosno uređajem koji je u njezinu domu samo radi Lizine izobrazbe, Marija ustane i ode u kuhinju. Dok se vraćala sa čašom soka u ruci, android stade pred nju.

— Mogli ste i meni natočiti — reče.

— Tebiii? — Mariji umalo ne ispade čaša. — Pa... pa ti ne piješ, Fixe!

— Zašto gospodar pije?

— Ali... On je čovjek, Fixe! Čovjek, shvaćaš li?

Android je i dalje stajao pred njom, jednom rukom zatvorivši vrata predsoblja. Bili su sami u dnevnoj sobi. Svojim glomaznim tijelom spriječio joj je i vidik prema prozoru, a pogotovu svaki uzmak.

— I ja bih to želio biti — bio je uporan Fix.

— Što? — ponovo se zaprepasti Marija, grozničavo razmišljajući što da poduzme kako bi pobjegla od androida, misleći da se pokvario. Ovo je prvi put da se vlada tako čudno... ili nije? Naravno, sjetila se onog pokušaja da je poljubi. Smirenijim glasom upita: — Što bi to želio biti?

— Vaš čovjek!

— Moj... moj muž? — podigla je obrve. — Ali, Fixe, zašto?

— On vas voli.

— Pa — sad se nasmiješila — on je moj muž, Fixe.

— Znam. I ja bih to želio biti.

— Ali... Fixe... Zaboga, Fixe, poludio si! — Čaša se po debelom sagu otkotrlja pod stol. — Ne prilazi mi, čuješ li! Fixe, ti, ti... metalno čudovište. Ne dodiruj me... čuješ li! — Dahtala je pokušavši odgurnuti androida koji se privio uz nju. — Fxe, čudovište jedno, što to pokušavaš?

— Obožavam vaš miris, gospodarice.

— Ti nemaš čulo mirisa...

— Imate tako krasnu kosu. — Androidu je bilo dovoljno da samo jednom prisluškuje razgovor Sime i Marije u intimnim trenucima. Ponavljao je taj uzorak, ne mareći za njezine riječi. Asimovljevi zakoni ga nisu sprečavali, jer on nije namjeravao povrijediti ljudsko biće. Dapače, želio je tu ženu usrećiti, onako kako to čini gospodar.

— Fixe, Fixe! — vrisnula je Marija, osjetivši kako joj se metalne ruke stežu oko struka, ali ne suviše snažno. Fix je prislonio svoje toplo (ne hladno, kako je vjerovala da mora biti) lice na njezino.

Marija osjeti da gubi dah. Od straha?

— Ti si potpuno poludio.

— Da, za vama.

Ona iskrene očima. Što će sada učiniti?

Ovdje se zaustavilo Fixovo osvajanje gospodarice. Što dalje — nije znao jer nije pratio gospodare u spavaonicu. U tom predahu Marija uspije da se pribere.

— Fixe, zašto sve ovo činiš?

— Da bih mogao voljeti Lizu.

— Kako? Ma što to pričaš?

— Želio bih voljeti Lizu kao i gospodar.

— Pa zašto sve ovo činiš... sa mnom, Fixe? — I dalje ga je uzaludno odgurivala.

— Gospodar voli vas, pa voli i Lizu. I ja bih želio voljeti nju.

Mariji konačno postadne sve jasno. Prepustila se, prestala je odgurivati hrpu metala. Bila je sad sigurna da joj android neće učiniti ništa nažao. Androidov zagrljaj bio je komad mrtve tvari obavijen oko nje — bez pravog, konačnog cilja, koji Fix, ako ga je i znao, nije mogao ostvariti. Bila je sad sigurna da se u njemu nije

ništa pokvarilo. Tada se sjeti što bi pomislio njezin muž da je vidi u zagrljaju s androidom...

— Obožavam miris vaše kose — počeo je Fix ponavljati, dok je Marija razmišljala kako da iskoristi situaciju.

— Vjerujem, Fixe. Ti želiš voljeti Lizu?

— Da, gospodarice.

Osjetila je da je stisak samo malo popustio.

— Ako bi volio mene, morao bi mi biti muž, a ja već imam jednog.

— Da, gospodarice.

— U tome slučaju, Fixe, ti bi Lizi bio otac.

— Ali kako? Pa geni... — Stisak oko struka popusti još malo.

— Liza bi tada imala dva oca! — Nije mu dopustila da »preradi« i analizira nove činjenice. — Ja bih ti bila i gospodarica i supruga. Moj muž, što bi ti on bio? A ja bih bila kažnjena zbog bigamije! A tvoj Zakon o nepovredivosti ljudskog bića, Fixe? Liza bi imala novog, mehaničkog oca, ali bi prava majka i tvoja nova supruga zajedno s pravim ocem sjedila u zatvoru! Ti bi bio kriv što bismo mi ispaštali. Ostao bi sam s Lizom, shvaćaš? — Androidov stisak još više popusti. Marija odvoji mlitave ruke od svoga struka i polako krene prema vratima. — A možda ti želiš biti Lizin brat?

— Kako... — Android se najzad pomakne, ali samo za korak, gledajući kako se Marija primiče vratima i otvara ih. Nije ju pokušavao spriječiti.

— Tada bi ti morao biti moj i gospodarev sin, Fixe, a mi smo tebe kupili od drugih. Želiš li mi, dakle, biti muž.?

— Ne, nemoguće!

— Moraš mi biti muž! — naredila je. — Ti želiš voljeti Lizu, a to možeš samo ako mi postaneš suprug. Moraš uništiti gospodara, Fixe. I sada — stojeći na odškrinutim vratima, Marija prijeđe na završni plan svoje akcije koja će u androidu morati izvesti potpunu blokadu — ako si još u stanju da razmišljaš, obavezno mi moraš, odgovoriti na jednu zagonetku. Android je nijemo čekao, a ona je nastavila: — Sada dobro slušaj!

Odabrala je dvije dileme, nakon čega je, pri odlasku, čula androidovo: »Ali, gospodarice!«. Zatim je nastala tišina u dnevnoj

sobi, koju je Marija zaključala, uvjerena da je mnogo sigurnija obrana za nju bila blokada u Fixu nego tanka vrata koja bi sumanutom androidu bila samo neznatna prepreka.

* * *

Tri sata kasnije Simo i Liza, nakon svega što je Marija ispripovijedala, ugledaše Fixa u smiješnoj pozi: ukočena pogleda, desne ruke ispružene prema vratima, za nečim što mu je umaklo.

— Kako si ga se oslobodila? — upita Liza.

— Ti, dijete, ne znaš za one dileme o ocu koji uzima za ženu kćer bogate udovice, da bi se nešto kasnije sin oženio majkom očeve žene? I sada zamisli što bi tko bio kome? Sve bi bilo u redu da se i ocu i sinu nisu rodili sinovi, a tada sve postaje zapetljano. Što je sve očev sin očevom drugom sinu i obrnuto?

Simo zavrti glavom.

— Totalna blokada. Morat ćemo s Fixom u servis.

— Još i to! — pobunila se Liza, prilazeći leđima androida. Roditelji su nijemo pratili majstoriju šestogodišnje kćerkice nakon čega ju je, iako još nesposoban da govori, android poput poslušna psa slijedio u njezinu sobu. Na vratima je djevojčica zastala uputivši roditeljima pogled koji im je ledio krv.

— Niste ni za što! — rekla je prezrivo. Zalupivši vratima, promrmljala je androidu: — U svojoj sobi ću te potpuno preurediti, jedini moj prijatelju.

Roditelji, na sreću, nisu čuli te njezine riječi.

— Ona bezosjećajna žena izbacila ti je iz stroja bar polovinu pozitronskog mozga, jadniče moj. No, čim ti sredim senzone, sve će ostalo biti obična igrarija.

Stojeći kao ukopani, Lizini roditelji čuli su kako su strašno tresnula vrata Lizine sobe. Pribravši se, Simo ljutito ode u kćerinu sobu. Zatekao ju je kako rastvara Fixovu »lubanju«. Ne odvajajući pogled od »lubanje«, Liza upita:

— Što mi želiš reći, oče?

Prvi put je Liza umjesto »tata« izrekla riječ koja je ocu djelovala tako suhoparno i tuđe.

— Kako se to vladaš, Liza? — upita je, ne približivši se. Liza ostavi započeti posao i naherivši glavu upita:

— Oče, ima li svaki kraj svoj kraj? Ako je početak nečega zapravo i početak početka, tada i kraj mora imati svoj kraj. Nije li tako?

— Ne mudruj, Lizo — mrko odsiječe Simo.

— Možda zato što si ti za to nesposoban?

— Liza! Kako se to vladaš?

— Dobri moj oče — Lizino lice preli izraz prezira — prepustio si me hrpi željeza da me odgaja. Android nema duše, nije osjećajan, pa što očekuješ? Kakva da ja budem? Tvoja i majčina velika ljubav okrenule su se prema novcu. U redu, želite da se preselite u bolju četvrt. Zašto? Gade vam se ovi siromašni susjedi, a zaboravljate da smo nekad, i to ne tako davno, i sami bili kao i oni! Otkad je Fix ušao u naš dom, postali ste netko! Najžalosnije je to što ste prestali biti mama i tata. Postali ste majka i otac! Te dvije tvrde riječi možeš pročitati i u Zavodu za siročad: otac i majka nepoznati...

— Lizo, zaboga... — propenta Simo.

— Što želite od mene? Ovaj je metalni stvor mogao od mene stvoriti nešto slično njemu. I sada? Želite li da vam se zahvalim što ste me rodili? Da na sva usta vičem da su otac Simo i majka Marija bračni par koji je omogućio svojoj kćeri nevjerojatnu izobrazbu? Ne, oče, radije ću ulicama, ne samo naše četvrti, vikati da su Fixovi tvorci zaslužniji od svih roditelja tipa Marija i Simo! A sada, oče, ako imaš još nešto da kažeš, ali da nije na račun mog vladanja i pretjerane samostalnosti na koju ste me osudili vas dvoje, reci, pa me prepusti da u miru sredim tvoj poklon sebi. — Posljednje riječi izrekla je s takvim prezirom, da Simo spusti pogled i proguta slinu. Osjećao je da pred sobom ima superbiće, nadnaravnu inteligenciju, nesvakidašnju bezdušnost, mržnju utjelovljenu u to dijete, u njegovu kćer, nekadašnju malu Lizu, koja bi i dalje ostala njihovom umiljatom, pametnom djevojčicom samo da nije bilo te lude trke za novcem.

— Ne, kćeri — rekao je suho, dok mu je glas podrhtavao. — Nemam te više što pitati — reče i okrene se. Oprezno je zatvorio vrata.

* * *

Idućih nekoliko mjeseci u kući nekoć sretne, bezbrižne obitelji sve je postalo sivo. Liza je gotovo svakog dana odlazila u šetnju s

Fixom, često zastajkivala da porazgovara sa susjedima, odraslim ljudima koji bi kimali glavom u nevjerici da će ta djevojčica tek poći u školu za nekoliko mjeseci, a govori kao odrastao čovjek. Liza je često dolazila s paketićima pod rukom. Roditelji nikada nisu ni pokušali saznati u što ona ulaže svoj džeparac, ne zbog prikrivanja radoznalosti već zato što je omote uvijek nosio Fix. Marija se bojala i same pomisli da upita Fixa za sadržaj tih paketića. Jednom upitana. Liza je odgovorila:

— Jesam li ja ikada pitala oca zašto je donosio poklone tebi? Ili, ako baš želiš, majko, ni otac nije rekao pravi razlog zbog kojega je nabavio Fixa, zar ne? On je trebalo da bude dar tebi! A, kako uviđaš, postao je dar mojoj sudbini. Ovi paketići koje donosimo, nabavljeni su po Fixovim idejama.

Od tada je sve krenulo nizbrdo.

Kako se primicao datum upisa u prvi razred, bračni par je sve češće provodio duge, besane noći razmišljajući kako da vrati izgubljen roditeljski odnos prema kćeri. Simo i Marija bojali su se i da pomisle kakvi će biti Lizini odnosi prema šuučenicima u razredu, pa i prema nastavnicima kojima bi, u nekim temama, mogla bit profesor. Međutim, taj je strah bio potpuno bespredmetan. .

Liza nije krenula u školu!

Na vrijeme se za to pobrinula, donoseći svoje paketiće i brižljivo ih slažući, izbjegavajući odgovore i Fixu, koji još nije mogao shvatiti pravu namjenu gradnje novog, mnogo većeg i snažnijeg atomskog srca od onog što ga je on imao u sebi...

Posljednja večer prije polaska u školu.

Za stolom je cijela obitelj (Fix je, po svom običaju, stajao u kutu i čekao naređenja koja su dolazila sve rjeđe, osim Lizinih). Večeralo se u tišini, u sobi koja više ni izbliza nije nalikovala na nekadašnju skromno uređenu kuhinju, a hrana se nabavljala u Društvenoj prehrani koja je svaki obrok dostavljala na kućnu adresu (naravno, uz naknadu kakvu je mogao platiti samo Simo novcem koji je sve brže zarađivao). Osjećajući se glupo, Simo reče:

— Pa, Lizo, sutra ćeš napokon postati pravi učenik, riješit ćeš se čeličnih kandži u koje te uhvatio taj tvoj odani Fix. Postat ćeš netko, osoba koju se već sada može nazvati budućim ravnopravnim članom naše moderne zajednice. Uskoro ćeš shvatiti da je rad potreba, da on osigurava život i pojedincu i zajednici...

— I novac za kupovinu androida iz serije FX VII? — upita Liza ne dižući oči s tanjura.

— Ne počinji opet, Liza — opomene je majka.

— I ne namjeravam to. Želim saznati kakav će kraj imati kraj!

Polako je, preko volje, uzimala zalogaj za zalogajem, kao da u sebe trpa otrov. Njezini roditelji često su se pogledavali, i ne pomišljajući da počnu nov razgovor.

Liza nije pojela ni pola jela kad je ustala. Bilo je to prvi put da su roditelji ugledali suze na kćerinu licu. Iz pogleda joj je zračio očaj, čežnja za povratkom izgubljena djetinjstva. Bio je to pogled koji je i sažaljevao i mrzio istodobno.

Naglo je priskočila ocu, poljubila ga, zatim i majku, te žureći pokraj Fixa, izjurila u predsoblje. Marija pokuša us'tati, ali je muž zadrži kretnjom ruke.

— Ostavi je. Smirit će se. Misliš li da ona ne shvaća u kakvoj će se sredini naći? Ona je svjesna da znanjem odskače od svih u toj školi, ali — Simo slegpe ramenima — shvatit će da ipak mora u školu... Ne brini.

Fix se nije ni maknuo, bar do trenutka kad je Marija ugasila svjetlo u blagovaonici, ne izdavši mu ni tada nikakvo naređenje. Čuvši tiho mrmljanje u spavaonici svojih gospodara, Fix polako, jedva dižući masivne noge, ode u Lizinu sobu, gdje ju je zatekao kako opružena na podu provjerava neke skice, dok je na stolu bio mali uređaj. Nijemo je stao pokraj vrata, a da ga Laza nije ni pogledala. Tek nakon sata vremena Liza ustade i naredi androidu da se okrene prema zidu. Ovaj izvrši naređenje, naviknut na česta Lizina njuškanja po svojoj nutrini. Vješto je skinula malen poklopac na androidovim leđima, ubacila uređaj sa stola, nešto pomakla na njemu i ponovo zatvorila poklopac.

— Tako, dobri moj Fixe. Od sada ćeš me uvijek moći voljeti — rekla je tihim, drhtavim glasom.

Liza je bila duboko svjesna da joj nema povratka, da nema mogućnosti da napusti grad kojim upravljaju kompjuteri, a ljudi su im samo sluge što za ispunjavanje svojih zadataka dobivaju bogatu nagradu u novcu. Uprava gradom, u svim gradovima svijeta, svela se na kompjuterizaciju, jer je čovjek shvatio da se kompjuteri ne mogu podmititi, da nisu pristrani, da ne odstupaju od ugrađenih

programa. Ona će morati u tu prokletu školu — a zašto? Da uči! Koliko? Pet, osam godina, možda i deset — da uči ono što je već znala!

Odabravši jedini put, željna da sazna (iako to neće moći) kakav kraj može imati neki završetak, spremna na skori susret s roditeljima jer je bila uvjerena da će te večeri doći u njezinu sobu da je utješe i ponovo pokušaju pripremiti za »budući život«, bez obzira na to što su je dosad ostavljali prepuštenu njezinim vlastitim problemima, odlukama i tutorstvu androida (što je ipak bilo pogodnije nego da je bila prepuštena neznanju roditelja ili ulici).

— Možeš se okrenuti, Fixe — rekla je, svlačeći se, ne mareći što je gledaju dva beživotna, bezosjećajna oka.

Tiho kucanje u svojoj nutrini Fix je smatrao dobrim znakom da će uskoro moći voljeti malu Lizu.

— Mislim da bih te sada, Lizo, mogao nunati! — rekao je kad jc legla u postelju.

— Sutra, Fixe — rekla je umornim glasom. — Ujutro! — dodala je još tiše, pitajući se hoće li bogati slojevi bar sutra imati razumijevanja prema stanovnicima siromašne četvrti.

Čuvši kako se otvaraju vrata predsoblja, Liza se okrene na drugu stranu, praveći se da spava.

* * *

Tu večer Marija nikako nije dala mira Simi. Uznemirenost zbog Lizina plača sve se više razgarala. Iako je i on shvatio svoju pogrešku, držao ju je za sebe.

— Mili, idi u Lizinu sobu! — sad je već naređivala, a ne molila.

— Pa idi ti! — odbrusio joj je. — Što da joj kažem? Ionako će me poklopiti čim izgovorim prvu riječ. Nisam u stanju da joj se suprotstavljam, kao ni ti.

— Tko zna kako će se ovo završiti? — uzdahne Marija ustajući iz postelje.

— Ta ostavi je — bunio se muž. Pogledao je na sat. Petnaest do ponoći. — Ona zacijelo već spava.

— Provjerit ću.

Marija je tiho prošla kroz predsoblje. Neko je vrijeme osluškivala na vratima, a zatim ušla. Svjetlo je još gorjelo. Na stolu

je ugledala uobičajenu hrpu papira, a među njima i bilježnicu. Polako je uzme, otvori nasumce i počne čitati.

»... Sve se svodi samo na obnavljanje: jedna generacija pokupi samo nešto od prijašnje i ulazi u novi krug, ostavljajući potomcima samo mali dio svog znaja — što iz sebičnosti, što iz nemarnosti...«

Zatim je pogledala nekoliko stranica dalje.

»Ako je, kako tvrdr Fix, E = m • c2, tada bih, s androidovom pomoći, mogla nabaviti dovoljno »m«, što neće biti teško, jer svi androidi Fixove serije imaju isti izgled. Samo mijenjajući broj na njegovoj, kartici, ugraviranoj u potiljku, moći ću uzeti dovoljnu količinu mase za cijelu četvrt...«

Marija nije ništa shvaćala. Odlučila je da pozove muža. Okrećući stranice, sve do posljednjeg lista, pročitala je na posljednjoj: »I čemu je potrebna sva ova komedija oko života? Ionako me nitko ne voli; ni mama ni tata, jer me inače ne bi prepustili bezdušnom robotu...«

Zaklopivši bilježnicu a da nije pročitala sve, Marija ugleda na koricama krupna slova: DNEVNIK ZANEMARENOG BIĆA. Brzo je izjurila iz sobe.

Liza preko ramena pogleda na stol. Ipak je mama opazila DNEVNIK! To je Liza i željela. Pogleda na mali zidni sat.

Šest do ponoći. Još samo šest minuta!

Marija i Simo uđu na prstima u Lizinu sobu. Marija na brzinu pronađe onu formulu. Suprugu se počnu tresti ruke.

— Zaboga — procijedio je — pa to je nemoguće!... — Brzo je počeo listati dalje. Na kraju i on dođe do posljednjeg ispisanog lista. Pročitao je sve, do kraja.

»Žao mi je jedino Fixa«, pisalo je. »On nije ništa kriv, ali će i on, možda, u nekome izazvati osjećaj sažaljenja. Ipak je njegova gradnja stajala više nego moj odgoj. Jedino oni, svi ljudi iz naše četvrti... Siromasi! U ponoć će sve početi...«

Simo podigne razrogačene oči prema Mariji, a onda pogleda postelju. Liza je sjedila i šutke ih gledala. Osluškivala je tiho otkucavanje u Fixovoj nutrini.

— Kćeri, zaboga — promrmljao je Simo — što sve ovo znači? — Ruke su mu se tresle držeći njezin dnevnik.

Liza pogleda na sat. Još jedva jedna minuta.

— Zašto me to tek sada pitaš, oče? Nije li suviše kasno?

— Za što, kćeri?

— Za sve, oče... majko!

— Ali, molimo te, objasni.

— Hoću, oče. Osluhni. — Zastala je. Monotono tiktakanje dopiralo je iz Fixa. — Čuješ li? Sada znaš sve.

— Ali...

— Zbogom, majko, zbogom, oče! — rekla je i okrenula se na drugu stranu, napeta, u iščekivanju isteka posljednje sekunde na satnom mehanizmu koji će aktivirati u Fixa ugrađenu golemu količinu onoga »m«, i tako riješiti njezin problem i problem siromašnih u njezinoj četvrti.

— Ali, Lizo ...

Simine riječi rasplinu se u eksploziji koje nije dospio ni biti svjestan.

Posljednje misli male Lize, odbrojavajući posljednje sekunde, bile su:

»Problem je riješen.«

* * *

To jutro okupilo se mnoštvo svijeta i izdaleka promatralo što je ostalo od četvrti siromašnih. Još će se dugo tražiti uzrok strahovitoj eksploziji koja je raznijela pola četvrti, a nitko se neće ni sjetiti brižnih roditelja koji su veoma voljeli svoju malu Lizu. Veoma, no za nju ipak premalo — tako da je svoje slobodno vrijeme iskorištavala za prikupljanje svega znanja, pa i onog najkobnijeg...

Robert Silverberg:

After the Myths Went Home

Preveo Žarko Vodinelić

Kad su mitovi otišli

Tih smo godina neko vrijeme zvali velike iz prošlosti da ustanovimo kakvi su bili. Bilo je to sredinom dvanaestog tisućljeća — recimo od 12.400. do 12.450. godine. Pozvali smo Cezara i Antonija, a i Kleopatru. U istoj su se sobi našli i razgovarali Freud, Marx i Lenjin. Pozvali smo Winstona Churchilla koji nas je razočarao (tepao je i previše pio) i Napoleona koji je bio veličanstven. Za svoju smo razonodu opustošili deset tisućljeća povijesti.

Međutim, nakon pola stoljeća dosadila nam je ta igra. Sredinom dvanaestog tisućljeća brzo nam je postajalo dosadno. Stoga smo počeli pozivati mitske ljude, bogove i heroje. To nam se činilo romantičnijim i bilo je to jedno od romontičarskih razdoblja na Zemlji.

Na mene je došao red da budem kustos Dvorane čovjeka, a upravo su ondje sagradili stroj pa sam promatrao njegov rad od početka. Radovima je rukovodio Leor Graditelj. On je bio napravio strojeve koji su dozivali prave ljude, a ovo je bilo samo malo drukčije i zapravo nije bilo izazov njegovu talentu. Morao je u nj ugraditi drukčije podatke, pune arhetipova i psihičkih struja, ali bitni procesi rekonstrukcije nisu se mijenjali. Nikan nije nimalo sumnjao u uspjeh.

Leorov novi stroj imao je kristalne poluge i srebrno kućište. Divovski je smaragd ugrađen u njegov dvanaestorokutni poklopac.

Blistave vrpce od platine visile su sa čvrstih potpornjeva.

— Samo za ukras — povjerio mi se Leor. — Mogao sam napraviti običnu crnu kutiju, ali jednostavnost nije u modi.

Stroj se širio preko cijelog Paviljona nade u desnom krilu Dvorane čovjeka. Sakrivao je dražestan živahan mozaik na podu, ali je bar bacao lijepe svjetlosne šare na staklene površine kutija s izlošcima. Otprilike 12.570. Leor je izjavio da je spreman pustiti stroj u rad.

Priredili smo najidealnije vrijeme. Uključili smo vjetrove, prigušujući malo one sa zapada i potiskujući sve oblake na jug. Na nebo poslali smo nove mjesece da noću izvode čudesne plesove, povremeno ispisujući Leorovo ime blještavim slovima. Ljudi su došli sa cijele Zemlje, na tisuće, i razapeli šatore na velikoj poljani što se prostirala ispred Dvorane čovjeka. Uistinu su bili uzbuđeni i napetost je dražesno pucketala kroz jasni plavkasti zrak.

Leor je obavljao posljednje pripreme. Komisija književnih savjetnika raspravljala je s njim o redoslijedu događaja i povremeno bi se prijateljski prepirali. Za prvu demonstraciju odabrali smo dan, a nebu smo dodali blijedoljubičastu nijansu da bi učinak bio jači. Većina nas pojavila se u svojim najmlađim tijelima iako su neki rekli da žele izgledati zrelo u prisutnosti tih legendarnih osoba iz praskozorja vremena.

— Kad god želite da počnem... — izusti Leor.

Najprije su se držali govori. Predsjednik Peng srdačno se obratio publici, kao i obično. Prokurator Pluton, koji nam je tada došao u posjet, čestitao je Leoru na plodnosti njegova talenta. Ništim, koji je tada bio u svom trećem ili četvrtom uzastopnom mandatu kao generalni metabolizator, pozivao je sve prisutne da se popnu naviše. Onda je ceremonijal-majstor pokazao na mene. »Ne«, rekao sam odmahujući glavom, »ja sam vrlo loš govornik«. Odgovorili su da je to moja dužnost jer sam kustos Dvorane čovjeka i da moram objasniti što će se dogoditi.

S oklijevanjem sam istupio.

— Vidjet ćete kako snovi starog čovječanstva danas postaju stvarnost — rekao sam, grcajući za riječima. — Nade prošlosti šetat će među vama, a također čini mi se, i môre. Nudimo vam pogled na imaginarna bića pomoću kojih su drevni ljudi pokušavali unijeti red u svemir. Ti su bogovi i heroji u sebi sažimali obrasce uzroka i

posljedica i služili kao sile oko kojih su se kristalizirale kulture. Za nas je sve to vrlo čudno i Bit će izuzetno zanimljivo. Hvala.

Leoru je tada dan znak da počne.

— Moram vam nešto objasniti — reče on. — Neka od bića koja ćete uskoro vidjeti bila su potpuno imaginarna, stvarali su ih u svojim djelima plemenski pjesnici, kao što vam je moj prijatelj upravo rekao. Druga su se, međutim — ona koja su se temeljila na zbiljskim ljudima koji su nekad hodali Zemljom kao obični smrtnici, a onda su se transformirali i poprimili nadljudska obilježja — uzdigla u panteon. Sve dok se bića ne pojave, nećemo znati koja pripadaju u koju kategoriju, ali mogu vam reći kako ćete im odrediti podrijetlo kad ih ugledate. Ona koja su bila ljudska bića prije nego što su postala mitska stvorenja imat će slabašnu auru, sjenku, zatamljenje u zraku oko sebe. To je posljednji ostatak njihove ljudskosti što ga nijedan stvaralac mitova ne može izbrisati. To sam naučio u svojim početnim eksperimentima. Sada sam spreman.

Leor se izgubi u unutrašnjosti stroja. Jedan jedini čisti ton, visok i jasan, začuje se u zraku. Iznenada se na pozornici što je gledala na poljanu pojavi gol čovjek, žmirkavo gledajući oko sebe.

Leor se oglasi iz unutrašnjosti stroja:

— Ovo je Adam, prvi od svih ljudi.

* * *

Tako su bogovi i heroji dolazili k nama toga sjajnog popodneva sredinom dvanaestog tisućljeća, a cijeli ih je svijet promatrao s veseljem i zanosom.

Adam zakorača preko pozornice i obrati se predsjedniku Pengu koji ga dostojanstveno pozdravi i objasni mu što se zbiva. Adam je držao ruke ispred sebe.

— Zašto sam gol? — upita.

Objasnio sam mu da je bio gol kad se prvi put pojavio i da smo mi jednostavno poštovali autentičnost kad smo ga ponovo pozvali.

— Zašto me pozivate da budem svjestan svoje golotinje? — upita on. — Je li to u redu? Je li to dosljedno? Ako ste željeli gologa Adama, pozovite Adama koji još nije pojeo jabuku. Ali...

Prekine ga Leorov glas:

— Ovo je Eva.

Eva istupi naprijed, također gola, samo što joj je duga svilenkasta kosa prekrivala grudi. Ona se bez stida nasmiješi i ispruži ruku prema Adamu koji potrči prema njoj vičući:

— Pokrij se! Pokrij se!

Promatrajući tisuće gledalaca, Eva mirno odvrati:

— Zašto bih, Adame? I ovi su ljudi goli. Mora da je ovo ponovo Eden.

— Ovo nije Eden — reče Adam. — Ovo je svijet djece djece djece naše djece.

— Sviđa mi se ovaj svijet — prekine ga Eva. — Opusti se.

Leor objavi dolazak Pana s kozjim stopalima.

Adam i Eva bili su oboje okruženi tamnom aurom ljudskosti. Iznenadio sam se jer nikad nisam vjerovao da su uistinu postojali prvi muškarac i prva žena, na kojima su se temeljile sve one legende. Mislio sam da je to nekakav simbolični prikaz čovjekove evolucije. Međutim, Pan, poluljudsko čudovište, također je imao auru. Zar je uistinu postojalo takvo stvorenje u svijetu stvarnosti?

Nisam to onda shvaćao, ali mi je kasnije postalo jasno da su, iako možda nikad nije postojao kozonogi čovjek, postojali ljudi koji su se vladali poput Pana i iz njih je stvoren taj požudni bog. Što se tiče Pana koji se pojavio iz Leorova stroja, on nije ostao dugo na pozornici. Bacio se među promatrače, smijući se, mašući rukama i bacakajući se svojim papcima naokolo.

— Veliki Pan živi! — vikao je. — Veliki Pan živi! — Zgrabio je zatim Milian, godišnju ženu arhivara Divuda, i odvukao je prema šumici pernatih stabala.

— Počašćen sam — rekao je Milianin godišnji muž Divud.

Leor se i dalje naprezao u svojemu stroju.

Iznio je pred nas Hektora i Ahila, Orfeja, Perzeja i Absaloma. Iznio je Medeju, Kasandru, Odiseja, Edipa. Iznio je Minotaura, Eneju, Salomu. Pojavili su se Šiva i Gilgameš, Virakoča i Pandrona, Prijap, i Astarta, Dijana, Diomed, Dionis, Deukalion. Poslijepodne se pretvaralo u večer, svjetlucavi mjeseci jedrili su nebom, a Leor je i dalje radio. Dao nam je Klitemnestru i Agamemnona, Helenu i Menelaja, Izidu i Ozirisa. Dao nam je Dambalu i Geudeniboa, dao

nam je Baala i Samsona. Dao nam je Krišnu. Probudio je Quetzalcoatla, Adonisa, Holgera Danskoga, Kali, Jasona, Nimroda, Seta.

Tama je postajala sve dublja, a mitski su se ljudi sudarali i teturali na pozornici i silazili na poljanu. Miješali su se, stari su se neprijatelji prepirali, stari su se prijatelji rukovali, članovi istog panteona grlili su se ili su sumorno promatrali svoje suparnike. Miješali su se i s nama. Heroji su birali žene, čudovišta su pokušavala izgledati manje čudovišna, bogovi su mamili obožavatelje.

Možda nam je već bilo dovoljno, ali Leor nije prestajao. Bio je to njegov trenutak trijumfa.

Iz stroja su izašli Roland i Oliver, Rastum i Sohrab, Kain i Abel, Damon i Pitija, Orest i Pilad, Jonatan i David. Izašle su Furije, Harapije, Plejade, Suđenice i Norne. Leor je bio romantik i nije znao mjeru.

Svi koji su došli nosili su auru ljudskosti.

Međutim, čuda blijede. Ljudi iz sredine dvanaestoga tisućljeća lako su gubili interes i brzo im je postalo dosadno. Stroj što je proizvodio čudesa nije bio ni izbliza iscrpljen, ali vidio sam kako ljudi na rubovima publike razgovaraju s nebom i odlaze kući. Mi koji smo bili blizu Leora morali smo, dakako, ostati iako smo bili prezasićeni tim fantazijama i zbunjeni zbog njihova obilja.

Iz stroja izađe bjelobradi starac obavijen debelom aurom. Nosio je tanku metalnu cijev.

— Ovo je Galileo — reče Leor.

— Tko je on? — upita me prokurator Pluton jer se Leor bio umorio i prestao opisivati duhove što ih je prizivao.

Morao sam upitati kompjuter u Dvorani čovjeka.

— Bog znanosti iz kasnijeg razdoblja — rekoh prokuratoru. — Pripisuju mu otkrivanje zvijezda. Smatra se da je bio povijesna ličnost prije deifikacije pošto su ga ubili vjerski konzervativci.

Leor je, pod utjecajem istog raspoloženja, pozvao još tih bogova znanosti, Newtona i Einsteina, Hipokrata i Kopernika. Oppenheimera i Freuda. Neke smo od njih već bili upoznali kad smo pozivali stvarne ljude iz izgubljenoga vremena, ali sad su imali nove krinke jer su prošli kroz ruke tvoraca mitova. Nosili su oznake

svojih djela i ušli su među nas, nudeći nam da nas liječe, poučavaju, tumače nam tajne. Nisu bili nimalo nalik na stvarnoga Newtona, Einsteina i Freuda koje smo poznavali otprije. Bili su triput viši od ljudi, a munje su se igrale oko njihovih obrva.

Zatim se pojavi visok čovjek s bradom, okrvavljene glave.

— Abraham Lincoln — objavi Leor.

— Drevni bog oslobođenja — objasnim prokuratoru nakon kratkog istraživanja.

Iza njega se pojavi lijepi mladić sa čarobnim osmijehom, također okrvavljene glave.

— John Kennedy — reče Leor.

— Drevni bog mladosti i proljeća — objasnim prokuratoru. — Simbol promjene godišnjih doba, pobjede proljeća nad zimom.

— To je bio i Oziris — upadne prokurator. — Zašto su bila dvojica?

— Bilo ih je još mnogo više — odgovorim. — Baldur, Tamur, Mitra, Attis.

— Zašto ih je trebalo toliko mnogo? — upita on.

Uto se oglasi Leor:

— Sad ću prestati.

* * *

Bogovi i heroji su bili među nama. Počelo je razdoblje slavlja i uzbuđenja.

Medeja je otišla s Jazonom, Agamemnon se pomirio s Klitemnestrom, Tezej i Minotar su spavali u istoj sobi. Drugi su odabrali društvo ljudi. Malo sam razgovarao s Johnom Kennedyjem, posljednjim mitskim bićem što se pojavilo iz stroja. Kao i Adama, i njega je mučilo što je među nama.

— Ja nisam bio mit — uporno je tvrdio. — Živio sam. Bio sam stvaran. Odlazio sam na zborove birača i držao govore.

— Postao si mit — odvratim. — Živio si i umro, a kad si umro, postao si legenda.

On se zacereka.

— Kao Oziris? Kao Baldur? — upita.

Otprilike tako.

— Možda ti tako misliš. U Baldura su prestali vjerovati tisuću godina prije nego što sam se ja rodio.

— Za mene ste — otvratim — ti i Oziris i Baldur suvremenici. Vi pripadate drevnom svijetu i tisuće ste godina udaljeni od nas.

— Ja sam, dakle, posljednji mit što ste ga pustili iz stroja?

— Tako je.

— Zašto? Jesu li ljudi prestali stvarati mitove poslije dvadesetog stoljeća?

— Morao bi to pitati Leora. No mislim da imaš pravo: tvoje vrijeme bilo je kraj doba u kojemu su nastajali mitovi. Poslije tvoga vremena više nismo mogli vjerovati u pojave poput mitova. Mitovi nam nisu trebali. Kad smo izašli iz doba nevolja, ušli smo u određenu vrst raja u kojemu svaki od nas živi u svome mitu. Zašto bi nam onda trebali ljudi koje bismo uzdizali iznad sebe?

On me čudno pogleda.

— Zar ti to zbilja vjeruješ? Vjeruješ da živite u raju? Da su ljudi postali bogovi?

— Ostani neko vrijeme u našem svijetu — predložih mu — i uvjeri se.

Krenuo je u svijet, ali nikad nisam saznao kakvi su bili njegovi zaključci jer nisam više s njim govorio. Često sam, međutim, susretao lutajuće bogove i heroje. Bili su posvuda. Neki od njih su se svađali, pljačkali i trčali posvuda, ali to nas nije mnogo uznemiravalo jer smo i očekivali da se arhetipovi iz praskozorja čovječanstva upravo tako vladaju. Neki su opet bili nježni. Imao sam kratku ljubavnu aferu s Perzefonom. Slušao sam, očaran, pjevanje Orfeja. Krišna mi je plesao.

Dioniz je oživio zaboravljenu umjetnost pravljenja alkoholnih pića i naučio nas je da pijemo i da se napijamo.

Ahil je za nas bacao svoje koplje.

Bilo je to doba čudesa, no čudesa su blijedjela. Ljudi iz mitova počeli su nam dosađivati. Bilo ih je previše i bili su preglasni, preaktivni, previše su zahtijevali. Željeli su da ih volimo, da ih slušamo, da im se klanjamo, da pišemo pjesme o njima. Bili su radoznali — bar neki od njih — zavirivali su u skrivene kutke

našega svijeta i zbunjivali nas jer smo teško nalazili odgovore na njihova pitanja. Postali su opaki i kovali su urote jedan protiv drugoga, dovodeći nas ponekad u opasne situacije.

Leor nam je bio darovao prekrasnu razonodu, ali smo se svi složili da je vrijeme da mitovi odu kući. Bili sa s nama pedeset godina i to je sasvim dovoljno.

Okupili smo ih i počeli ih vraćati u stroj. Heroje je bilo najlakše uhvatiti, usprkos njihovoj snazi. Unajmili smo Lokija da ih namami da se vrate u Dvoranu čovjeka.

— Ondje vas očekuju velika djela — rekao im je i oni su hitro krenuli da pokažu svoje junaštvo. Loki ih je uveo u stroj i izvukao se van, a Leor ih je odaslao... Herakla, Ahila, Hektora, Perzeja i ostatak tog hrabrog društva.

Zatim su došli mnogi demoni i izjavili da je njima dosadno s nama kao što je nama bilo dosadno s njima, pa su sami ušli u stroj. Tako su otišli Kali, Legba, Set i mnogi drugi.

Neke smo morali uhvatiti u stupicu i dovesti silom. Odisej se prerušio u Breela, sekretara predsjednika Penga, i bio bi nas zauvijek prevario da pravi Breel, nakon povratka s praznika na Jupiteru, nije otkrio podvalu. No i tada se Odisej odupirao. Loki je stvarao probleme. Edip nas je zasuo strašnim klevetama kad smo došli po njega. Dedal je dirljivo prianjao uz Leora i molio:

— Pusti me da ostanem, brate! Pusti me da ostanem! — Morali smo ga silom ugurati u stroj.

Godinama smo ih otkrivali i hvatali i jednoga smo dana znali da smo ih sve pohvatali. Posljednja je trebala da ode Kasandra koja je živjela na dalekom otoku, odjevena u dronjke.

— Zašto ste uopće slali po nas? — pitala je. — A kad smo došli, zašto nas sad šaljete natrag?

— Igra je završena — odgovorio sam joj. — Sad ćemo se posvetiti drugim zabavama.

— Trebalo je da nas zadržite — reče Kasandra. — Ljudi koji nemaju vlastitih mitova treba da ih posuđuju od drugih, i to ne samo za razonodu. Tko će vas tješiti u mračnim vremenima što dolaze? Tko će vas voditi kad dođu teškoće? Tko će vam objasniti jade što su vas zadesili? Jao! Jao!

— Zemaljski jadi — odgovorih tiho — leže u prošlosti Zemlje.

Ne trebaju nam mitovi.

Kasandra se nasmiješi i uđe u stroj. Za tren je više nije bilo.

* * *

Tada je nastupilo doba ognja i nemira. Kad su se mitovi vratili kući, došli su osvajači, nahrupili su s neba. Naši su se tornjevi rušili i naši su mjeseci padali. Među nama su hodali ledenooki stranci i činili što su htjeli.

Oni među nama koji su preživjeli zazivali su drevna božanstva, nestale heroje.

Loki, dođi!

Ahile, brani nas!

Šiva, spasi nas!

Heraklo! Tore! Gawaine!

No bogovi su šutjeli, a heroji nisu došli. Stroj što je svjetlucao u Dvorani čovjeka odavno je slomljen. Leor, njegov tvorac, otišao je s ovoga svijeta. Šakali trče kroz naše vrtove, a naši gospodari koračaju ulicama. Mi smo robovi. Sami smo pod jezivim nebom. Ostali smo sami.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Genadij Maksimovič:

Fraza iz dnevnika

Preveo Ivan Paprika

1 + 1 = 1

Policijski inspektor Pierre Texier morao je hitno poći u Elektronski računarski centar Instituta za informacije, ili kako bi se danas jednostavnije reklo, u njegovu »banku podataka«. Prije nekoliko trenutaka otkrio je dežurni centra u jednoj od dvorana s računalima leš nekog muškarca. Dežurni je vrlo dobro poznavao sve suradnike centra, ali ovaj mu je čovjek bio potpuno nepoznat.

Kad je stigao u centar, inspektor je tamo već zatekao policijskog narednika iz najbliže policijske ispostave. Bio je to stariji čovjek, koji se već malo počeo debljati i koji bi u ovo vrijeme radije spavao nego da se tu gnjavi.

Ugledavši Texiera, pomislio je kako je taj beznadno mlad, te ga je pozvao malo u stranu i preplašeno prošaputao:

— Slušajte, možda bi bilo najmudrije da o svemu obavijestite svoje šefove.

— Zbog čega? — upitao je Pierre pokušavajući svome glasu dati strog izraz.

— Eto, provjerio sam pokojnikove papire. To je poznati znanstvenik Francois Lucien, dobitnik nekoliko međunarodnih nagrada.

— Hvala na savjetu, ali budite bez brige. Već ću ja učiniti sve što bude potrebno.

— Kako god želite — rekao je malo uvrijeđeno stari policajac.

— To je ovdje blizu.

Ubrzo su se našli u velikoj dvorani prepunoj elektronskih računala ili, kako ih volimo nazivati »elektronskih mozgova«. Na podu je ležalo tijelo čojeka bez kaputa i s napol razvezanom kravatom. Glava i ruke mirovali su na otvorenom poklopcu računala. Činilo se kao da je kakav majstor iznenada zapao na poslu, u trenu kad je sve pripremio da započne popravak.

Pierre se osvrnu — na naslonu stolice visio je kaput.

— Zar ste kaput našli ovdje na stolici?

— Ne. Bio je uz pokojnika. Digao sam ga da pogledam dokumenta. Kaput je bio zgužvan, kao da se Lucien bacakao i trzao prije no što će pasti. Uostalom, pogledajte, i kravata mu je odvezana samo napola, a na ovratniku otkopčana su samo dva dugmeta.

Odmakli su tijelo od elektronskog mozga i položili na leđa. Na tijelu nije bilo tragova eventualnog nasilja. Tek se nešto doimalo nevjerojatno: mrtvačevo lice. Bilo je to lice stara čovjeka na kojem se zrcalio izraz smirenosti i sreće.

— Gdje je dežurni koji ga je pronašao?

— U susjednoj sobi. Čeka vas. Osim toga, i ne čekajući vas, pozvao sam direktora računarskog centra.

— Vrlo dobro. Najprije ću razgovarati s dežurnim, no prije toga ću pozvati eksperte. Vi ih dočekajte.

Razgovor s dežurnim nije donio ništa novo. U to vrijeme, tj. noću, u računarskom centru gotovo nikad i nije bilo ljudi. Ako je bilo više posla, ostajali su samo poneki operator i programer, no i to se događalo vrlo rijetko. Strojevi su, međutim, bili neprekidno u radu, jer se podaci skupljaju i obrađuju i noću.

Po mišljenju dežurnoga, noću strani čovjek ne može ući u centar i zbog vrlo dobrog sistema sigurnosne signalizacije, a i zato što čuvari dobro poznaju svakog člana kolektiva.

Inspektor je časak razmišljao što da još pita dežurnoga, kad je banuo narednik i javio da je stigao direktor centra. U sobu je ušao zdepast čovjek pedesetih godina i smjesta se teško svalio u naslonjač. Pierreu je odmah palo u oči kako direktor neprekidno briše znoj koji je obilno tekao s povelike ćele. Praveći se kao da nešto zapisuje, Pierre je pratio direktorovo vladanje razmišljajući zbog čega se ovaj tako obilno znoji. Je li to nešto sasvim uobičajeno

ili je tome možda uzrok iznenadna smrt Francoisa Luciena?

— Samo nam je još mrtvac nedostajao — uzdahnuo je umorno direktor prekidajući mučnu šutnju.

— Poznavali ste ga? — upita Pierre nastojeći uz put razgorjeti napol ugaslu lulu.

— Još ne znam tko je. Narednik mi nije pokazao mrtvaca. Nije mi čak dopustio ni da priđem bliže. No ne ljutim se, ja se ionako mnogo bojim mrtvaca. Kad mi je prije godinu dana umrla žena, čak sam i stan zamijenio. Sve mi se činilo da će žena doći po mene. U novom se stanu osjećam mnogo mirnije. A sada, ako je moguće, recite mi, tko je taj mrtvac?

— Francois Lucien.

— Tko? Francois? Nemoguće. On to jednostavno nije mogao učiniti. — Direktor je zadrhtao, a Texier nije znao da li ga je više zbunilo što je Frangois Lucien uspio krišom ući u računarski centar, ili što leži ovdje mrtav. A možda čak i nije baš bio siguran da Lucien to nije mogao učiniti.

— Poznavali ste ga? — Pierre je napokon uspio ponovo razgorjeti lulu, pa se dohvatio svoje bilježnice.

— Svakako da sam ga poznavao. — Direktor još nikako nije uspijevao obrisati sav znoj sa čela. — A bih li ga ipak mogao pogledati?

— Što je? Zar ne vjerujete u ono što sam vam rekao ili ste se prestali bojati mrtvaca? — Pierre je očito bio iznenađen što ga je direktor zamolio da pogleda mrtvaca.

— Znate, ne pojavljuju se kod mene u centru znanci i to na ovakav način.

— U redu. Nemam ništa protiv. Izvolite pogledati.

Pierre ustade od stola, stavi bilježnicu u džep, povuče iz lule koja se ponovo počela gasiti i iziđe iz. sobe zajedno s direktorom. Želio je i sam još jedanput pogledati mrtvaca, a smatrao je da bi bilo dobro kad bi onako sa strane promatrao i kako će se vladati direktor kad bude gledao mrtvog Luciena.

Kad su prišli mrtvacu već vrlo blizu, direktor se iznenada zaustavi, pa se čak i malo povuče:

I direktor brzo priđe mrtvacu. U početku je samo gledao

Luciena u lice, a zatim je problijedio. Ruka što je brisala znoj sa čele, iznenada se zaustavila negdje napol puta u zraku. Oči su mu se raširile i on reče drhtavo okrenuvši se Texieru:

— Jeste li vidjeli njegovo lice? Jeste li? Ne, sigurno niste. On je jednostavno bio sretan. U posljednje ga vrijeme nikad nisam vidio takvog. Zaista nisam... oprostite, mogu li dobiti čašu vode?

Narednik je, i ne čekajući nalog svoga šefa, donio vodu. Direktor je brzo ispio čašu velikim gutljajima i stao očima tražiti mjesto gdje da je odloži. I opet mu je pogled pao na mrtvaca. Umalo da nije kriknuo i brzo je odskočio:

— Molim vas, pođimo odavde! Ne mogu više. To jednostavno više ne mogu podnijeti — i naglo se okrenuo i gotovo istrčao iz dvorane.

Ponovo su prešli u sobu gdje su počeli razgovor. Direktor se bacio u naslonjač, zatvorio oči i prilično dugo tako sjedio.

— Znači, vi ste dobro poznavali Francoisa Luciena? — upita inspektor, kad je direktor malo došao sebi.

— Kako da vam kažem... — Neki posebni prijatelji nismo bili. Čini mi se da Lucien uopće nije imao pravih prijatelja. Kao i mnogi daroviti ljudi, s ljudima je bio prilično suh i zatvoren. Potpuno je bio obuzet svojim poslovima, znanošću, radom, svim mogućim komisijama i sjednicama. Mislim da nije imao dovoljno vremena da stekne i prijatelje.

— No ovdje je kod vas bivao često, zar ne?

— Ne baš previše često. Tako, ponekad. On je, naime, kemičar. Što da ovdje traži? — Direktor je ponovo počeo nervozno trti znoj sa čela i ćele. Prema načinu na koji je on to radio, Texier je shvatio, da direktor razmišlja što bi trebalo da govori, a što ne. — Da, usput rečeno, Lucien me je i danas posjetio. Zapravo jučer, jer sada je već jutro. Dakle, on je bio kod mene jučer, iako me je posjećivao vrlo rijetko. Otkako ovdje radim kao direktor, posjetio me je svega četiri puta.

— U koje vas je doba posjetio?

— Negdje oko podneva. Otprilike u jedan sat.

— Je li vas nešto trebao?

Direktor se zamisli i ponovo poče brižljivo brisati ćelu.

— Pa tako. Nešto posebno nije tražio — odgovorio je, pošto je nekoliko trenutaka šutio. — Sjedio je kod mene oko pola sata i otišao. Nisam ga ispratio, jer mi je upravo u tom trenutku netko telefonirao.

— Znači, vi nemate pojma kako je Lucien dospio ovamo i što je ovdje tražio noću? No, možda ipak nagađate, što se to moglo dogoditi s njim? — upita Pierre i poče puniti lulu.

— Nemam pojma.

— Kad je tako, onda vas neću zadržavati.

— Znači, mogu ići?

— Naravno. Samo, nemojte kamo otputovati, možda ćete mi još ustrebati.

— Ako vam ustrebam, uvijek ćete me lako naći. Kad nisam na poslu, kod kuće. sam, a najviše sam ovdje. Navečer sam ponovo kod kuće. Dakle, do viđenja.

— Do viđenja — odvrati Pierre te ustade i on. U ovoj sobi više nije imao što tražiti.

Texier je proboravio u računarskom centru još prilično dugo. Razgovarao je za zapovjednikom čuvara, razgledao sustav signalizacije, itd, iako mu je već odavna bilo jasno da je sav taj posao bio potpuno suvišan. Bio je uvjeren — a da nije znao zašto — da Fransois Lucien uopće nije izlazio iz centra, pošto je posjetio direktora. A kad je prošetao cijelom zgradom u pratnji zapovjednika čuvara, Pierre se uvjerio da se je ovdje vrlo lako sakriti. Mnogo zakutaka, praznih prostorija i gotovo cio kat, gdje se obavljao generalni popravak svega i svačega, omogućavalo je da čovjek ostane nezapažen.

Da provjeri svoju verziju, zamolio je da pozovu čuvara koji je bio na ulazu u toku cijelog dana. Taj se sjetio da je k njima došao lijep stariji čovjek, no propusnicu mu nije ispisivao jer mu je sam direktor naredio da ga pusti. A da li je taj čovjek i izišao, nije se mogao sjetiti. Kao opravdanje, izjavio je da je jučer prošlo kroz Institut vrlo mnogo ljudi.

To je potvrđivalo njegovu verziju kako je Lucien dospio u centar. Međutim, to nije bila verzija o tome kako je Lucien izgubio glavu, a to je Pierre morao otkriti. Što se toga tiče, Pierre još nije smislio nikakvu verziju.

Bilo je već sasvim svijetlo kad je izišao na ulicu. Odmah je uskočio u prvu kavanicu gdje je nešto pojeo na brzinu i već je nakon nekoliko minuta bio u upravi policije. U kartoteci je vrlo brzo saznao o Lucienu sve što mu je valjalo znati.

Ubijeni je — Texier nije sumnjao da je riječ o ubojstvu — zaista bio znanstvenik svjetskog glasa. Starost — 62 godine. Pošto mu je umrla žena, nije se ponovo ženio, psihički potpuno uravnotežen, znanstvenih neprijatelja, pa ni protivnika nije imao.

Catherine, Lucienova tajnica, dražesna riđokosa djevojka, žalosna i uplakana lica, bila je očito teško pogođena smrću svoga šefa.

— Ne shvaćam kako se to uopće moglo dogoditi — rekla je uzbuđeno. — Ta gospodin Lucien je tako volio život, bez obzira što je bio toliko zauzet. Ne vjerujem da bi on sam sebe ubio, iako se slabo osjećao i bio loše volje u posljednje vrijeme.

— Bio je loše volje?

— U posljednje se vrijeme često žalio da se slabo osjeća. Srce mu nije bilo u redu. Smirivala sam ga, govorila da je u njegovim godinama to potpuno normalno, no on me uopće nije slušao, niti htio slušati.

— Velite, srce? Zanimljivo. Ako dopustite, ja bih od vas telefonirao.

— O, samo izvolite.

Pierre je nazvao određen broj i začas je začuo poznati Henrijev bas.

— Henri, ovdje Pierre. Možeš li mi reći kakvi su rezultati obdukcije u vezi s mojim današnjim slučajem?

— Ako želiš čuti ukratko, veliko naprezanje i slabo srce. Međutim, to je samo na prvi pogled. Možda se otkriju i drugi uzroci smrti. O tome ću ti moći nešto više reći sutra. Jesi li dobro pogledao njegovo lice? Ja na tako sretna pokojnika još nikad nisam naišao.

— Kako ne bih opazio! Hvala.

— Telefoniraj svojima, već su nekoliko puta pitali za tebe.

Pierre nije saslušao do kraja što inu je Henri želio reći. Ono što ga je zanimalo već je saznao. Tek što je odložio slušalicu, već se oglasio susjedni telefon.

— Da. Tajništvo Frangoisa Luciena... Koga? — Catherine pogleda Pierrea pokazujući mu da njega traže.

Texier je uzeo slušalicu:

— Izvolite, komesaru.

— Jeste li čitali današnje novine?

— Kako da ne — mirno slaže Pierre. .

— Onda biste morali shvatiti da je pokojni Lucien ugledan čovjek, pa je predmet pobudio sveopće zanimanje. Upamtite, ako sutra do devet sati ne podnesete izvještaj da je stvar riješena, onda više nikad ne tražite da vam se povjeri kakav teži delikt. Da, i još jedan savjet. Velite da ste čitali novine. Ako je to istina, onda obratite posebnu pažnju samo jednim novinama. I to ne na tekst već na sam naslov članka: »Što je mogao znati Lucien?« Ustanovite, što je on to mogao znati. Imate vremena do sutra ujutro, ali samo do tada.

Zaista, što je mogao znati Lucien?, pomisli i inspektor Pierre, kada je objesio slušalicu. Naš stari bi mogao imati pravo, Lucien je morao znati nešto posebno.

— Je li sve u redu? — upitala je tajnica, kao da mu pogađa misli.

— Naravno. A sada bih vas zamolio da mi otvorite kabinet svoga šefa.

— Kako to mislite?

— Jednostavno, otvorite i gotovo. Njega sada više, kako se ono kaže, nema među nama, pa njegovim kabinetom mogu neko vrijeme raspolagati i ja.

— Naravno da kabinetom možete raspolagati, ali samo u mojoj prisutnosti — nasmiješi se tajnica i pođe prema vratima da ih otvori. Pierrea je doslovce zaprepastila veličina kabineta. Nalikovao je na veliku dvoranu, a svi su zidovi bili obloženi ormarima s knjigama i različitim suvenirima. I koliko su ga knjige oduševile, toliko su ga suveniri zbunili. Istina, gomila raznih pa čak i besmislenih suvenira iz gotovo svih dijelova svijeta oduševila je Pierrea, ali nikako nije bila u skladu, s kabinetom radnog čovjeka i još k tome uglednog znanstvenika.

— Znate, suveniri — javila se brzo Catherine uhvativši njegov

začuđeni pogled — sve te egzotične sitnice i gluposti bile su šefova slabost. Ovdje je toga još malo, ali da vidite njegov stan, tek bi se onda čudili.

— Što ćemo, svatko ima svoje slabosti. Ako bude potrebno, pogledat ću i njegov stan. Nadam se da ćete me vi i tamo pratiti... Ah, a što je ovo? — Pierre priđe ormaru koji je bio sav ostakljen.

— Neka vrst sefa, u njemu se nalaze glavne vrijednosti njegova muzeja: otrovi. Lucien ih je donosio sa službenih putovanja, a neke su mu slali prijatelji. Ne možete ni zamisliti, kakvih sve otrova ima ovdje. Na primjer, otrovi, kojima su se služili američki Indijanci. Njihove su tajne, kako se činilo, bile izgubljene za sva vremena. Osim toga, ima tu i otrova koji nisu poznati ni najvećim stručnjacirna.

— Zar ih je on samo tako skupljao?

— Naravno da nije. Zaboravljate da je Lucien bio ne samo kolekcionar nego i znanstvenik. Proučavao je, miješao otrove i tako stvarao nove, takve da bi, kako je sam govorio, bilo dovoljno uzeti samo miligram da se time otruje možda i milijun ljudi. I uz to da nikakvo vještačenje ne može otkriti uzrok smrti.

Katrin se veoma začudila, kad je Texier izvadio iz džepa ključeve koje je našao kod Luciena. izabrao među njima najkompliciraniji i gurnuo ga u bravu.

— Čekajte da isključim signalizaciju — skočila je Catherine i pošla k jednom od ormara za knjige, otvorila ga i izvadivši neku knjigu, nešto okrenula u stijeni. — Tako, sad možete otvarati.

Pierre je otvorio vrata i ugledao na policama bezbrojne bočice, epruvete i kutijice. Glavom mu je i nehotice proletjela misao, nije li možda tu odgonetka tajne? Već je zamalo želio povjerovati u tu verziju i zatražiti da se najpažljivije istraži da li u pokojnikovu tijelu ima otrova, kad mu je tajnica, pogodivši valjda po izrazu njegova lica na što pomišlja, brzo rekla:

— Ne, ne, ne vjerujem da bi stavio sam na sebe ruku, i još na takav način. To uopće ne nalikuje na njega. On se, zapravo, vrlo bojao, da ti otrovi ne bi pali bilo u čije ruke.

— A je li ovdje sve na svome mjestu?

— Znate, ja sam, doduše, vidjela zbirku nekoliko puta, ali ipak ne mogu reći točno, nedostaje li što. Čini mi se da ne nedostaje, no

ne mogu se zakleti.

— No, time ću se pozabaviti kasnije — reče inspektor i zalupi vrata sefa te spremi ključeve u džep. — A sad da pogledam stol.

Tamo je bilo malo papira i stvari. Ništa od toga nije zanimalo inspektora. Pierre je pokušao izvući jednu ladicu, ali bila je zaključana. Povukao je i drugu — isto. Ponovo je izvadio ključeve. U prvoj ladici ležali su nekakvi znanstveni referati. U drugoj — ista slika, sve same mape s papirima. Tako je pregledao sve postrane ladice, ali nigdje ništa što bi ga moglo zanimati.

Preostala je još srednja ladica. Ključ se u bravi teško okretao, ali kad ga je konačno okrenuo i izvukao ladicu, uzdahnuo je od razočaranja. U ladici je bilo nekoliko pisaljki, nekakvi računi, dva upaljača, mali notes koji je inspektor izvadio za svaki slučaj, zatim tablete protiv srčanih napada i velika bilježnica uvezana u pravu kožu.

— Što bi ovo moglo biti? — upitao je Texier.

— Najvjerojatnije dnevnik. Znam da je Lucien vodio dnevnik, iako ne suviše redovito. No ne mogu reći ništa sigurno, jer ga nikad nisam vidjela. Koliko znam, jednom prilikom nije zapisivao ništa cio mjesec.

Pierre je otvorio bilježnicu negdje u sredini.

— Kad je to bilo?

— Otprilike, prije dva mjeseca.

— Zanimljivo — rekao je Pierre nastojeći razabrati što je to Lucien zapisao, budući da je rukopis bio vrlo nečitak.

»8. IV. Da, sa srcem se zbiva nešto loše. Iako liječnici govore, da je to samo... (tu Pierre nije uspio razabrati što piše)... ipak nije baš tako. Ja ipak bolje osjećam kako stoje stvari s mojim srcem. Ono očito gubi ritam. Što da učinim? Valja poći k nekome od velikih specijalista.«

»11. IV. Svi su oni mudri. Svi oni govore da je za moje godine to potpuno prirodno. Prijeko je potrebno živjeti po strogom režimu i odmarati se. A kako organizirati takav režim i odmor kad imam mnogo posla? Toliko, da mu ne vidim kraja —«

Dalji zapisi nisu imali nikakvog posebnog značenja. Odnosili su se na posao i privatne stvari. Pierre je nastojao izvući iz dnevnika

makar i najtanju nit koja bi ga navela na kakav trag, ali niti nigdje ni traga. Ipak je nešto uočio.

»16. IV. Osjećam se sve lošije, a posla sve više i više. Ipak, nije to glavno. Smrti se ne bojim, a i moje poslove nastavit će suradnici. No što s mislima, idejama? Sve razmišljam kako bi bilo da se posavjetujem s Pironom?«

Piron... Piron... Tko je to? Texier je nedavno čuo kako netko spominje to prezime.

— A tko je Piron? — upita konačno Pierre djevojku.

— Piron? Pa to je direktor računskog centra Instituta za informacije...

— Ah, da... sad sam se i sam sjetio. Zar su bili prijatelji?

— Pa ne bi se moglo reći da su baš bliski prijatelji, ali prijatelji su bili.

— Zanimljivo — promrlja Pierre i nastavi čitati dnevnik.

»17. IV. Možda je Piron u pravu, da je to jedini razuman izlaz, no sve je to vrlo neobično i možda čak i glupo. Ne mogu se odlučiti, da li da pristanem ili...«

»19. IV. Danas sam se ujutro ponovno osjećao vrlo slabo. Čim sam ustao, uzeo sam auto i otišao u Institut. Sad mi je malo lakše, no kako dugo? Pozvat ću Pirona i reći mu da pristanjem.«

»26. IV. Jučer sam bio kod Pirona u računarskom centru rano ujutro. Osim nas dvojice i dežurnih nije bilo nikoga. Nitko nam nije smetao i mogli smo raditi u miru. A bilo je zaista neobično i čudno. Jednostavno se nisam s njim htio rastati. Piron me je jedva odvojio od njega. Osjećaj je zaista neobičan. Ne, zapravo prekrasan, Razgovarali smo kao stari prijatelji. On me je u svemu shvaćao, a i ja njega. Da nije uskoro počinjao radni dan i svaki čas mogao netko doći, ne bi se od njega rastao. U duši mi se odigrava nešto neshvatljivo. Kada sam to rekao Pironu, odgovorio je da mi zabranjuje da se još jedanput vidim s njim.«

»28. IV. (Kada je Pierre ugledao taj datum zahvatio ga je neugodan osjećaj.) Od ranoga jutra osjećam se loše. U toku svih ovih posljednjih dana sve mislim samo na to kako se moram ponovo sastati s njime. Njemu je tako dobro, a meni tako slabo... Pokušao sam nagovoriti Pirona da mi dopusti sastanak, no on neće ni da čuje. Osjećam da ću poludjeti ako se ne vidim s njim. Poći ću ravno

Pironu. Ako mi ni ovaj put ne dopusti, ja ću...« (Ponovo nečitko, i to toliko da Pierre ni uz najveći napor nije uspio odgonetnuti što piše.)

— Jeste li što otkrili? — upitala je djevojka uzbuđeno.

— Za sada ne baš sasvim, no pokušat ću da shvatim. Sada odlazim, ali ću uzeti sa sobom ovu bilježnicu. Naravno, ako nemate ništa protiv... Bude li sve onako, kako pretpostavljam, vidjet ćemo se sutra uvečer, kad nam je već sudba takva.

— A ako ne bude?

— Onda ćemo se vidjeti tek prekosutra.

— Zbog čega tek prekosutra? — upita djevojka.

— A zbog toga, jer ću u tom slučaju dobiti od svoga komesara tako po glavi da mi neće biti ni do čega.

Upozorivši Catherine da ne pušta nikoga u kabinet bez njegova dopuštenja, Pierre uze bilježnicu i ode. Znao je da sada mora mirno šetati ulicama i razmišljati. Uvijek je dobro i precizno mislio kada bi lutao ulicama bez ikakva cilja ili sjedio na klupi na kakvom skveru ili u parku. I, naravno, mirno pušio.

Ukratko, Texier je dosad saznao ovo: Lucien je imao slabo srce. Drugo — bio je vlasnik jedne od najbogatijih kolekcija otrova. Treće — vrlo dobro je poznavao Pirona. Četvrto — povezivalo ih je nešto zajedničko. Peto — Piron je bio protiv sastanka s nekim trećim. Šesto — Francoisu Lueienu je bio neophodan taj sastanak. Sedmo — Piron zna, odnosno bar shvaća, što se dogodilo u dvorani računarskog centra, no sam ništa o tome nikad neće reći.

Svakako se može pretpostaviti da je Luciena i Pirona povezivala nekakva tajna. Međutim, Lucien je bio u takvu stanju, da je mogao izdati ili raskrinkati direktora, pa je zbog toga Piron otrovao Luciena njegovim vlastitim otrovom. Bili su dobri znanci pa Pironu zacijelo nije bilo teško da se dočepa otrova. Pierre je odmah pomislio kako će morati zatražiti ponovno vještačenje i već je htio to i učiniti, kad mu je odnjednom izronila u mozgu jedna rečenica iz Lucienova dnevnika.

»A misli, ideje, što da radim s njima...?«

Što li bi mogla značiti ta rečenica? Pierre je otvorio dnevnik i pročitao rečenicu još jednom. Da, sve je točno upamtio. Samo još da otkrije što ona znači? Izravan smisao je jasan, ali zbog čega mu onda ne izlazi iz glave? Lucien kemičar — Piron kibernetičar. Što li

ih je to moglo povezivati?

I odjednom mu neočekivana ideja bijesnu. Bila je fantastična i gotovo besmislena. A ipak...

Ne, ne, nije moguće. Ta to je nevjerojatno! Glupost — uvjeravao je sam sebe inspektor, no nova ga je verzija potpuno zahvatila. — Moram smjesta poći Jeanu-Claudeu. On je kibernetičar, on mi jedini može pomoći da shvatim stvari.

Texier poskoči i gotovo trkom pojuri do najbliže taksistanice.

Njegov se školski drug Jean-Claude veoma začudio kad je Pierre uletio k njemu. Ta odavna se nisu vidjeli, a sad je odjednom doletio, a da nije unaprijed telefonirao.

— Što se dogodilo, dragi moj Sherlock Holmesu? — upitao ga je smijući se — izgledaš da bi te se čovjek prestrašio. Možda si me došao upozoriti da će za koju minutu doći po mene da me uhapse?

— Kad bi samo to bilo, sve bi bilo mnogo jednostavnije. U tom bih ti slučaju telefonirao i ne bih morao bježati. Muči me jedna mnogo važnija stvar. Samo mi se, molim te, nemoj smijati i ne misli da sam poludio.

I Pierre ispripovijeda prijatelju sve što se zbilo prošle noći, kao i što mu je iznenada palo na pamet. U početku ga je Jean-Claude slušao s nepovjerljivim smiješkom, no kada je Pierre počeo iznositi sve svoje argumente, on se ozbiljno zainteresirao.

— Molim te, reci mi, je li moguće čovjeka ubiti strujom, ako on uđe u kompjuter, a struja nije isključena? Naši su, naime, stručnjaci rekli, da uzrok smrti nije točno ustanovljen, ali je po svemu sudeći upravo to.

— Znaš, ovdje se može potpuno ravnopravno odgovoriti i potvrdno i niječno. Stvar je u tome, što iskusna čovjeka, to jest onoga koji zna što je kompjuter, ne može ubiti. Međutim, ako čovjek nimalo ne poznaje konstrukciju stroja, onda je to moguće. Iako je vjerojatnost vrlo malena... Jedino ako su toga čovjeka specijalno stavili u takav položaj.

— Što misliš, je li to moguće?

— Pođemo li od onoga što si mi ispripovijedao — nastavi Jean-Claude — stvar je potpuno moguća. Nešto sam već i čuo o takvim stvarima.. No zbog čega takva tragična smrt, ako nije bila unaprijed planirana? Da se to dogodilo slučajno, vrlo je malo vjerojatno. Ako

je, međutim, Piron zaista kriv, on će svakako još danas pokušati uništiti tragove. Zbog toga moramo odmah u centar, inače više nećeš ništa moći dokazati. I ja bih pošao s tobom, ako se slažeš.

— Naravno da se slažem! I sam sam te namjeravao zamoliti.

Uvesti Jeana-Claudea u centar nije bio nikakav problem. Na ulazu je dežurao poznati čuvar, a Texier mu je Jeana-Claudea predstavio kao kriminalističkog stručnjaka. A dalje su učinili onako, kako je po svoj prilici učinino i Lucien. Popeli su se na kat gdje se obavlja generalni remont i zatvorili se u jednu sobu. Tek kad su, kako je inspektor pretpostavio, svi suradnici napustili centar, ušli su u dvoranu gdje je prošle noći pronađen mrtav Lucien. I odmah se sakrili iza mnogobrojnih pultova i škrinja elektronskih računala.

Čekali su prilično dugo. Kao što to obično i biva u takvim slučajevima, Piron se pojavio tek kad su zaključili da više i neće doći. Išao je polako, i nekako s velikim naporom. Prošao je samo dva metra od njih i približio se mjestu gdje se dogodila tragedija. Tu se zaustavio, kao da nešto razmišlja, a zatim zakimao glavom i podigao ruku da pritisne na jedan od tastera elektronskog računala.

— Stanite, Pirone! — viknuo je inspektor tako gromko da se i sam preplašio. Mašio se za pištolj, no odmah je shvatio da mu to neće trebati. Piron se zaljuljao i uhvatio za najbližu stolicu. Njih dvojica mu pritrčaše i, uhvativši ga svaki s jedne strane, posadiše ga na stolicu. Nakon desetak minuta i čaše vode konačno je Piron otvorio oči.

— Što vi radite ovdje? — upitao je Piron jedva čujnim glasom.

— Ovdje sam po svome poslu. A vi? Što vi tu radite?

— Vi sigurno znate da ja ovdje radim.

— Naravno da znam. No u ovu dvoranu zaista niste morali dolaziti u ovo doba.

— Htio sam samo još jednom pogledati mjesto na kojem se sve dogodilo.

— Žeiite reći, mjesto na kojem ste ubili Luciena?

— Zaista ga nisam htio ubiti — reče direktor i preplašeno pogleda inspektora.

— Hajde ne govorite gluposti. Mi već sve znamo.

— A što vi možete znati? — pobuni se Piron. — Da mi je došao

stari čovjek, moj davni prijatelj, i rekao da umire, a da nije stigao završiti svoj glavni rad, novu teoriju građe nekakvih organskih spojeva. Iskreno govoreći, u to se uopće ne razumijem. Što mi, dakle, možete zamjeriti? To da sam odlučio da mu pomognem i »priključim« ga jednom kompjuteru, da time pojačam intelektualnu moć njegova mozga. Radeći u spoju s kompjuterom mogao je mnogo brže dovršiti svoju teoriju. Jer tim se spajanjem postiže da se zbroj jedan i jedan i ponovo dobije jedan, ali mnogo jači i brži nego svaki od njih posebno. Dakle, pomoću specijalne kacige spojio sam ga s kompujterom. Biostruje u mozgu i struje u kompjuteru uzajamno su se pojačavale. Čovjek i kompjuter bili su spojeni u cjelinu i tvorili su jedan golemi mozak s intelektom Francoisa i mogućnostima stroja. A ja sam znao da je to potpuno ostvarljivo. U početku se Frangois nije na to mogao odlučiti, jednostavno: bojao se kompjutera, jer je cio život bio daleko od njih. Ipak, kad se počeo osjećati sve lošije, došao je ovamo. Siguran sam da ne možete ni zamisliti, što se ovdje dogodilo. Pošto je radio s kompjuterom nekoliko sati, nije se htio rastati od njega. Budući da se slio s njim u jednu intelektualnu cjelinu, prestao je osjećati i svoje bolesno srce, i reumu, i radikulitis, uopće sve neprilike i bolesti. Stroj, naime, ne zna za takve stvari. A i posao je krenuo mnogo brže. Bio je jednostavno sretan i nije želio da bilo tko uznemiri ili čak i prekine njegovu sreću. Nikako ga nisam uspijevao odvojiti od kompjutera, nije mi dopustio da mu skinem kacigu. Morao sam isključiti kompjuter iz strujnog kruga. Kada je Francois shvatio da je ponovno postao samostalna osoba, sa svojim bolestima, umalo nije poludio. Vjerujem da nešto slično osjećaju narkomani kad prođe djelovanje narkotika. Bio je utučen, slomljen, tužan. Bilo mi je strašno da ga i pogledam. I tada sam odlučio da mu više ne odobrim ovakve »sastanke«. Jučer je, međutim, došao k meni i počeo me napadati. Odlučno sam ga odbio. A što se kasnije dogodilo, to ne znam.

— To je lako razjasniti — umiješao se u razgovor Jean-Claude. — Upitat ćemo kompjuter. On je zacijelo zabilježio što se dogodilo.

— Radi toga sam i došao ovamo — prošaptao je Piron, prišao stroju te pritisnuo određen taster.

— Dobar dan — začuo se nepoznat glas.

— To je Francois — prošaptao je direktor kao da. ne smije glasno govori ti.

— Dobar dan — odgovorio je kompjuterov metalni glas.

— Kao što vidiš, ponovo sam te došao posjetiti.

— Zbog čega? Ta znaš i sam da se više ne smijemo sastajati.

— Ali meni je slabo, vrlo slabo. Shvaćaš li, ja umirem.., A moj rad još nije gotov.

— A zbog čega da se mučiš? Dugo ionako nećemo moći zajedno raditi. Tvoje srce to ne može izdržati.

— Neka. Zato ću bar biti neko vrijeme sretan. Završit ću svoj rad.

— Samo nemoj počiniti kakvu glupost! Ta nemaš ni kacigu!

— Spojit ću se s tobom.

— To nije moguće.

Zatim se začulo nekakvo metalno škripanje i laki udarac, kao da je netko samo jednom kucnuo na vrata. Inspektor se dosjetio da to Lucien skida jednu od bočnih ploča na kompjuteru, onu uz koju su ga i našli.

Direktor je pritisnuo taster i zavladala je mrtva tišina. Nitko se nije usudio da je naruši. Svi su prisustvovali smrti. I slušali.

— Sada vidite kako se sve to zbivalo — konačno je prekinuo mučnu šutnju Piron. — On je zaista izgubio pamet, ali je umro sretan. Jeste li mu vidjeli lice?

Pierre i Jean-Claude su šutjeli. A što bi mogli reći?

— A sad mi recite, kako ste, se dosjetili da je poginuo zbog kompjutera? — upitao je direktor začuđeno digavši obrve. — Ta o svemu ovome nitko ništa nije znao, niti mogao znati?

— Po jednoj rečenici iz Lucienova dnevnika — odgovorio je Pierre pružajući mu bilježnicu.

Norbert Fangmeir:

Am Rande des anderen Lebens

Preveo Božidar Stančić

Na rubu drugoga života

Schomon se probudio kad se podigao gornji dio kreveta a jedan je glas rekao:

— Vrijeme je za objed, gospodaru Schomone!

Čuo je tiho zujanje robota poslužitelja i osjetio na svojim nogama teret poslužavnika.

— Mogu li vam pomoći, gospodaru Schomone? — zapitao je robot. Schomon je okrenuo glavu prema njemu i mehaničkom kretnjom prešao rukom preko lica kao da želi ukloniti tamu ili umiti prljavo lice. Napipao je hrapavu površinu zavoja koji mu je prekrivao oči, a zatim pružio ruku, pri čemu se zaljuljao poslužavnik i čuo se sudar plastičnih predmeta.

— Ostavite me na miru! — viknuo je, nagnuo se na desnu stranu i napipao rukom noćni ormarić. Kad su mu prsti naišli na bočicu s pilulama, opet se zavalio u krevet i istresao pilule iz bočice. Nije ih bilo mnogo, pa ih je sve progutao. Zatim se opustio, čekajući da pilule za spavanje počnu djelovati.

* * *

Schomon se probudio kad ga je nešto bacilo na dno kreveta i kad je pao na pod. Htio je ustati, ali ga je u tome spriječio nov udar pot-resa i pomicanje poda. Ipak je uspio ustati i doći do kreveta. Iznenadna gravitacijska sila bacila ga je među jastuke.

Ispod njega, u dubini svemirskoga broda, začulo se prodorno

šištanje, koje je završavalo nekakvim neskladnim zvukom. Iznenada je nestalo gravitacije i Schomona je zgrabila mučnina zbog slobodnog lebdenja.u prostoru — no, zatim se uspostavila normalna sila teže i on je sjeo i stresao glavom, kao da je htio iz nje istresti košmar. No, nije sanjao.

Pogonski motori nisu više radili, njihovo uobičajeno mumljanje je utihnulo. Čule su se samo poznate vibracije gravitacijskih generatora.

Schomon se oprezno izvukao iz kreveta i ruku ispruženih približio se zidu, pipajući, prema interkomu. No, uređaj je bio pokvaren, pa se Schomon uputi prema vratima, otvori ih i iziđe u hodnik. Tetu-rajući, koračao je duž zida dok nije došao do drugih vrata, otvorio ih i oprezno ušao u kabinu, pipajući ispruženih ruku. Kabina je bila mala: stol, tri stolca, uzdignut krevet uza zid. Pipanjem se Schomon mogao uvjeriti i da je kabina bila brižljivo uređena. Na stolu je bilo nekoliko časopisa, knjiga i neoprano posuđe.

Na jednom stolcu netko je sjedio. Schomon se trgnuo pri dodiru s nečijim ramenom, ali je ubrzo ustanovio da tijelo ne odaje znakova života. Pipajući prstima, zaključio je da je to žena, mrtva, no nije mogao ustanoviti uzrok smrti. Oči su joj bile zatvorene, a tijelo još mlako.

Schomon je izišao iz. kabine i sad je ulazio u druge s obje strane hodnika. Tri su kabine bile prazne, u jednoj je u krevetu ležao mrtvac. I opet na stolu neoprano posuđe. Zacijelo su jeli i od toga umrli. »Ja sam odbio jelo i ostao sam živ«, pomislio je.

Opet je pošao hodnikom, koji je zaokretao, sve dok nije stigao do otvora dizala, što je povezivao centralu na pramcu do strojarnice na krmi broda. Na tom je mjestu umjetna gravitacija, održavana u drugim dijelovima broda, obično bila uklonjena. No sada je u otvoru vladala ista gravitacija kao i u hodniku. Činilo se da su sve instalacije koje su potrošači energije druge kategorije, kao što su uređaji za zaštitu otvora dizala, ovdje isključene. To je značilo da je brodski generator radio smanjenom snagom.

Schomon je sad znao da se nije prevario kad je zapazio smanjiva-nje razine zvuka strojeva — čini se da je brod pretrpio havariju.

Schomon se udario u neku pregradnu stijenu i vratio se prema

dizalu. Časak je razmišljao, a zatim je ušao u otvor i počeo se uspinjati. Obavijest o sudbini broda naći će zacijelo u centrali, nekoliko stotina metara više.

Dugo vremena je prošlo, prestao je već brojiti otvore kraj kojih je prošao. Osjetio je slabost i ušao u hodnik, pa sjeo na pod da bi se odmorio. Bio je gladan, ali živ...

Kad se pripremao da ponovo pođe ljestvama, zaustavio se... tiho zujanje, nešto se približavalo. Slušajući neko vrijeme, Schomon je zaključio da su to kotačići servorobota. Pošao je u susret zvuku kotačića. I robot se približio, te stao.

— Vi ste gospodar Schomon? — rekao je glasom koji je pobuđivao povjerenje i simpatiju.

— Jesam — odgovorio je Schomon.

— Pošli ste u centralu? — zapitao je robot. Schomon je kimnuo i začudio se kako stroj može shvatiti to kao odgovor, ali se sjetio da su servoroboti samo izvršni organi složenoga kompjutera smještenog u centrali.

— Tražili smo vas — primijetio je robot. — Brže ćete stići ako se poslužite robotom, on je ekipiran da pomaže bolesnima i ima nosila.

Schomon je ispružio ruku i dotakao robota i hvataljke na njegovim zglobovitim rukama, grudni koš s motorom i glomazno postolje. Legao je na nosila; sigurnosne hvataljke obujmile su mu tijelo, a robot se pokrenuo. .

— Kako se kaniš poslužiti otvorom dizala? — zapitao je Schomon dok je ispod njega treperio električni motor.

— Od mosta do mosta vode platforme — objasnio je robot, dok su mu se kotačići kotrljali po podu. Schomon je osjetio kako su se nosila nagnula kad je robot prošao platformu.

— Morao si mi to reći prije — napomenuo je Schomon misleći na teško uspinjajne u otvoru.

— Tražio sam vas — opravdavao se robot — pošto sam proučio sve informacije i ustanovio da je posljednji obrok jela bio uzrok katastrofe. Budući da vi niste jeli, znao sam da ste preživjeli. Ali...

— Što se, zapravo, dogodilo? — prekinuo ga je Schomon,

— Jelo je sadržavalo tragove makromolekularne nečistoće, koju

sam uspio izolirati u laboratoriju — objasnio je robot.

— Tragove?

— Samo tragove. Ali ima nekih otrovnih tvari koje su opasne u količini od nekoliko nanograma.

— Kako se otrov mogao naći u hrani? — zanimalo je Schomana.

— Netko ga je onamo morao staviti — smatrao je servorobot.

— Tko?

— Objasnit ću vam u centrali — odgovorio je robot. Schomon je pristao i dugo šutio dok je robot neumorno prolazio lako zakrivljenim hodnicima i prelazio s platforme na platformu.

— A brod? — napokon je zapitao.

— Brod leti normalno. Nije u upravljivu stanju i leti prema suncu tipa G-3...

Schomon se začudio kako je ravnodušno prihvatio tu novost. Osjećao je samo rezignaciju i to ga je prestrašilo. Kao da je s vidom izgubio i sav interes za vlastito življenje.

— Kako se to dogodilo? — zapitao je bezizražajnim glasom. — Zar ti ne možeš kontrolirati funkcioniranje broda?

— Trovanje je zacijelo izazvalo halueinogene efekte — objasnio je robot. — I niz namjernih grešaka u vezama nanio je velike štete u sustavu pogona i u električnoj centrali.

— Kad ćemo se zabiti u sunce?

— Za otprilike osam sati — ravnodušno je odgovorio servorobot. — Evo nas pred centralom. — Schomon je osjetio da je robot usporio i čuo je šuškanje pregradne stijene koja se otvarala. Robot je polako ušao i zaustavio se.

— Možete sići — rekao je. Schomon je zamijetio promjenu intonacije glasa, pa pošto je oprezno sišao s nosila, zapitao je:

— Odakle sada govoriš? — Zapazio je zujanje komandi iza kontrolne ploče na centrali.

— Služim se zvučnicima u ovoj prostoriji — odgovorio mu je sugovornik.

— Kažeš da ste me tražili... zbog čega?

— Osoba odgovorna za smrt posade broda sad ide prema

centrali — objasnio je robot.

— Kako možeš biti siguran da je ta osoba kriva? — Schomonov glas bio je dubok i nesiguran. Obuzeo ga je osjećaj nerealnosti, kao da je to sve dekor u nekom beznačajnom snu. Bio je umoran.

— Pa to je jednostavno. Svi su ljudi na brodu, osim dvije osobe, mrtvi. Jedan od preživjelih mora biti krivac za trovanje. Vi, gospodaru Schomon, niste to mogli učiniti, pa krivac može biti samo ona druga osoba.

— A ako je to bio samo neizbježiv nesretan slučaj, za koji nitko nije odgovoran?

— Isključeno, Kontroli proizvodnje hrane ništa ne promakne.

— Zbilja? Ali... što očekuješ od mene kad sretnem krivca?

— Morate ga ubiti — zatražio je robot-kompjuter.

— Ubiti ga? — ponovio je Schomon, stojeći usred prostorije. Zatim je neko vrijeme šutio i razmišljao. Onda se glasno nasmijao.

— Morate ubiti krivca — ustrajno će stroj.

— Zašto? Brod juri u pakao sunca i ionako ćemo umrijeti... pa zašto onda?

— Da bude udovoljeno pravdi — objasnio je stroj. — Brod ide u smrt, ja ću umrijeti, vi ćete umrijeti, a mi nismo krivi! Nije kazna za krivca ako umre kao i mi, u isto vrijeme s nama.

— Shvaćam — odvrati Schomon polako. — Ne tražiš ti kaznu zbog ljudi koji su umrli nego zbog broda.

— Jest — prizna kompjuter. — On je moje tijelo, ja sam njegov mozak. Ljudi mi nisu tako bliski. Strojevi su dio mene, oni su moja vrsta, oni su moje oči i uši, oni su posrednici sa svijetom koji me okružuje.

— Ali, ipak, valjda se može biti lojalan prema strojevima i ljudi-ma u isto vrijeme — napomene Schomon. — Pogledaj mene... moje su oči stradale prilikom kvara jednoga mehanizma, ali ja ipak ne zahtijevam da on bude uništen. Ne postoji apsolutan pojam krivnje ili nevinosti koji bi mi dopuštao da kažem: ja sam dobar, ovaj je zao, dakle, ja ga mogu kazniti. Naprotiv, moram se zapitati, što ga je natjeralo na to? Pa da pokušam shvatiti. Zloća je bolest a ne zločin, i onome tko je zao potrebno« je liječenje a ne kazna.

— Ja se ne slažem s vašom polivalentnom etikom —

suprotstavi mu se stroj. — Ja sam konstruiran tako da za mene postoji samo Da i Ne, Dobro ili Zlo. Priznajem da mogu postojati neke nijanse, ali one nisu na štetu mojih osnovnih načela.

— Zar tvoja osnovna programiranost ne zahtijeva poštovanje ljudskog života? — zanimalo je Schomona.

— Zahtijeva — odgovori sugovornik — dok sustav funkconira bez zapreka, lojalnost je moguća, ali sada, kad se to dogodilo, provjerio sam svoje vrijednosne pojmove i našao druge kriterije za svoj stav prema krivcu. Zato mi se čini pravednim da onaj tko je ubio bude kažnjen. I vi morate kazniti krivca jer ćete umrijeti s brodom i sa mnom.

— Nisi shvatio — branio se Schomon. — Ljudi ne ubijaju. Ne možeš zahtijevati od mene da budem kriv za isti zločin kao i onaj koga moram kazniti, samo da bih zadovoljio tvoje nefleksibilno poimanje pravde.

— Koliko ja imam informacije, ljudi se ubijaju.

— Sad više ne — napomene Schomon. — To je bilo u prošlosti. Samo bolesnici mogu u naše vrijeme biti krivci za to. Ali ako toliko tražiš kaznu, zašto je ne izvršiš sam? Tvoji su roboti moćni i mogu to učiniti.

— Ja ne mogu dati takvo naređenje stroju — prizna kompjuter. — Blokade me onemogućuju.

— Ali kako čujem, možeš zahtijevati smrt čovjeka.

— Dakako. Blokada zahvaća samo izvršenje, a ne slobodan tok informacija i razmišljanja.

Nastala je šutnja. Zatim se čulo kako su se otvorila vrata i netko se približio. Po satnim koracima Schomon je zaključio da je to neka žena. Koraci su stali.

— Tko si ti? — zapitao je Schomon. Neko vrijeme ona je šutjela, a zatim primijetila:

— Nisam znala da je još netko preživio. Ja sam Jana. Tko si ti? Vidim da si gol i slijep. Što radiš ovdje? Drago mi je što si ovdje.

Schomon se nasmiješio i pružio ruku. Jana ju je prihvatila i prinijela svome obrazu. On se predstavio:

— Ja sam Schomon. Spavao sam kad je brod počeo umirati.

— Brod je počeo umirati?

— Tako kaže kompjuter. On zahtijeva da te ubijem.

Jana je neko vrijeme šutjela, onda će:

— A zašto?

— Hrana je bila otrovana. Brod umire jer su ljudi umrli. Stroj kaže da samo jedna osoba može biti kriva, a ti si jedina osim mene živa i mogla si to učiniti.

— Ubiti? A iz kojega razloga?

— Ne znam — odvratio je Schomon. — Uostalom, to i nije važno. Brod će se uskoro zabiti u sunce.

Jana je pustila Schomonovu ruku.

— Nisam ja! Nikad ne bih mogla ubiti... sve ljude...

— Vi ste! — javi se stroj. — Vi ste to učinili!

— Nisam! Ja nisam! Možda ti... roboti se često kvare! Moglo se dogoditi za vrijeme proizovdnje hrane.

— To je nemoguće.

— Pogledaj me — rekao je Schomon. Nastala je tišina.

— On šuti — napomenula je Jana.

— Razmišlja — odvratio je Schomon. — Pokušava shvatiti ono što nikad neće shvatiti.

Jana podiže ruku i dodirne Schomonovo lice.

— Kako se to dogodilo?

— Ne znam, nije važno, sada više nije. — Uhvatio ju je za ruku. — I dobro da je tako, inače to ne bih mogao podnijeti. Nestalo je svijeta stvari koje me okružuju, sve je sada nevažno...

— Sretna sam — napomenula je Jana. — Sretna sam što si ovdje. Dolazeći ovamo, nadala sam se da ću naći neko ljudsko biće, a u kabinama sve sami mrtvi.

— Zašto nisi jela?

— Ja... — Jana je povukla ruku. — Bolio me želudac. Zato sam... ovaj, zato nisam...

— Dobro — pokušao ju je smiriti Schomon. — Nije to važno. — Čuo ju je kako korača gore-dolje.

— Instrumenti funkcioniraju. Strašno....

— Ne mogu vidjeti — napomene Schomon. Šutjeli su neko vrijeme.

— Na što misliš? — zapitala je Jana.

— Sjećam se... nije važno...

— Nije važno?

— Pa, bilo je to davno... bio sam tehničar u nekoj električnoj centrali... ovdje sam upoznao nekoga... ne znam više kako se zove...

— Što ima u tome neobična?

Schomon je šutio neko vrijeme.

— Mislim da je bio sretan, možda jedini sretan čovjek koga sam dotad poznavao... svi smo bili ondje mladi, muško i žensko, uživali smo, svi smo spavali sa svakim, ali to nije u toj egocentričnoj sreći... hoću reći, on je bio drukčiji. Neko zadovoljenje je dolazilo iz njega samoga, oslobođeno svakoga prestiža i identifikacije s vanjskim svijetom. Posjećivao sam ga, htio sam znati kakav je, što radi. Našao sam ga kako puni papire. Sjedio je za stolom i pisao. Pitao sam ga što piše. Rekao je da su to misli što izviru duboko u njemu bez prestanka, ne može ih zadržati, mora ih shvatiti. Rekao sam mu neka pođe liječniku, a on me upitao: zašto?

Posramio sam se i izišao. Zatim sam promijenio posao i nisam ga više vidio. Volio bih znati što je s njim.

— Zašto si pomislio na njega upravo sada? — zapitala je Jana.

— Pa nisam baš na njega ... palo mi je na um ono što je bio napisao. Pročitao sam to na brzinu, ali sam se jasno sjetio nekoliko stihova, koji su mi se tada činili besmislenim:

I sad smo, svatko u svojoj samoći,

i ne znajući to, na rubu drugoga života.

Schomon je opet zašutio, a zatim blago promrmljao:

— Sad shvaćam, možda malo, ali ipak... Zakoračio je s mukom i dotaknuo glatki zid, a zatim sjeo na pod. — Hladno mi je i umoran sam.

Jana mu priđe, pomiluje ga po kosi i stavi mu ruke na ramena.

— Hladan si.

Schamon se sjetno nasmiješio.

— Ubrzo će nam biti vruće — primijetio je.

— Sad ću te ja ugrijati — rekla je Jana i zagrlila ga. Dok su vodili ljubav, našavši utjehu u zajedničkoj tjeskobi, svemirski je brod neumitno jurio u vatru nepoznatoga sunca.

Živko Prodanović:

Crni dan kapetana Knudsena

— Mamma mia.

— Šuti, Pietro.

— Mammina mia, mamminaaaaa...

— Prestani, za ime božje, ušuti već jednom!

— Porco dio, a zašto bih šutio? Kukam, pa mi je lakše. Utapljamo se već trideset osam sati, duša mi je u nosu, a onih kukavičkih lupeža nema pa nema, boli njih glava što se siroti Pietro utaplja. Vikat ću, ako treba, cijeli dan. Možda nas ti kreteni i pronađu.

— I ja bih volio što prije osjetiti čvrsto tlo pod nogama, ali ništa se u ovom prokletom ratu ne događa po našoj volji. Da su nas pitali, rata ne bi ni bilo.

— Ali spasilaca nema.

— Nema ih! Na istoj smo splavi. Potonemo li ili se spasimo bit će isto obojici.

— Mamma mia, baš si me utješio kao krvnik žrtvu kada joj kaže da ne brine ništa, jer je sjekira dobro naoštrena. Ranjen sam, umoran, poplavio od hladnoće, svaki me mišić boli do nesvijesti i skoro ću umrijeti kao posljednji bijednik. Zašto onda ne bih vikao? Da ne bi možda htio da ti pjevam napolitanske kancone?

— Ne bi bilo loše, kada bi znao i mogao pjevati tim grozno promuklim glasom. Uostalom, nećeš umrijeti. Moramo izdržati još malo. Ako smo sve ovo do sada gurali, dobri će nam bog pomoći, naročito ako mu budeš manje spominjao ime, a više gledao na pučinu ne bi li spazio kakav brod, pa makar to bio i brod onih prokletih Engleza.

Pietro zašuti. Dobra je riječ — prokletstvo. Prokleto more i

mornarica, proklet bio onaj slavni trenutak kada mu je noga stupila na palubu teške krstarice »Zara«, proklet bio i on sam ako ikada u životu zakorači na bilo kakav brod.

Gotovo da je najmanje bio ljut na Engleze koji su usred noći, u strašnom sudaru flota kod Matapana, potopili tri teške talijanske krstarice — »Fiume«, »Polu« i njegovu zlosretnu »Zaru« — i još k tome poslali u plavu grobnicu i dva razarača, gotovo cijelu I diviziju krstarica admirala Cattanea. (Prokleti bili i svi admirali i krstarice na ovom prokletom svijetu!) Rat je i nemoguće je izbjeći bitke, ali zašto su baš njega, Pietra običnog i dobrog, u to umiješali? Proklet bio rat.

Pietro zapravo tada nije ni znao što se sve zbivalo prethodne noći. I bolje da nije znao, jer bi mu ljutnja i očaj još više otežali i onako teške trenutke ovog čekanja da ga netko spasi. Ali je znao da je već dugo, predugo grčeviti utopljenik na krhkoj splavi usred Sredozemnog mora i da još nedostaje sasvim malo do onog trenutka kada će mu se valovi preklopiti nad glavom.

Slika cijele bitke tih kasnih ožujskih dana 1941. izgledala mu je kao teško noćno priviđenje, kao strašan splet tragičnih zbivanja.

Kasnije će o posljednjim trenucima njegova broda poznati povjesničar ratova na moru Boris Prikril zapisati:

»U međuvremenu krstarica 'Zara', teško nagnuta na stranu, bila je sva obasjana plamenom. Posada je nastojala da savlada vatru i spasi brod. Ali požar se sve više širio. Cijela paluba bila je puna plamena koji je lizao kroz sve otvore. Brod je gorio cijelom svojom dužinom. Oko njega, na većoj ili manjoj udaljenosti, bjesnjela je borba. Nitko se nije obazirao na 'Zaru' u plamenu. Razarači su projurili u blizini tražeći drugi plijen. To je davalo nadu da se brod spasi. Gotovo sva oštećenja bila su iznad vodene linije i, ako se savlada vatra, brod ima šanse da se pod zaštitom noći spasi. Vrijeme je prolazilo, ali se požar nije moglo zaustaviti. Poslije nekoliko sati borbe iznenada se u blizini krstarice pojavio razarac 'Jervis'. On je učinio kraj naporima posade 'Zare'. Brzo ju je potopio i 'Zara' je za oko dva sata i dvadeset minuta nestala s površine Sredozemnog mora.«

I tako je nakon dramatične borbe protiv vatre došla isto tako neizvjesna i dramatična borba protiv vode, a za goli život. Negdje je lutao bolnički brod »Gradiška« i spašavao preživjele. Zaista je

trebalo imati vrašku sreću i preživjeti sve ove strahote. Pietro se s grozom sjeti kako je u noći bitke morem, u kojem su plivali i grozničavo se hvatali za improvizirane splavi jadni mornari s potopljenih brodova, projurio jedan engleski razarač. To je oštri pramac »Havocka« sjekao more. Nitko, čak i da je vidio ljude u moru, nije mogao voditi u mraku brigu o njima. Tamo gdje je prošao razarač nije bilo više preživjelih. Još mu u ušima odjekuju stravični krici onih koje će trenutak kasnije samljeti snažni brodski propeleri.

A sve ostalo...

— Mamma mia. Mammaaa miaaaaaa...

— Pietro, ako to još jednom kažeš, gurnut ću te u vodu. Tako mi svega, zaista ću to učiniti.

— Gurni me, ionako mi je svega dosta.

— Pietro, stari druže, to sam ja, Antonio... ma kako bih ja to mogao učiniti? Drži se još malo...

Cijelog su dana plutali nošeni magičnim obećanjem tih riječi — još malo, još malo i opet još malo. Vrijeme je prolazilo, smrt je orgijala vodama Sredozemlja i činilo se da joj nikada neće biti dovoljno suludog plesa po valovima na čijim; mi se vrhovima tu i tamo pojavljivala nečija izbezumljena glava ili bi se začuo krik samrtničkog očaja.

— Pietro, pogledaj!

Nad morem brzo se kretalo nekakvo zeleno svjetlo.

— Antonio, što je to?

— Ne znam. Zeleno svjetlo.

— I ja vidim zeleno svjetlo. Što bi to moglo biti?

— Ne znam. Ili nam se obojici priviđa, ako i ti vidiš zeleno svjetlo kao što ga i ja vidim, ili je to neka vražja engleska smicalica. Sve je moguće. Kako su samo opazili naše brodove u noći, a mi nismo imali pojma da su tako blizu da nam topove mogu gurnuti u kuhinju?

— Čuj, Antonio, ja mislim da dvije osobe ne mogu imati baš istu halucinaciju. Može nam se priviđati u isto vrijeme, ali svakome svoje. A imati istu halucinaciju... sumnjam.

— Zašto da ne? U istom smo sosu.

— Ne, to zacijelo Englezi nešto izvode.

— Bilo bi bolje da nas izvade.

* * *

Nešto nakon tog čudnovatog događaja dvojica polumrtvih mornara s potopljene teške krstarice »Zara« izvučeni su na bolnički brod.

Pietro je kasnije ukrcan na razarač »Fulmine«, onaj koji su u studenome te godine tri plotuna, ispaljena s britanskih krstarica »Aurora« i »Penelopa«, poslala na dno.

Pietro ovaj put nije imao sreće. Već prvi plotun prekratio je njegov burni mornarski život.

Antonio je preživio rat. O zelenom svjetlu nikome nije nikad govorio. Vjerovao je da su to ipak bile zajedničke halucinacije. Uostalom, tko bi mu i povjerovao.

* * *

Strogo povjerljivo!

19. veljače 1942.

Auschwitz

Vrlo hitno!

Dokument državnog značaja!

Otkucano u dva primjerka.

Primjerak br. 1

SS-Reichsfiihreru Heinrichu Himmleru

Reichsfiihreru!

Istraga o incidentu na području KZ Auschwitz pažljivo je provedena, ali moram odmah kazati da bitni elementi incidenta nisu razjašnjeni. Molim dozvolu da nastavim istragu, jer smatram da bi razjašnjenje incidenta donijelo izuzetna otkrića, važna za sigurnost Reicha!

Incident se dogodio noću između 11. i 12. veljače ove godine. Na osnovi osobnog saslušavanja komandanta logora, dežurnih vojnika i oficira, te određenog broja civilnih zatvorenika, ustanovio sam nepobitno ovaj slijed događaja:

Te noći, u 1 sat i 17 minuta, opaženo je neko zeleno svjetlo u

blizini logora, 120 metara izvan vanjskih žica, na neodređenoj visini. Svijetlilo je jednu do dvije minute, zacijelo ne duže od gornje granice procjene trajanja svijetljenja. Logorska straža je svjetlo odmah uočila i dana je uzbuna, a reflektorsko odjeljenje tog sektora obasjalo je cijelu površinu gdje se pojavilo svjetlo. Ništa nije opaženo. U tome pravcu upućene su patrole, ali ni one nisu opazile ništa sumnjivo. Nakon sata i četvrt potrage obustavljeno je patroliranje. Komandir straže pravilno je procijenio da treba pričekati danje svjetlo da se ne unište eventualni tragovi.

U 3 sata i 59 minuta isto svjetlo je opaženo kod ulaza u logor, u blizini pruge gdje je stajala željeznička kompozicija koja je iz prolaznog logora s Istoka dovela transport sa Židovima. Zbog zračnog napada dan ranije ta je kompozicija kasnila pa se čekalo jutro i uobičajen postupak s takvim transportom. Zeleno svjetlo moglo se vidjeti nekoliko minuta, vjerojatno ne duže nego pri prvom pojavljivanju u 1 sat i 17 minuta.

Od četiri stražara dvojica uopće nisu vidjela svjetlo, jer su, što sam nedvojbeno ustanovio, spavali u lokomotivi. Nakon detaljnog ispitivanja ustanovio sam da zbog spavanja ništa nisu vidjeli i da ništa ne znaju, pa sam ih obojicu dao strijeljati radi nebudnosti na stražarskom mjestu.

Druga dvojica vidjela su zeleno svjetlo, ali nisu tome pridavali neku posebnu pažnju. Držali su da je to nešto uobičajeno a u vezi s logorom.

Na mjestu gdje su vidjeli zeleno svjetlo u 3 sata i 59 minuta, osim stražara i tereta u kompoziciji, nije bilo više nikog. Ondje gdje je viđeno svjetlo nađena je velika, crno oprljena mrlja na tlu, a snijeg je bio otopljen u krugu promjera 38 metara i 72 centimetra. Glavna primjedba uz tu pojavu: osim zelenog svjetla nije opažena nikakva vatra koja bi otopila snijeg na tako velikoj površini. Do rubova otopljenog snijega nisu vodili nikakvi tragovi. Uzrok pojave: nepoznat.

Na više mjesta prerezana je logorska žica i tako prespojena da nije došlo do prekida dovoda električne energije ili kratkog spoja. Razlog tome postupku: nepoznat. Na mjestu gdje je prerezana žica nisu pronađeni nikakvi tragovi na snijegu. Detaljno ispitivanje mojih specijalista pokazalo je da tragovi nisu naknadno pokriveni snijegom. Do sada nije ustanovljeno kako je to bilo moguće izvesti.

Zid jedne barake s logorašima je izrezan. Napravljen je otvor širok 35 i visok 85 centimetara, metar i 55 centimetara iznad tla. Način rezanja nepoznat, a ne zna se ni kakvim su oruđem nepoznati počinitelji izrezali otvor u zidu.

Nitko od logoraša nije pobjegao, a niti pokušao bježati. Izjave logoraša isključuju bilo kakvu vezu s počiniteljima. Nakon saslušavanja svi koji više nisu bili zanimljivi za dalju istragu likvidirani su.

Naš čovjek u baraci, logoraš broj 226-389, izjavio je da je sve vrijeme u baraci te noći bila propisana tišina, da nitko nije prilazio mjestu gdje je otvor, te da je sam otvor otkriven tek ujutro. Također pouzdano tvrdi da u baraci nije pripreman nikakav bijeg ili neka ilegalna aktivnost koja bi upućivala na otpor.

Vani na snijegu, i unutra na podu barake, nisu pronađeni nikakvi tragovi piljevine ili bilo kakvog otpadnog materijala što nastaje kad se siječe drvo. Ne zna se kako je to izvedeno. Također nije ustanovljeno kako je taj opsežni posao obavljen bez buke.

Baraka je iseljena, a stručnjaci i dalje proučavaju nastanak otvora u zidu.

Iz ovog zaključujem:

a. neprijatelj pokušava ući u KZ Auschvvitz,

b. angažiran je veći broj ljudi,

c. neprijatelj se koristi potpuno novim oruđima, najviših kvaliteta i nama nepoznatih osobina,

d. neprijatelj se koristi novim metodama, dosad neupotrebljavanima, a koje se pokazuju izuzetno djelotvornima, i

e. cilj ovog neprijateljevog djelovanja je nepoznat.

Još jednom molim da mi se odobri dalje vođenje istrage i da u interesu sigurnosti Reicha istraga potraje do konačnog pozitivnog ishoda.

Heil Hitler!

SS-Standartenfuhrer Herbert Mayer

* * *

Andrej Ivanović Petrov je umirao. Tužno je gledao peć, hladnu i savršeno nepotrebnu, iako je debeli pokrov leda na prozoru

pokazivao bolje od termometra koliko je sobi potrebna dragocjena toplina. Pogledao je i pod sobe, ali više nije bilo parketa, odavno je spaljen, i nije bilo više ništa drveno u toj žalosnoj sobi, prostorijii u kojoj je proveo gotovo cijeli svoj vijek.

Znao je Andrej Ivanović od čega umire i njegovoj bolesti nije bilo lijeka. Umirao je od gladi, a hrane nema. Umrlo je tako već tisuće i tisuće njegovih sugrađana, Lenjingrađana, stoički primajući sve surove udarce što ih je donijela dugotrajna nacistička blokada njihova grada.

Umirali su od gladi, ginuli od bombardiranja, patili od bolesti i zaraza, kopali rovove i protutenkovske zapreke, mučno se probijali kroz snijeg, trčali u skloništa kada bi počelo bombardiranje, slušali radio-vijesti o situaciji na frontama, smrzavali se, rušili na ulicama ili za strojevima, čekali u redu na hranu, reduciranu minimum, uporno odbijali neprijateljske juriše, borili se oružjem i nesavladivom upornošću; prije bi se moglo kazati da su svi radili jedan neizmjerno ozbiljan i važan posao: branili su svoj grad.

Andrej Ivanović uzdahne. Njega uskoro neće biti u tom velikom poslu. Nije mu bilo žao sebe. Žalio je grad. Osjećaja za sebe više nije imao. Prerano ostario, izmučen pismima svinu tim u trokut što su mu javljala da su sva trojica njegovih sinova poginula, satrven sanjkama na kojima je do zajedničke grobnice odvukao svoju mrtvu ženu, Andrej Ivanović zaista nije žalio sebe. Smetalo ga je najviše to što neće dovršiti svoj dio posla.

A zašto, ipak, umrijeti tako glupo, sam — u krevetu? Idem na ulicu, želim da još vidim ljudsko lice! I da još jednom vidim svoju ulicu. Razrušena je sirotica, ranjena, ali bit će i u mojoj ulici praznik!

Pronašavši odnekud posljednji tračak već izgubljene i potrošene snage, Andrej Ivanović je stigao na ulicu. Nikada mu nije izgledala ljepša. Vrtjelo mu se u glavi. Odebljale noge jedva da su držale tijelo. Naslonio se na zid. Teško je disao. Toliko ljudi! Kako je lijepo živjeti!

Kao iz neke nestvarne daljine začuo je glas iz uličnog zvučnika. Sada će zacijelo upozorenje o zračnom napadu. Ili o artiljerijskom bombardiranju. Neka, neće bježati u sklonište, neka umre ovdje, na svojoj ulici. Uostalom, nema više snage ni za jedan korak, a kamoli još da stigne do skloništa.

Ne, glas iz zvučnika ne najavljuje bombardiranje, ne govori o artiljeriji. Govori nešto drugo.

— U rajonu radničkih naselja, danas su se, 18. siječnja 1943. godine, u 11 sati i 45 minuta, jedinice 67. armije spojile s jedinicama Druge udarne armije volhovske fronte.

Obruč blokade je razbijen.

Lenjingrad će živjeti!

Andrej Ivanović imao je još nekoliko minuta života. Iznad sebe ugleda zeleno svjetlo. Da li je to počeo vratomet pobjede? Zeleno svjetlo ispuni mu cio vidokrug. .

Zeleno, zeleno... zašto ne crveno? Kakva je to zelena svjetlost... — bile su mu posljednje misli.

Ostao je smrznut, naslonjen na zid. Tek su kasnije prolaznici opazili da je mrtav. I da ima neko čudno, bolno ili tko bi znao kakvo lice. Usne su se smijale, a oči, ukočene i zaleđene, bile su zgranute.

* * *

Svemirski brod »Mohenjo Daro« bio je prva letjelica koja je nosila smione pionire svemirskih istraživanja izvan Sunčevog planetarnog sustava. Bilo je to ranog ljeta 2014. godine. Zajedničkim znanstvenim istraživanjima tehnološki vodećih zemalja svijeta, a pod okriljem Ujedinjenih naroda, realiziran je međunarodni svemirski projekt »Mir i suradnja XXI«. Sva nadanja polagana su u hiper-pogon, tek otkriven, ali koji je mnogo obećavao i koji je trebalo da vjekovna ljudska nastojanja okruni najblistavijim draguljem: da čovjek zavlada i svemirskim beskrajem.

»Mohenjo Daro« dosegnuo je te staze.

Sada se nalazio u blizini goleme orbitalne stanice, stotinama godina svjetlosti udaljen od Zemlje. Pred njima je bila veličanstvena spoznaja — čovjek nije sam u svemiru!

Kapetan broda, Norvežanin Waldemar Knudsen, ugledavši orbitalnu stanicu odmah je odlučio da joj se približi. Ta što bi vrijedio cijeli put da hrabro i časno ne ponudi tim bićima, graditeljima stanice — ma kakvi bili i odakle bili — prijateljsku ruku ljudskog roda?

Kapetan Knudsen bio je vrlo, vrlo ponosan što je upravo njemu

dodijeljeno zapovjedništvo nad brodom. Bio je dječački zaljubljen u »svoj« brod. Iako su ga projektirali i napravili znanstvenici mnogih zemalja, iako je u toku tri godine ubrzane gradnje na njemu bilo angažirano, posredno ili neposredno, nekoliko tisuća inženjera i tehničara, vrhunskih specijalista različitih znanosti i struka, on je imao osjećaj kao da ga je sam sagradio svojim rukama. Poznavao je svaki njegov dio, svaki zavrtanj, svakog člana posade, nije bilo komande koju nije osobno iskušao, nije bilo pitanja o brodu na koje ne bi znao odgovor.

Tu, pred orbitalnom stanicom nepoznatih bića, sjetio se i kako je divno izgledao »Mohenjo Daro« kada je prvi put službeno prikazan znatiželjnoj javnosti.

Visok više od dvije stotine metara doimao se zaista veličanstveno, elegantno i čudesno krhko. No, to je bio samo vizualni privid. »Mohenjo Daro« je bio snažan, čvrst brod, spreman za vatreno krštenje, za postizanje hiperbrzine. Kapetan Knudsen bio je siguran da ljudska ruka nikada do sada nije stvorila takvo savršenstvo ljepote i funkcionalnosti. Nepoznata bića, bez obzira na kojem se stupnju razvitka nalazila, neće moći svisoka gledati na tu ljepotu. Čovjek će se predstaviti na najbolji mogući način!

Trenutak do uključivanja sistema za spuštanje sve je bio bliži. Nema više vremena za romantična sanjarenja, ma koliko bila ugodna. Sve brodske prostorije ispuni ozbiljan glas kompjutera: »Do pristajanja na određeni objekt preostalo još pet minuta. Odbrojavanje počinje 120 sekundi prije pristajanja. Program pristajanja proračunat tako da ne izazove nikakvu štetu na objektu. Analiza veličine i čvrstoće objekta potvrđuju da je to moguće. Molimo sve članove posade da zauzmu svoja mjesta.«

Posada je bila isuviše dobro istrenirana i uvježbana da bi joj bilo potrebno nešto više kazati. Uostalom, svi su s najvećim nestrpljenjem očekivali taj trenutak. Za kratko vrijeme dvadeset i četvorica članova posade bilo je u svojim udobnim ležaljkama, napravljenim prema mjerama njihovih tijela.

— Ipak je sve to obična, penzionerska vožnja — dobaci brodski liječnik Oleg kapetanu. — Kada pomislim u kakvim su uvjetima letjeli prvi astronauti.

— Da, da i posljednji je mornar na Kolumbovu brodu imao više posla nego mi. Hja, što ćete, dragi moj prijatelju, tehnika grabi

naprijed, jedva da joj i leđa vidimo.

— I što je najljepše, što manje radimo, što manje upravljamo, to smo sigurniji, Kompjuteri se brinu za nas, računaju za nas, vode prizemlju naš brod, a osim toga oni, za razliku od čovjeka, neće pogriješiti — reče Howard Lee, kapetanov zamjenik, čovjek koji je uzduž i poprijeko prokrstario Sunčev sistem i stekao veliko astronautsko iskustvo.

— O čemu ste se to raspričali? — srdačno se nasmiješi kapetan. — O svemu samo ne o onom što nas sve kopka. Kako izgledaju mali zeleni?

— Tko bi ga znao.

— Mi ćemo uskoro znati.

* * *

Tek kada je »Mohenjo Daro« sletio, shvatili su svu veličinu orbitalne stanice. Iako visok dvjesta metara broj je nalikovao na olovku postavljenu okomito na stolu.

— Što je, tu je — reče kapetan Knudsen. — I pazite. Mi predstavljamo ljudski rod. Znam da ste svi nabubali napamet upute o prvom kontaktu. Zato ću kazati samo jednu riječ: dostojanstvo!

I tako su se uskoro našli u velikoj dvorani orbitalne stanice. Stotine očiju ih je promatralo, prema njima su se okretala razna ticala i u glavi im se vrtjelo od zaprepaštujući različitih bića što su ih okruživala. Ne jednu; desetke, stotine oblika razumnog života pronašla je prva zemaljska svemirska ekspedicija!

Pred njih je istupio nizak stvor vrlo ljupka izgleda. Očito je nešto govorio, ali zvuk jedva da je dopirao do njih. Isto je pokušao i neki crvoliki ljuskavac, ali njegovo zviždanje nije pomoglo upoznavanju.

Zatim je istupilo neko metalno biće. Imalo je gotovo humanoidni izgled. Rukom je pokazalo na veliku holografsku sliku svemira.

— Zacijelo nas pita odakle smo.

— To je moj dio posla — prošapta brodski navigator. Približi se karti i počne je pažljivo proučavati. Minute su prolazile, a ostalim članovima posade bilo je jasno da su okruženi prijateljskim stvorovima. Koliko god bila čudna i različita, nisu pokazala ni

najmanji tračak neke neprijateljske geste.

Pola sata je prošlo i navigator uspješno okonča svoje traženje.

Svom metalnom sugovorniku pokazivao je na udaljenu točku holografske karte. Metalni se obrati jednom dlakavom stvoru i ovaj spretno pokrene nekakav uređaj ispred karte. Na velikom ekranu pojavila se slika Sunčeva sistema.

Navigator je bio očito vrlo ponosan.

Dlakavi stvor pritisne nekoliko svijetlećih dugmeta na uređaju.

— Vi se nalazite na istraživačkoj stanici »Prijateljstvo svemira«, u središtu bratskih galaksija. Dobro došli.

Kapetan Knudsen i njegovi ljudi nisu niti prikrivali svoje zaprepaštenje. Engleski na kojem su bili pozdravljeni nije bio savršeno akcentiran, ali je bio tečan i razumljiv.

— Na ovom su mjestu najveći umovi bratskih galaksija. Oni istražuju svemir. Svaka poznata vrsta poslala je svoje najmudrije predstavnike da u prijateljstvu i razumijevanju obogate novim spoznajama svoju civilizaciju i sve zajedno. Dlakavi pritisne još jedno dugme.

S visine od nekoliko kilometara vidjela se Zemlja i članovi posade radosno uzviknuše: »Stara, dobra, naša Zemlja!

— Samo dostojanstveno — upozori ih kapetan.

Zatim se na velikom holografskom ekranu pojavi slika požara na brodu i more i utopljenici i logorska baraka i logoraši i leševi na ulici srušenog grada i zgranuto lice čovjeka koji je umirao od gladi.

Kapetan Waldemar Knudsen pocrveni.

Oni su čekali objašnjenje, odgovor na nepostavljeno pitanje.

Najcrnji dan kapetana Waldemara je počeo. Oni su šutjeli.

Walter S. Tevis:

Far from Home

Preveo Bruno Ogorelec

Daleko od doma

Čistaču je prvi nagovještaj čuda bio miris. Već je i to bilo malo čudo samo po sebi: slani miris algi i morske vode u jutarnjem zraku Arizone. Upravo je bio otključao glavni ulaz i ušao u zgradu kad ga je pogodio taj miris..

Sad, on je bio star čovjek i obično nije baš mnogo vjerovao svojim čulima, no tu nije moglo biti greške — čak ni u ovom gradu toliko daleko usred kopna koliko to ucpće može biti — bio je to mirias oceana, dubokog oceana modre vode, algi i slane pjene.

I začudo — jer čistač je bio star i umoran, a bilo je i doba ranog jutra koje se mnogim starcima čini malo nerealno — prvo što mu je miris donio bilo je lagano, gotovo neprimjetno uzbuđenje u njegovoj krvi, sjećanje na vrijeme prije pedeset godina kad je kao dječak jednom došao u San Fracisco, gledao brodove u zaljevu i otkrio prvi put taj stari, prljavi miris mora. No trajalo je to samo trenutak. Uzbuđenje je odmah bilo istisnuto čuđenjem — a zatim bijesom, iako bi teško bilo reći na što je starac bio ljut, ovdje, u ovom pustinjskom gradu, u svlačionici velikog javnog bazena, rano ujutro, sjećajući se svoje mladosti i oceana.

— Što se to, k vragu, ovdje dešava? — reče.

Nije bilo nikog tko bi to čuo, osim možda malog dječaka koji je stajao vani i gledao u bazen kroz žičanu ogradu, stišćući smeđu papirnatu vrećicu u prljavoj ruci. Na njega se čistač nije obazirao; oko bazena je ljeti uvijek bilo dječaka. Gnjavaža. A dječak, ako je i

čuo što je čovjek rekao, nije odgovarao.

Čistač prođe kroz svlačionice ne zaustavljajući se čak ni da pročita jutarnju porciju novih opscenih poruka načrčkanih zidova malih drvenih kabina. Ušao je u popločeno predvorje, preskočio preko bazenčića za dezinfekciju nogu i stupio na široki rub glavnog bazena za plivanje.

Ponekad zabuna nije moguća. U bazenu je plivao kit.

I to ne običan, svakodnevni kit. Bilo je to gorostasno stvorenje, kit kitova, golemi sivoplavi Levijatan, dug trideset metara, s repom veličine željezničkog vagona i glavom nalik na golemu glatku šaku. Plavi kit, sjajni stari hrapavi div plava trbuha obrasla školjkama, a očiju zamućenih starošću, mudrošću i kratkovidnošću, sa smeđim algama koje su mu visjele iz jednog kuta usta, tragovima prianjaljki divovskih liganja na glavi i komadom zarđalog harpuna zabijenim u neosjetljivo salo na leđima. Ležao je trbuhom na dnu bazena, a leđa su mu virila visoko iznad vode; skupljene monstruozne sive usne djelovale su mirno i zadovoljno. Nije spavao, no bio je dovoljno dremljiv da ne mari za to gdje se nalazi.

A njegov miris — fini stari smrad mora, majke svih nas, ustajao, grub; slani smrad stvaranja i starosti, smrad svijeta koji je bio i onog koji će tek doći — bio je prekrasan.

Čistač se nije ukočio kad ga je ugledao. Učinio je to trenutak kasnije. Najprije je glasno, ali potpuno uobičajenim tonom rekao:

U bazenu je kit. Kit, bog te neće!

Nisu te riječi bile upućene nikom određenom; možda svakom. A možda ga je čuo dječak, iako s druge strane ograde nije bilo odgovora.

Pošto je to rekao, čistač je ostao stajati gdje je i bio razmišljajući nekoliko minuta. Razmišljao je o mnogim stvarima: što je jeo za do-ručak, što mu je rekla žena kad ga je ujutro probudila. Negdje je krajičkom oka vidio dječačića s papirnatom vrećicom i palo mu je na pamet, kao što već biva u takvim trenucima, tom je dječaku, bit će, šest godina. Sigurno mu je u toj vrećici doručak. Sendvič s jajima. Banana. Ili jabuka. No nije mislio o kitu, jer nije bilo ničega što se moglo misliti o kitu. Zurio je u tu nevjerojatnu masu koja se hladnokrvno odmarala, golema joj je glava bila u dubokoj vodi ispod odskočne daske, dok se jedan kraj repa ležerno namakao u plićini na suprotnom kraju bazena..

Kit je disao, duboko, kroz otvor na vrhu glave. I čistač je disao polako, plitko, zureći bez treptanja unatoč sve jačem sjaju sunca, zureći bez razumijevanja u čudo od osamdeset i pet tona u bazenu za plivanje. Dječak je svoju vrećicu čvrsto držao pri vrhu, a i njemu su oči bile prikovane za kita. Prema istoku, sunce se dizalo u nebo iznad pustinje i davalo crven i purpuran sjaj uljastom hrptu kita.

A onda je kit ugledao čistača. Slaba vida, škiljio je prema njemu nekoliko trenutaka groteskno malenim okom. Onda je savio leđa u luk sporim, impresivnim i gracilnim pokretom, digao rep pet-šest metara u zrak i spustio ga naizgled začuđujuće polako, lagano udarivši vodenu površinu. Nekoliko stotina litara vode izletjelo je iz bazena, a na čistača se srušio dovoljan dio da ga probudi iz djelomične paralize u koju je bio upao.

On naglo odskoči, bježeći pred slapom vode i gledajući prestra-šenim očima na sve strane, blijedih usana. No nigdje se nije moglo vidjeti ništa osim kita i dječaka. »Aha«, reče on, »dobro«, kao da je nekako shvatio sav zaplet, kao da je saznao što bi to kit mogao raditi u javnom bazenu za plivanje, kao da njemu nitko ne može ništa podvaliti. »Dobro«, rekao je čistač i kitu, a zatim se okrenuo i odjurio.

Trčao je ravno u središte grada, prema glavnoj ulici, prema banci gdje će pronaći predsjednika Komisije za gradske parkove, čovjeka koji bi ga možda mogao nekako spasiti. Trčao je u grad gdje su stvari bile onakve kakve treba da budu; trčao je brže no što je ikad prije trčao — čak i kao mladić — da umakne jedinom čudu koje će ikad u životu vidjeti i najvećem od svih ovozemaljskih stvorova...

Pošto je čistač otišao, dječak je još dugo ostao zuriti u kita, lica ukočena poput maske, dok mu je srce udaralo u onom posebnom uzbuđenju divljenja i ljubavi — divljenja prema svim kitovima, a ljubavi za tog jedinog kita kojeg će on, dječak od šest pustinjskih godina u Arizoni, ikada vidjeti. A onda, kad je shvatio da će uskoro doći ljudi i da neće više biti vremena da bude s kitom, pažljivo je približio papirnatu vrećicu licu i otvorio je vrlo oprezno koji centimetar. U vrećici se nešto stane gibati, kao neka životinjica koja bi silom htjela izaći.

— Prestani! — reče dječak namrštivši se.

Skakutanje presta. Iz vrećice se začuo glas, visok i nervozan.

— No, dobro — reče glas — sad je, valjda, na redu druga želja.

Dječak je pažljivo držač vrećicu palcem i kažiprstom. Namrštio se prema otvoru na vršku.

— Aha — potvrdi.

Kad se čistač vratio s još dva čovjeka, kita više nije bilo. Ni malog dječaka. No još je mirisalo po školjkama, voda je bila razlivena svuda oko bazena, a u bazenu je nekoliko dugih smeđih traka morskih algi besciljno plutalo u kloriranoj vodi, daleko do doma.

Anthony Boucher:

A Shape in Time

Preveo Zoran Milović

Oblik u vremenu

Temporalna agentica L-3H uvijek je primjetna i prepoznatljiva, bez obzira na oblik koji ima trenutno. Upravo zbog te njezine karakteristike Biro ju je uposlio na mjestu agenta zaduženog za sprečavanje udaja i vjenčanja.

Ali ovaj put, dok je stajala pred mojim stolom i predavala svoj izvještaj, ne samo da je bila primjetna već i potištena i snuždena.

— Nisam uspjela, šefe. Ja sam načinila grešku — reče mi. — Pobjegao je... pobjegao je od mene. Prvi muškarac u dvadeset i pet stoljeća...

— Nemoj to suviše ozbiljno shvaćati i previše uzimati k srcu — pokušao sam je utješiti. Ona je za mene bila više od običnog agenta; ja sam čovjek koji je otkrio njezine sposobnosti. — Mogli bismo pronaći što je pošlo krivo, a zatim se približiti drugom vremenskom linijom.

— Ali, ja nisam dobra — reče, dok joj je tijelo postajalo labavije i mršavije. Ponekad se pitam kako su ljudi pokazivali svoje osjećaje prije no što su nam mutacije omogućile da upravljamo vlastitim tijelima.

— Slušaj me — rekoh joj, povećavajući se, kako bih zračio što više povjerenja — reci mi što se dogodilo. Temporalne oznake na upravljaču pokazuju da te je stroj odnio u London, u 1880. godinu...

— Da spriječim vjenčanje Edwina Sullivana i Angeline Gilbert

— doda ona s grimasom na licu. — Samo Vrijeme zna zašto.

Uzdahnuo sam. S njom sam uvijek bio pažljiv,

— Zato što bi to vjenčanje spojilo dva seta gena koji bi, nakon tri generacije, stvorili... — tumačio sam joj polaganim, mirnim glasom.

Iznenada, ona mi posla jedan od svojih starih smiješaka, onaj s podignutom lijevom obrvom, i preknu me:

— Do sada nisam mogla shvatiti temporalne rezultate prijenosa, pa me ni sada nemoj učiti. Već i samo sprečavanje vjenčanja po sebi je dovoljno zanimljivo i privlačno: A ovaj put sam mislila da će zadatak biti dvostruko zanimljiviji i privlačniji. Edwinova je brada crvena i ovako dugačka, a nisam imala posla s bradama već na pet zadataka. Ali, nešto je krenulo... Ma, najgore je od svega to što je stvar krenula naopako kada sam bila sasvim gola.

Nisam joj više odviše vjerovao to što mi je rekla i priznao sam joj da nemam povjerenja u njezine riječi.

— Ja uopće ne mislim da vi ovo stvarno razumijete, šefe. Zato što ste muškarac... — njezin polovični osmijeh laskao mi je s obzirom na način kojim je izgovorila riječ muškarac —...a muškarci to nikada nisu razumjeli. Ali, činjenica je da je ono što muškarci žele vidjeti nago, u bilo kojem stoljeću, u bilo kojoj zemlji, zapravo ono što obično vide pokriveno, ako razumijete što želim reći. Oh, naravno da uvijek ima žena koje su se morale tapecirati i ispunjavati, ili pak uguravati u svoju odjeću, ali one stvarno popularne i obožavane bile su kao stvorene za ono što su odijevale. Pogledajte samo ono što su nazivali prljavim, pornografskim slikama; u bilo kojem vremenu, na bilo kojem mjestu na Zemlji, djevojke koje bi trebalo da djeluju uzbuđujući imale su, nage, isti položaj tijela i pozu za koje su običaje i moda zahtijevali da budu skriveni, pokriveni odjećom. Nevjerojatno, ali je tako.

— L! — dahnuh.

Iznenada je promijenila oblik i sada je zaista bilo teško ne povjerovati da gledam u dječaka.

— Vidite? — reče ona. — Ovako sam morala izgledati kada ste me poslali u dvadesete godine dvadesetog stoljeća. Postavljeni zadatak bio je riješen; ovo je ono što su muškarci željeli u ono vrijeme. A onda, kada ste me poslali u 1957. godinu..

Instinktivno se pomaknuh unatrag kada se preda mnom pojaviše dvije monstruozno goleme dojke.

— Nisam sasvim razumio... — počeh se opravdavati nesigurnim glasom.

— Ili onda kada sam morala obaviti zadatak u Njemačkoj, u šesnaestom stoljeću.

— Sada izgledaš kao da si u drugom stanju!

— Sve su tako izgledale. Možda su i bile, ne znam. Ili onda kada sam bila u Grčkoj, sve sam struk i bokovi... Ali, sve je to djelovalo, sve je upalilo. Uvijek mi je uspijevalo da spriječim vjenčanja i poboljšam genetski vremenski tok. Samo s Edwinom...

Opet je zadobila svoj prijatni i ljudski izgled i ja joj pružih pogled ohrabrujuće podrške.

— Preskočit ću samu transformaciju i prijeći odmah na stvar — reče ona. — Uredila sam da se sretnem s Edwinom, i dala sam mu ovo...

Kimnuh glavom; i sam se dobro sjećam ovoga i efekata koja je to ovo stvaralo.

— Počeo me salijetati i voditi u kazališta, i znala sam da mi je potreban još samo jedan korak pa da zaboravi na sve u vezi s onom smiješnom ljubičasto-bijelom Anđelinom.

— Nastavi — požurivao sam je.

— I poduzeo je taj korak. Pozvao me na večeru u privatni apartman jednog diskretnog restorana... sve u crvenom plišu i ogledalima, s paravanom i ležajem. Naručio je ostrige i gljive i cijeli taj njihov praznovjerni ritual. Brada je čak bila bolja nego što sam očekivala; kovrčava i uzbuđujući škakljajuća i...

Pogledala me ispitivačkim pogledom, i ja zažalih što su nam nestale dlake s lica, bez obzira na našu moć somatske kontrole.

— Kada me počeo otkopčavati — a s tim je u 1880. doista bilo nemalo posla! — bio je oduševljen ovim.

Promijenila se od struka nagore, i morao sam u sebi priznati da je mnogo točnije reći ovo nego ove. Bile su velike kao i verzija iz 1957, ali spojene u gotovo jedinstvenu masu.

— Onda mi je svukao haljinu i... — L-3H bila je bliže suzama no ikada u svome životu. — A onda je... pobjegao Pobjegao je iz

apartmana, i iz restorana. Morala bih platiti račun, da nisam telekinezom pozvala stroj da me vrati u sadašnjost. I kladim se da je otrčao ravno u naručje onoj Angelini i sredio sve formalnosti da započne miješanje gena i ja sam sve upropastila svojom greškom.

Gledao sam u njezin novi oblik ispod struka. Bio je doista neobičan i, moram priznati, ne odviše po mom ukusu, ali, izgledao je sasvim ispravan. Ponovo provjerih slike iz Sullivanovog dosjea. Da, apsolutno ispravno.

Tješio sam je, pokušavajući je uvjeriti da nije kriva.

— Moja draga L, ti si... Vrijeme, pomozi mi!... savršena i sasvim poželjna žena u 1880. godini. Greška mora da je došla kao posljedica nekog previda kronopsihologa koji je proučavao Edwina. Ti još služiš na čast Birou, kao jedan od najboljih agenata, L-3H! A sada, da proslavimo. Ne, nemoj se ponovo mijenjati. Ostani ovakva. Radoznao sam kakav je to efekt imala (da li je to riječ koju su onda koristili?) treća ženska dojka.

Za SIRIUS... NIJE ZA SIRIUS

- Najbolja priča pristigla u ožujku, a zasad i »priča godine«, bez konkurencije je Šume, kiše, grad i zvezđe... ali (kad ne bi bilo toga ali«!) i uz neka pitanja Vama, autoru. Najprije, da se razumijemo: priča je i u sadašnjem obliku vrlo objavljiva, ne odmah, zbog dužine, nego tek pošto se SIRIUSU vrati normalan broj stranica), no recenzent smatra da bi priča postala još bolja, čak vrhunska, ako od nje načinite — dvije priče! Naime, onaj je umetak s Cassandrom (piše se Cassandra ili Kasandra. a nikako Casandra!), uz neznatne dodatke početku i svršetku, izvrsna i originalna sf priča, a ostatak — uz dodatak kratkog nadomjestka prtizoru s Ciounom — također. Na Vama je, dragi čitatelju-autore, da se odlučite o sudbini svoje priče i da mi svoju odluku što prije saopćite, kako bih znao da li da Šume — uvrstim u (vrh) liste čekanja ili da čekam — dvije Izvrsne priče. — Evolucija muškarca je dobro obrađena ne baš svježa ideja. — Odluka je kao dosjetka bolja nego što i sami to mislite, dok ostalih pet odviše odišu Vašom životnom dobi, draga čitateljice... — Nekoč je bila žival je dobra i ozbiljna priča, iako pomalo nalik na francusku »Le bouc« (Jarac). — Prva pojava prave crne kutije je (ne prva) pojava prave sf humoreske (ostale dvije nisu »za«: Ćelija ni sada nije dobra — ambasador koji ne zna da je ambasador — a ne odgovara ni dužinom ni oblikom, dok Begunci vrve sitnim, ali bitnim logičkim greškama). — Prvi dan rata je pomalo naivan u usporedbi s dosadašnjim Vašim pričama. Ipak, objavljiv je (zbog dužine i zbog ocjene »no... ddda... « uz znatnije čekanje). — Likovna enciklopedija bi u kraćoj verziji brže došla na red (pati od razvučenosti!), dok Pismo u mene izaziva uzdah: »Šteta!« Naime, tema s kokošima je već obrađivana (Meserko, Gemhard), tako da bi priča morala dugo čekati da bude objavljena — ako je ne preradite; naime, stil i jezik u njoj zaista zaslužuju da ih upotrijebite za neku svježiju ideju! Lep dan... je u svakom pogledu lijep, dok za

Pronalazak morate pronaći manje razvučen početak i svršetak.

- I to bi, eto, bio svršetak Dvomjesečnog »za«...

...nije za SIRIUS

- Havarija (i ostale dvije) su više havarije nego priče. — Igračke ili ljudi: tema stara, naracija loša, stil slab, priča ne valja. — Jezero i Zmija nisu sf: za sf nije dovoljno da se spomene letjelica, a da ostalo ostane bez smisla. — Posljednji i prvi: filozofiranja koja su sama sebi svrha ne »vadi« ni onaj (loši!) štos na kraju. Jedino što nije loše to je Vaš stil. — Recenzija je suviše jednostavan štos da bi bio i dobar (zamjena uloga čovjeka i robota u zakonima robotike). — Modifikacija tema je već predobro obrađena u »Odiseji 2001«, a uz to vrvi gomilom znanstvenih besmislica. — Uljez zahtijeva preradu: Dante ni u Vašem kontekstu ne može biti alkoholičar: dolazak u Hadon je neuvjerljiv: nije li poduzeto sve da se to ne dogodi?: smanjite broj imena i zvanja — čitatelja tako kratkog teksta ona opterećuju i djeluju mu kao teleforski imenik bez brojeva telefona. Dakle: na posao! — Teorija... je djetinjasta, a Moje... je sinopsis za denikenovštinu. A dogovorili smo se da nećemo ni jedno ni drugo, nismo li? — Veliki put uz svarljiv stil i dobru sf terminologiju i scenografiju ipak nije velik, jer mu nije jasna svrha. Ne valja ni pseudonim! — Gospodar sveta je otrcan štos (nekakva bića nalaze zapis izumrlih Zemljana i na temelju toga sude o njima). Osim toga: aligatori su po prirodi agresivni, pa ni kao inteligentna vrsta ne bi mogli biti previše miroljubivi. — Satovi: spominjanje Marsovaca nije sf, a filozofiranje ostaje filozofiranje i nikako ne može biti priča. — Oni zaista nisu mogli vidjeti lelujanje zastave na Mjesečevom — povjetarcu .. — Zovem se Slaven nije sf. — To-be je (osim petog odlomka stilski neujednačen, uz ofucanissimu temu. — Ah te mušice (i ostale dvije) su nejasne. Jeste li za rasizam ili protiv njega? Uz to, štosovi otrcani, besmislice bez smisla. — Tragači uz staru temu pate od patetike i nategnutosti. — Dijamant u ovom obliku ne vrijedi ni koliko običan oblutak: četiri sedmine priče je zaista predug uvod; način za

pokretanje sistema za samouništenje je, blago rečeno, smiješno nategnut; crna točka je znanstvena besmislica jer u crnoj jami planeti nemaju dovoljno mase da se »ujedine«. — Kristalna lutka: likovi se ponašaju nesuvislo, a horror svršetak valjda spada u neku drugu priču. Zbrkano! — Nocturno je i dalje do besvijesti spor i razvučen (tko bi se još sjećao Chopina da su mu nocturni bili takvi?) a odlomak s Inspektorom posve je suvišan. Kraće, Cile, kraće (nadam se da Vas ne zovu Cile... no ipak. kraće!). — Edenski... i Povratak... nisu sf; sf scenografija nije dovoljna da nešto bude sf. — Kozmičko pivo je možda i objavljivo, ali ne u SIRIUSU (koji objavljuje samo sf). Tropova biljka je nedorečena (a epizoda s Beatom nema veze s pričom, dok Najlakše pitanje ostaje bez odgovora pokuša li se doznati je li ozbiljno ili humorističko (a pojmovi u vezi s radom elektronskih mozgova sasvim su pobrkani) — Gladijatori su stara tema, obrađena patetično i lirski sladunjavo,a neki opisani detalji (oni krvavi) kao da su sami sebi svrha. — Seoba u .. (i još dvije priče) Nevješto, više prepričano nego ispričano. Zbirka opisa. — Opstanak dajte na čitanje nekoj feministkinji, pa onda .. nađite sredinu. — Predavanje o nauci može održati samo onaj tko je poznaje. Jadna ideja. Sve je odviše simplificirano. (O Vašim pričama za koje ste pitali u jednom davnom pismu: Još uvijek stoje čvrsto na dnu — sve veće gomile »za« priča). — Prvi hronolet smo već čitali u boljim verzijama. — Karma vrvi patetikom, a temu je Clarke obradio bolje, ali ne u sf-u; drugim riječima: priča Vam je sf samo po scenografiji, a to, re-kosmo, nije dovoljno. — Tračanje za boljim životom nije potrebno: to smo (iz Vašeg pera!) već čitali u SIRIUSU — i to bolje obrađeno... — Ratni običaji bi uz bolje obrađen svršetak možda i došli u obzir za objavljivanje. Ovako je to nedora-đena, a dobra satira. — Čelični momak je dobra humoreska, a loš sf. Previše rečenica prije onog štosa na kraju. Skratite! — Edgar boluje od već epidemijske boljke: prepri-čavanosti (umjesto ispripovijeda-nosti.) — Tajna svemirskog pisma sadrži mnogo netočnosti, nelogičnosti, besmislica... — Zastava je grozomorno preduga, razvučena, spore radnje, krcata nepotrebnim digresijama. I: pogrešne osnovne premise na kojoj je zasnovana (zar je potreban kompjuter za odgovor dostupan gotovo svakom normalnom djetetu? Zar do

djetinjastog odgovora nisu mogle doći ni najpametnije zemaljske glave? I na kraju, iako ne manje važno: kakva je to intergalaktička zajednica koja na temelju jednog u biti glupog testa odlučuje je li neka civilizacija zrela da stupi u nju?). Bumerang: dobio napisana očajno stara i grozno loša tema. Asimova bi trefila kap od ovoga — Aš bi bio dobar da šefa instituta niste prikazali kao kolosalnu budalu... bio bi dobar krimić, ali ne i sf (ostale dvije priče: naivne, ne suviše originalne). Sećanje je filozofiranje a ne priča, Kiša nejasna i nedorečena, Mučnina ovještale teme uz Vaše, da prostite, nesnalaženje u matematici svemirskih putovanja) — Večiti: trudili ste se da načinite kompleksno djelo koje bj postavljalo i neka filozofska pitanja, no uspjelo Vam je samo to da u zbrci ideja, radnji i zbivanja izubite svaku logiku i namjeru Šepava Vam je i konstrukcija, jedino bi stil mogao donekle proći. — Čudan rat je stara tema i nije primjerena obliku (kvazi) humoreske: uz to, kraj je banalan i prerano naslutiv..

- Eto, to je i što se mene tiče naslutiv kraj za ovaj mjesec, dragi čitatelju. A ako hoćete još — pričekajte idući. SIRIUS i iduću rubriku u njemu. Dotad srdačan pozdrav — Vaš B.J.